SERENISSIMI

313

ACOBI AN-
GLIÆ REGIS.

POLOGIÆ, ET MO-
NITORIÆ PRÆFATIONIS
ad Imperatorem, Reges &
Principes,

REFVTATIO.

Authore

MARTINO BECANO
SOCIETATIS IESV
Theologo.

MOGVNTIÆ,
Typis IOHANNIS ALBINI.

M. DC. X.

IMPERATORI, REGIBVS, ET PRINCIPIBVS CHRISTIANIS,

Martinus Becanus.

LICEAT mihi, *Inuictiſsime Imperator*, *Sereniſsimi Reges*, *Illuſtriſsimi Principes*; liceat mihi, inquam, priuato homini, Vos Chriſtiani orbis Heroës, paucis interpellare. Spondeo, non fore me importunum. Prodiit, non ita pridem, *Sereniſſimi Regis Angliæ* Apologia, cum moni-

monitoria Præfatione, Veſtro Sacratiſſimo Nomini inſcripta & dedicata. In eâ, duo potiſſimum perſuadere conatur Rex. *Vnum*, vt abiuratâ Romani Pontificis authoritate, *Vos* Ipſi ìn veſtris Imperiis, regnis & prouinciis, Eccleſiæ Primatum vſurpetis. *Alterum*, vt deſerta Fide ac religione, in qua nati & educati eſtis, aliam, in qua ipſe eſt, amplectamini. De prudentiâ, qua id facit, non diſputo. De euentu certè, quem ipſe ſperat, auſim polliceri, fruſtra illum laborare. *Vóſne* eâ ætate, conſilio, conſtantiâ, Viros Principes, tàm facilè permouendos, vt ſubitò ad aliud vitæ ac ſectæ inſtitutum

pro-

315

proruatis, veriſimile ſit? *Vos*, qui hactenus, Maiorum Veſtrorum Exemplo, Eccleſiæ Romanæ acerrimi Defenſores, non ſine immortali Nominis Veſtri gloriâ, fuiſtis; mox, vnius, Regis quidem, ſed tamen hominis impulſu, mutatâ ſententiâ, eandem oppugnaturos, ſperare quis audeat? Abſit. Nec mihi propoſitum eſt, hortari Vos, vt in fide & officio perſiſtatis. Sponte veſtrâ facturi id eſtis. Hoc tantum agam, vt omnes intelligant, recténe, an ſecus, de Primatu Eccleſiæ ſentiat Sereniſſimus Rex. Quæſo pro Veſtrâ Clementiâ, æqui boniq; laborem hunc meum conſulite.

LECTORI.

CHRISTIANE *Lector.* Sereniſſimus Angliæ Rex (*quod verè, ſed verecundè dico*) *apertum indicit bellum Pontifici & Eccleſiæ. Ego, tametſi* Regiæ Maieſtati *impar (impar, inquam, dignitate, non causâ) hanc iniuriam propulſatum eo. Non tamen meâ ſponte. Qui auſim, tam paruis viribus? Authoritate, exemplo, ratione impulſus ſum, vt velim. Excitarunt me Viri magni, & coram, & per litteras. Eorum hortatu rem tantam aggredi auſus ſum. Nec ſine Exemplo. Olim contra* Iulianum *Imperatorem* Gregorius *Nazianzenus, &* Cyrillus *Alexandri*

xandrinus; *contra* Conſtantium, Hilarius & Lucifer *Calaritanus*, *magno Catholicorum bono, ſe oppoſuerunt. Cur modo, in ſimili cauſâ, contra Regem* Iacobum, *non liceat? Imo neceſſe eſt. Quid enim?* Eccleſia, *fidelium* Mater, *aperto Matre impetitur. Hoſtis potentiſsimus eſt. Reges & Principes in belli ſocietatem ſollicitantur. Subditi perplexi ſunt. Ingens omnino periculum eſt. Nos interea otioſi ac ignaui Spectatores vt ſimus? Dedecus ſit. Arma ſpiritalia corripiẽda ſunt. Eccleſiæ ſuccurrendum: Religio conſeruanda. Atq; vtinam multi ſint, qui Zelo diuino excitati id faciãt, Ego, quod potero, conferre paratus ſum. Tu beneuole Lector, benè, vt interpreteris, velim.*

SERENISSIMI

IACOBI ANGLIAE REGIS,

Apologiæ, & monitoriæ Præfationis ad Imperatorem, Reges & Principes,

REFVTATIO.

MVlta ſunt in Libro Sereniſſimi Regis (ſiue ipſe, ſiue alius quis Author ſit) quæ meritò refutari poſſunt. Ego pauca ex iis ſeligam; ac ea potiſſimùm, quę vel planè noua, vel certè non admodum protrita ſunt. A reliquis, quæ ſæpè in

in diſceptationem venerunt, lubens abſtinebo. Erunt autem duæ partes Refutationis: quarum priori diſcutienda hæc controuerſia eſt; *An Rex Angliæ in ſuo regno, iure, vſurpet ſibi Primatum Eccleſiæ, nec ne?* Ipſe affirmat. Ego contrarium oſtendam. Vtar autem hac methodo.

1. *An Rex iure naturali habeat Primatum Eccleſiæ?*
2. *An iure diuino Veteris Teſtamenti?*
3. *An iure diuino Noui Teſtamenti?*
4. *An iure Ciuili vel Canonico?*
5. *An conſenſu doctorum hominum?*

6. *An titulo præſcriptionis?*
7. *An ſecundum principia ſuæ doctrinæ?*
8. *Si non habet Primatum, Eccleſiæ, quod ergo officium illius circa Eccleſiam ſit?*

POſteriori parte Refutationis, refellam breuiter aliquot Paradoxa, ſeu falſa dogmata, quæ paſſim reperio in Libro Sereniſſimi Regis; & quæ hactenus fortaſſe, à nemine ex profeſſo refutata ſunt: ac præſertim de his capitibus.

1. *De Vicario Christi.*
2. *De Vicario Dei.*
3. *De ſtatu Henoch & Heliæ.*
4. *De morte Henoch & Heliæ.*
5. *De duobus Teſtib. Apoc.* 11.

6. De

6. De B. Virgine Maria.
7. De fundamento fidei.
8. De Concilio Generali conuocando.

His duabus partibus perficietur tota Refutatio; in qua, & breuitatem ſectabor, ne moleſtus ſim; & modeſtiam, ne offendam. Cur autem nihil addam, vel de *Antichriſto*, de quo tamen copioſè diſputat Sereniſſimus Rex: vel de *Iuramento fidelitatis*, propter quod omnis controuerſia nata eſt; nemo mirari debet. Vix dubito, quin R^mus^ & Illuſt^mus^ Cardinalis Bellarminus de hoc poſteriori pũcto acturus ſit: & quidem ſuo more, tam ſolidè ac neruosè, vt nihil opus ſit, alios in eodem

dem argumẽto operam ponere. Antichriſtum verò, triplici de cauſa non attingo. Primo, quia iam ante de illo tractaui in libello, qui inſcribitur: *Diſputatio de Antichriſto reformato.* Secundo, quia in hoc genere nihil ferè pręter coniecturas à Rege: nihil pręter mendacia, ab aliis adferri video. Tertio, quia tanta eſt inter ipſos diſſenſio, vt ſe potius conficiant, quàm nos. Hoc facile oſtendam in ſolis Anglicanis ſcriptoribus. Gabriel Pouelus, Oxonienſis Baccalaureus, in ſuo Tractatu de Antichriſto, ſanctè affirmat, hanc propoſitionem, *Papa eſt Antichriſtus*, eſſe articulum fidei. Verba eius ſunt hæc: *Deum ſanctè teſtor, me tam certo ſcire,*

Ponti-

Pontificem Romanũ eſſe magnum illum Antichriſtum, quàm Deum ipſum eſſe in cœlo Creatorem viſibilium & inuiſibilium, & Ieſum Chriſtum eſſe verum Meßiam. At hoc negat Rex Angliæ. Tametſi enim, nõ ſemel dicat, Papam eſſe Antichriſtum; non tamen vult adeo certũ & exploratum id eſſe, vt pro articulo fidei habẽdum ſit, ſed pro ſola coniectura. Sic enim habet in monitoria Præfatione: *Sanè, quod ad definitionẽ Antichriſti, nolo rem tam obſcuram & inuolutam, tanquam omnibus Chriſtianis ad credendum neceſſariam, vrgere.* (Quod ſine dubio faceret Baccalaureus, ſi Rex eſſet.) Et iterum: *Id autem mihi maxi-*

maximè in votis eſt, vt ſi cui hanc meam de Antichriſto coniecturam libebit refellere, ſingulis diſputationis meæ partibus ordine reſpondeat. Coniecturam vocat: non articulum fidei. Niſi forte hæc duo in Anglia pro ſynonymis ſint. Imo, quod amplius eſt, ingenuè fatetur, ſe tanti facere Pontificem Romanum, vt ipſi potius, quam vlli alteri Epiſcopo daturus eſſet ſuffragium, ſi de Primatu inter ipſos ageretur. *Quod ſi in eo,* inquit, *quæſtio adhuc verteretur, meo libens ſuffragio primum locum Epiſcopo Romano deferrem: Ego Occidentalis Rex, occidentali Patriarchæ adhærerem.* Quomodo ergò poteſt illum

illũ agnoſcere pro Antichriſto? Iam Sacellanus Regis, non minus honorificè de eo ſentit. Nimirum, concedit illi poteſtatem excommunicandi Reges. *Aliud,* inquit, *eſt, priuare Regem bonis Eccleſiæ communibus, quod facit ſententia, & poteſt forte Pontifex: aliud priuare bono proprio, id eſt, regno ſuo, quod non facit ſententia, nec poteſt Pontifex.* Addit quidem particulam, *fortè*, ſed inde ſatis colligitur, quod non credat eſſe articulum fidei, *Papam eſſe Antichriſtum.*

Propter has igitur cauſas, nihil de Antichriſto, nihil de Iuramento fidelitatis tractare volui. Porro duas illas partes refutationis,

nis,quas paulo ante propoſui, ea breuitate & modeſtia,qua potero ,iam aggreſſurus ſum : idq; ad maiorem Dei gloriam,& Eccleſiæ Chriſti ædificationem.

Prima pars refutationis

DE PRIMATV REGIS ANGLIÆ.

I.

SERENISSIMVS ac Potentiſſimus Rex Angliæ Iacobus, in ſua *Apologia pro iuramento fidelitatis*, & in *monitoria Præfatione* ad Imperatorem, Reges & Principes, conatur oſtendere, Se in Anglia, & vnumquemque Regem in ſuo regno, eſſe caput ſeu Primatem Eccleſiæ. Epiſcopos & Pontificem, non modo in temporalibus, ſed etiam in Eccleſiaſticis rebus, inferiores eſſe Rege ac Principe ſæculari. Hunc Regis Primatum confirmat Sacellanus ipſius in libro, qui inſcribitur *Tortura Torti*: Iure, an iniuria, deinceps inquirendum eſt.

2. Sed ne confuſio oriatur, ſtatus controuerſiæ prius explicandus, & certa ab

incertis ſecernenda ſunt. Ac primò, non diſceptamus de primatu in temporalib. Illum quiſque Rex in ſuo regno legitimè habeat. De Primatu Eccleſiæ, ſeu de poteſtate Eccleſiaſtica, tota lis eſt. Solet autem diſtingui triplex poteſtas Eccleſiaſtica. Vna ordinis; altera iuriſdictionis interioris; tertia iuriſdictionis exterioris. Prima refertur ad Sacramenta conficienda & miniſtranda. Secunda ad regendum populum Chriſtianum in foro conſcientiæ. Tertia ad eundem populum regendum in foro exteriori. Igitur ad poteſtatem ordinis ſpectat, baptiſmum & ſacros ordines conferre, Euchariſtiam conficere & miniſtrare, Chriſma & oleum infirmorum benedicere. Ad poteſtatem iuriſdictionis interioris, ius dicere in foro cõſcientiæ, id eſt, abſoluere vel ligare. Ad poteſtatem iuriſdictionis exterioris, ſynodum conuocare & in ea præſidere, conſtitutiones condere, cauſas audire & cognoſcere, controuerſias dirimere, beneficia conferre, miniſtros Eccleſiæ conſtituere, delinquentes excommunicare. Vno verbo, omnium cauſarum & controuerſiarum, quæ ad fidem & religio-

religionem pertinent, Iudicem agere.

3. Quando ergo quæritur, an Rex Angliæ in ſuo regno habeat Primatum Eccleſiæ, debet ſic intelligi, an habeat triplicem illam poteſtatem excellentiori modo, quàm Epiſcopi & Pontifex? Vel, quod idem eſt, an in triplici illa poteſtate, ſupra Epiſcopos & Pontificem collocandus ſit?

4. Duo certa ſunt; vnum in controuerſia. Primo, certum eſt, Regem non vindicare ſibi poteſtatem ordinis; & multo minùs in ea ſuperiorem eſſe Epiſcopis & Pontifice. Non enim ordinatus & conſecratus eſt ad Sacramenta conficienda & miniſtranda, vt per ſe conſtat. Nec in hoc genere ſupra Epiſcopos & Pontificem collocari vult. Nouit enim quid in ſimili cauſa dictum ſit Oziæ Regi, 2. Paralip. 26. 18. *Non eſt tui officij Ozia, vt adoleas incenſum Domino, ſed Sacerdotum, qui conſecrati ſunt ad huiuſcemodi miniſterium.*

5. Secundò, æquè certum eſt, non habere poteſtatem iuriſdictionis interioris, quæ in abſoluendo & ligando conſiſtit, Non enim Regibus, ſed Apoſtolis & Sacerdotibus dictum eſt; *Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata remiſſa*

ſunt eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt.
6. Tota ergo controuerſia verſatur circa poteſtatem iuriſdictionis exterioris, an eam Rex habeat in ſuò regno, & quidem ſupra Epiſcopos & Pontificem? id eſt, an Rex ſit ſupremus Iudex Eccleſiaſticus, qui ſua authoritate à nullo alio in terris dependente, poſſit conuocare ſynodos, iis præſidere, controuerſias circa fidem & religionem dirimere, beneficia conferre, Epiſcopos conſtituere & deponere, & ſimiles actus religionis exercere? Hoc enim eſt, habere Primatum in Eccleſia, quoad gubernationem exteriorem. Vt autem diſtinctè examinetur hæc quæſtio, hoc ordine procedendum eſt.

1 *An Rex iure naturali habeat Primatum Eccleſiæ?*
2 *An iure diuino Veteris teſtamenti?*
3 *An iure diuino Noui Teſtamenti?*
4 *An iure ciuili vel canonico?*
5 *An conſenſu doctorum hominum?*
6 *An titulo præſcriptionis?*
7 *An ſecundum principia ſuæ doctrinæ?*
8 *Si Rex non habet primatum Eccleſiæ, quodnam illius officium circa Eccleſiam ſit?*

CA-

CAPVT I.

An Rex iure naturali habeat Primatum Eccleſiæ?

I.

NE ipſe quidem auſit hoc affirmare. Et ratio eſt euidens. Nam ſtatus politicus ſeu ciuilis ex natura rei diſtinctus eſt ab Eccleſiaſtico ſeu ſpiritali: Ergo ex natura rei habet diſtinctum tribunal & iudicium: Ergo iure naturali neceſſe non eſt, vt qui præeſt vni, præſit etiam alteri. Ergo Rex ex eo præcisè, quia iuriſdictionem habet in tribunali politico, non habet etiam ex natura rei in Eccleſiaſtico. Sicut viciſſim, Epiſcopus, qui habet iuriſdictionem in foro Eccleſiaſtico, non habet ex natura rei in temporali. Nihil certius. Vt tamen res melius explicetur, adiungendæ ſunt duæ concluſiones.

2. PRIOR CONCLVSIO. In Republica Chriſtiana, duplex eſt poteſtas publica. Vna temporalis ſeu politica, altera ſpiritalis, ſeu Eccleſiaſtica. Ratio eſt, quia duplex finis Chriſtiano homini

propoſitus eſt, ad quem debet pertingere. Vnus naturalis, qui eſt pax & tranquillitas Reipublicæ; alter ſupernaturalis, qui eſt æterna beatitudo. Ad hos fines debet peruenire per diuerſa media, quæ ſint illis proportionata. Huiuſmodi autem media inuenire & præſcribere communitati, non eſt cuiuſuis, ſed eius, qui ſupra alios poteſtatem habet. Itaque duplex debet eſſe poteſtas publica: vna temporalis ſeu politica, quæ præſcribat media neceſſaria ad finem naturalem: altera Eccleſiaſtica ſeu ſpiritalis, quæ præſcribat media neceſſaria ad finem ſupernaturalem. Loquor autem de poteſtate publica, vt excludam priuatam, qualis eſt parentum in filios, Virorum in vxores, & Dominorum in ſeruos.

3. Posterior Conclvsio. Hæ duæ poteſtates publicæ in multis differunt, vt facile ex dictis colligi poteſt. Primo, ex parte finis & mediorum; quia politica reſpicit finem & media naturalia; Eccleſiaſtica verò, ſupernaturalia. Secundò, ex parte cauſæ efficientis; quia politica poteſt alicui tribui, vel immediatè à Deo, quo pacto tributa eſt Moſi, Ioſue,

ſue, Sauli, Dauidi: vel à communitate, quo pacto tribuitur Regi Poloniæ, qui eligitur à Senatu: vel iure ſucceſſionis, quo pacto in Hiſpania, Gallia, Anglia, filij ſuccedunt parentibus in regimine: vel iure belli, quo pacto Rex vnius regni, laceſſitus à Rege alterius regni, poteſt iuſto bello ſe vindicare, & regnum illius inuadere. Secus eſt de poteſtate Eccleſiaſtica. Cum enim ſupernaturalis ſit, non poteſt tribui, niſi à ſolo Deo, præſertim ſi ſermo ſit de ſuprema, de qua hic agimus. Tertiò, differunt ratione dignitatis. Nam Eccleſiaſtica nobilior & excellentior eſt, quàm politica. Vnde Innocentius 3. cap. Solitæ, de Maioritate & obedientia, comparat has duas poteſtates duobus luminaribus firmamenti, Soli & Lunæ: Et dicit Eccliſiaſticam eſſe luminare maius, quod præeſt diei ſpiritalium; politicam, luminare minus, quod præeſt nocti temporalium. Et hoc indicat Chriſtus, cum ait; *Regnum meum non eſt de hoc mundo.* q. d. Poteſtas ſeu iuriſdictio temporalis eſt de hoc mundo: at ſpiritalis ſeu Eccleſiaſtica eſt de cœlo. Ergo nobilior eſt. Et Chryſoſt. hom. 4. de verbis Iſaię; *Hoc regnum illo*

maius eſt. Regi ea, quæ hic ſunt, commiſſa ſunt; Sacerdoti cœleſtia.

4. Ex Dictis Dvo Colligimvs. Vnum eſt, quod hæ duæ poteſtates ex natura rei diſtinctæ ſint, & ab inuicem ſeparari poſſint. Nulla enim poteſt eſſe naturalis connexio inter poteſtatem naturalem & ſupernaturalem. Vnde ſi homo creatus eſſet à Deo in ſtatu puræ naturæ, & ad ſolum finem naturalẽ (quod fieri potuit) nulla fuiſſet poteſtas ſupernaturalis ſeu Eccleſiaſtica, qualis nunc eſt: ac proinde ciuilis ſeu politica fuiſſet reipſa ſeparata ab Eccleſiaſtica. Nunc etiam in ſtatu gratiæ, in quo vtraque poteſtas locum habet, vna fuit in Chriſto ſine alia. Nam Chriſtus habuit Primatum in Eccleſia, non tamen in Republica ciuili & temporali, ſaltem quoad vſum.

5. Alterum eſt, quod hæ duæ poteſtates, cum ex natura rei diſtinctæ & ſeparatæ ſint, non niſi iure diuino, vel humano coniungi poſſint. Igitur deinceps inquirendum eſt, an Rex Anglię, qui titulo ſucceſſionis habet ſupremam poteſtatem politicam in ſuo regno, habeat ſimul coniunctam poteſtatem Eccleſiaſticam ali-

quo iure poſitiuo, ſiue diuino, ſiue humano.

CAPVT II.

An Rex habeat Primatum Eccleſiæ iure diuino Veteris Teſtamenti?

I.

HOc ipſe omnino videtur velle. Sic enim habet in ſua apologia, pag. 155. *Sub veteri teſtamento Reges haud dubiò gubernatores erant Eccleſiæ intra fines ſuos: corruptelas purgauêre: abuſus ſuſtulêre: arcam ad conſtitutum quietis locum perduxêre: arcæ deportandæ ipſi præſultauêre: Templum ædificauêre: ædificatum dedicauêre: & ſua præſentia opus conſecrationis cohoneſtarunt: librum legis, tenebris erutum populo recitari fecerunt: fœdus inter Deum populumque redintegrarunt: confregêre ſerpentem æneum, quamuis & diſerto Dei mandato erectum, & Chriſtum Dominum ſuo modo figurantem: idola omnia, Deoſque falſos exterminauêre: reformationes publicas inſtituêre, conuocatis eo fine &*

 congre-

congregatis promiſcuè ſacerdotibus & laicis: exauctorauerunt ſummū Pontificem, aliumq; in eius locum ſubrogauerunt. In ſumma, cuncta moderati ſunt, quæ ad Eccleſiaſticum regimen quoquo modo pertinuerunt. Nec verò tituli, & notæ, quibus inſigniuntur, honorariæ, ab his eorum actionibus diſcordant. Vocantur enim Filij Altiſſimi, imo Dii, & Vncti Domini, in Dei ſolio ſedentes. Famuli Dei, imo Angeli Dei, facti iuxta cor Dei, Lumina Iſraelis, Nutricii Eccleſiæ. Hucuſque Rex.

2. Ex quibus verbis conſtrui poteſt hoc argumentum; Reges veteris Teſtamenti, iure diuino habebant Primatum Eccleſiæ: ergo & Reges Noui Teſtamenti. Vel ſic potius; Reges veteris Teſtamenti, iure diuino habebant Primatum Eccleſiæ: at hoc ius non eſt abrogatum, ſed adhuc manet. Ergo eodem iure gaudent Reges noui Teſtamenti. At duplex peccatum in hoc ſyllogiſmo committitur. Nam & maior, & minor propoſitio falſa eſt. Negamus, in veteri Teſtamento fuiſſe ius diuinum de Primatu Regis in Eccleſia. Et, ſi fuiſſet, negamus adhuc durare, & non abrogatum eſſe. Vtrunque breuiter explicandum eſt per ſequentes concluſiones.

3. Pri-

3. PRIMA CONCLVSIO. Ius diuinum veteris Teſtamenti continetur lege Moſaica. Sunt autem triplicia præcepta legis Moſaicæ, moralia, ceremonialia, iudicialia; vt docet D. Thomas in 1.2. q. 99. art. 2. & ſequentibus. Et colligitur ex illo Deuter. 5. 31. *Loquar tibi omnia mandata mea, & ceremonias, atque iudicia.* Et Deut. 6.1. *Hæc ſunt præcepta, & ceremoniæ, atque iudicia quæ mandauit Dominus Deus veſter, vt docerem vos.* Et Rom. 7. 12. *Lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum, & iuſtum, & bonum.* Vbi Apoſtolus mandatum legis vocat ſanctum, propter ceremonialia: iuſtum, propter iudicialia: bonum, propter moralia, vt explicat D. Thomas loco citato, art. 4. Ratio huius concluſionis eſt, quia omnis Reſpublica benè inſtituta, continet tria præceptorum genera: quorum alia ad priuatos ſingulorum ciuium mores; alia ad publicam religionem, & cultum Dei; alia ad communem politiam & temporalem gubernationem pertinent.

4. SECVNDA CONCLVSIO. Præcepta moralia ſummatim continentur in decem præceptis Decalogi, vt docet D.

Thomas

Thomas in 1. 2. q. 100. art. 3. Et quidem tria priora reſpiciunt cultum diuinum; reliqua, iuſtitiam cum proximo ſeruandam. Deus enim colitur tribus modis. 1. per fidelitatem, adhærendo ſoli vero Deo, & non habendo Deos alienos. 2 per reuerentiam, non aſſumendo nomen Dei in vanum. 3. per famulatum, colendo ſabbathum. Et ita conſtituuntur tria prima præcepta Decalogi. Cum proximo autem ſeruatur iuſtitia, ſi & parentes honoremus, & alios non lædamus, neque ore, neque opere, neq; corde. Et hæc eſt ſumma reliquornm præceptorum Decalogi. Dices, in Decalogo habetur præceptum de ſabbatho ſanctificando, quod non eſt morale, ſed ceremoniale. Respondeo. Eſt morale, quoad ſubſtantiam; ceremoniale, quo ad determinationem certi temporis. Nam ratio naturalis dictat, Deo deberi aliquem famulatum, cùm ipſe ſit Dominus omnium. Quando autem præſtandus ſit illi famulatus, pendet ex libera ipſius determinatione.

5. Tertia Conclvsio. Præcepta ceremonialia, quæ præſcribunt certas ceremonias pertinentes ad religionem

nem, nihil aliud ſunt, quam quædam determinationes eorum præceptorum Decalogi, quæ ad diuinum cultum referuntur, vt docet D. Thomas q. 101. art. 1. Vnde ſequitur, tot eſſe genera præceptorum ceremonialium, quot ſunt genera eorum, quæ ad cultum diuinum pertinent. Hæc autem ſunt quatuor. 1. ſacrificia, vt holocauſtum, hoſtia pacifica, & hoſtia pro peccato. 2. ſacramenta, partim communia omnibus, vt Circumciſio, Eſus Agni paſchalis, purificationes à quibuſdam exterioribus immunditiis, expiationes à peccatis; partim propria Sacerdotibus; vt conſecratio Sacerdotum; Eſus panum propoſitionis & aliorum, quæ erant vſibus Sacerdotum deputata, ablutio manuum ac pedum, & raſio pilorum.

3. Inſtrumenta diuini cultus, vt Tabernaculum, Templum, Arca fœderis, propitiatorium, candelabrum, menſa, duplex altare, vaſa, veſtes ſacerdotales; & ſimilia. 4. obſeruantiæ legales, quibus ex decreto Dei, populus Iudæorum diſcernebatur ab aliis gentibus, vt certus vſus ciborum & veſtium, ac ſolennitates feſto-

rum

rum. Circa hæc quatuor rerum genera verſantur præcepta ceremonialia.

6. QVARTA CONCLVSIO. Præcepta iudicialia, quæ præſcribunt certam formam conſeruandi iuſtitiam inter homines, nihil aliud ſunt, quam determinationes quædam eorum præceptorum Decalogi, quæ ad iuſtitiam & politiam humanam conſeruandam ſpectant, vt docet Diuus Thomas q. 104. art. 1. Vnde etiam ſequitur, tot eſſe genera præceptorum iudicialium, quot ſunt genera hominum, inter quos iuſtitia ſeruari debet. Ea autem ſunt quadruplicia. Nam quædam præſcribunt certum ordinem iuſtitiæ inter Principem & populum: quædam inter ipſos populares inter ſe: quædam inter populum & extraneos: quædam denique inter domeſticos eiuſdem familiæ, vt inter Parentes & filios; inter maritum & vxorem; inter ſeruum & Dominum V. G. Pro Principe dantur præcepta, quomodo creandus ſit & ſe gerere debeat in officio. Pro popularibus, præcepta emptionis, venditionis, & aliorum contractuum. Circa extraneos, de bello gerendo, de ſuſceptio-

ſceptione peregrinorum & aduenarum. Denique circa domeſticos, de ſeruis, de vxoribus, de filiis.

7. QVINTA CONCLVSIO. Inter hæc triplicia præcepta, triplex potiſſimum diſcrimen eſt. Primum, quod moralia per ſe contineantur in Decalogo: reliqua extra Decalogum. Alterum, quod moralia ſint iuris naturalis; reliqua poſitiui. Tertium, quod moralia non ſint abrogata à Chriſto, ſed melius explicata, Matth. 5. At reliqua abrogata ſunt, iuxta illud Lucæ 16. 16. *Lex & Prophetæ vſque ad Ioannem.* Et ad Galatas 3. 24. *Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur: at vbi venit fides, iam non ſumus ſub pædagogo.* Et Hebr. 7. 12. *Translato ſacerdotio, neceſſe eſt, vt & legis translatio fiat.* Et infra v. 18. *Reprobatio fit præcedentis mandati, propter infirmitatem eius & inutilitatem: nihil enim ad perfectum adduxit lex.* Et ratio eſt, quia lex Moſaica, fuit vmbra legis euangelicæ, teſte Apoſtolo, Coloſſ. 2. 16. & Hebr. 10. 1. At vmbra ceſſat, accedente lumine: Ergo veniente lege euangelica, neceſſe fuit abrogari Moſaicam.

8. EX DICTIS SIC CONCLVDO; Si Rex

Angliæ,

Angliæ, iure diuino Veteris Teſtamenti habet Primatum Eccleſiæ; vel illud ius diuinum continetur in lege morali, vel in ceremoniali, vel in iudiciali. Certum eſt non contineri in morali. Nam moralis lex generatim comprehenditur decem pręceptis Decalogi, vt dictum eſt. At in toto Decalogo nulla fit mentio Primatus Regis in Eccleſia. Ergo ius diuinum de primatu Eccleſiæ non poteſt fundari in lege morali. Sed neque in ceremoniali vel iudiciali fundari poteſt, duplici de cauſa. Primo, quia vtraque lex per Chriſtum abrogata eſt: Ergo tametſi Reges in Veteri Teſtamento, iure diuino habuiſſent Primatum Eccleſiæ; non tamen ſequeretur, Reges in Nouo Teſtamento, gaudere eodem iure, cum iam penitus abrogatum ſit. Et hoc patet in ſimilibus exemplis. Nam in Veteri Teſtamento iure diuino ſtatutum erat, vt eſſet vnum templum, in quo omnes adorarent; vt omnes ſacerdotes & miniſtri Eccleſiæ aſſumerentur ex ſola tribu Leui, vt eorum ſacrificia eſſent cruenta ex animalibus, vt Iudices & Reges eligerentur à Deo, non à populo. At hæc omnia iam abroga-

abrogata ſunt. Ergo quæ iure diuino ſtatuta erant in veteri Teſtamento, non amplius eodem iure debent cenſeri ſtatuta in nouo Teſtamento. Vnde ſicut hæc conſequentia non valet; *Omnes miniſtri Eccleſiæ erant olim in eadem tribu: Ergo & nunc ita fieri debet*. Sic neque valet iſta; *Omnes Reges habebant olim primatum Eccleſiæ: Ergo etiam nunc habent*.

9. ADDO, nunquam in Veteri Teſtamento, diuino iure conceſſum fuiſſe Regibus primatum Eccleſiæ. Hoc ſi probauero, corruit totum fundamentum Regalis Hierarchiæ. Probo autem efficaciter tribus rationibus. Prima eſt, quia totum Ius, quod DEVS diſpoſuit circa Reges veteris Teſtamenti, habetur Deuteron. 17. 14. his verbis; *Cum ingreſſus fueris terram, quam Dominus* DEVS *tuus dabit tibi, & poſſederis eam & dixeris, Conſtituam ſuper me Regem, ſicut habent omnes per circuitum nationes; eum conſtitues, quem Dominus* DEVS *tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non ſit frater tuus. Cumque fuerit conſtitutus, non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero ſubleua-*

tus, præſertim cum Dominus præceperit vobis; vt nequaquam amplius per eandem viam reuertamini. Non habebit vxores plurimas quæ alliciant animum eius, neque argenti & auri immenſa pondera. Poſtquam autem ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à ſacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuum. & cuſtodire verba & ceremonias eius quæ in lege præcepta ſunt. Nec eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neq; declinet in partem dexteram vel ſiniſtram, vt longo tempore regnet ipſe & filius eius ſuper Iſrael. Habes hic totam diſpoſitionem iuris diuini circa Reges Veteris Teſtamenti. Atqui nulla fit mentio Primatus Eccleſiæ. Solum explicantur hæ paucæ conditiones. Prima, vt Rex eligatur à Deo. Secunda, vt ex populo Iudæorum, non ex gentibus aſſumatur. Tertia, vt non multiplicet equos, nec reducat populum in Ægyptũ. Quarta, vt non habeat plurimas vxores, præſertim alienigenas, quæ alliciant illum ad idololatriam, ſicut accidit Salomoni. Quinta, vt non colligat immenſas diui-

tias-

tias, quia ex illarum cupiditate ſolent reges ad tyrannidem declinare, & iuſtitiam derelinquere. Sexta vt à ſacerdotibus accipiat præcepta legis Moſaicæ; eaque deſcribat, & diligenter obſeruet. Cur autem à Sacerdotibus? quia illorum eſt iudicare, quæ circa legem & religionem ſunt. Septima vt moderatè ſe gerat erga alios; & non eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos. Multo minus ſupra ſacerdotes, Epiſcopos, & Pontifices. Octaua vt ſectetur Iuſtitiam, & non declinet ad dextram vel ſiniſtram; quod ſolet euenire vel ex fauore & acceptione perſonarum, vel ex ſpe lucri, & vtilitatis, vel ex odio ſeu alia peruerſa affectione.

10. EX HIS omnibus ita concludo; Quicquid de Regis electione, officio, & poteſtate ſtatutũ eſt iure diuino Veteris Teſtamẽti, hoc continetur in ſupradictis conditionib. Atq; in illis nihil habetur de Primatu Regis in rebus Eccleſiaſticis: Ergo primatus Regis in rebus Eccleſiaſticis nõ eſt de iure diuino veteris Teſtamenti.

11. LOQVOR AVTEM DE IVRE DIVINO, quia conſtat in veteri Teſtamento fuiſſe duplex ius Regium: Alterum diui-

num, quod iam explicatum eſt, & de quo ſolo hic agimus: alterum vſurpatum ſeu tyrannicum, quod deſcribitur. 1. Reg. 8. 10. his verbis; *Dixit itaq́ Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat à ſe Regem, & ait; Hoc erit ius Regis qui imperaturus eſt vobis. Filios veſtros tollet, & ponet in curribus ſuis, facietq́ ſibi equites & præcurſores quadrigarum ſuarum, & conſtituet ſibi tribunos & centuriones & aratores agrorum ſuorum, & meſſores ſegetum, & fabros armorum & curruum ſuorum. Filias quoque veſtras faciet ſibi vnguentarias, & focarias & panificas. Agros quoq́ veſtros, & vineas, & oliueta optima tollet & dabit ſeruis ſuis. Sed & ſegetes veſtras, & vinearum reditus addecimabit, vt det Eunuchis & famulis ſuis. Seruos etiam veſtros & ancillas & iuuenes optimos, & aſinos auferet, & ponet in opere ſuo. Greges quoque veſtros addecimabit, voſque eritis ei ſerui. Et clamabitis in die illa à facie Regis veſtri, quem elegiſtis vobis: & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petiſtis vobis Regem.* His, inquam, verbis non deſcribitur ius Regis quod à Deo conceſſum eſt, ſed quod à tyrannis ſolet vſurpari, vt rectè docet diuus Thomas in 1.2 q.105. art 1. ad 5. & fatetur Caluinus l. 4.

Inſtit.

Inſtit. cap. vltimo, §. 26. Et de hoc iure loquitur Chriſtus Matth. 20. 25. & Luc. 22. 25. *Reges gentium dominantur eorum; vos autem non ſic.*

12. HINC ETIAM PATET, quare Samuel ægrè tulerit, quod Iudæi petiuerint ſibi Regem dari; quia nimirum petebant Regem, qui more gentilium, non qui iure diuino, eos gubernaret, vt apertè colligitur ex illo 1. Regum 8. 4. *Congregati ergo vniuerſi maiores natu Iſrael, venerunt ad Samuelem in Ramatha. Dixeruntque ei: Ecce, tu ſenuiſti, & filij tui non ambulant in viis tuis: conſtitue nobis Regem, vt iudicet nos, ſicut & vniuerſæ habent nationes, &c.* Hactenus prima ratio.

13. SECVNDA EST; Ipſimet Reges veteris Teſtamenti ingenuè faſſi ſunt, ſe non habere primatum Eccleſiæ, ſed ſacerdotes: Ergo manifeſtum eſt, non ipſos ſed ſacerdotes habuiſſe. Antecedens patet, quia Ioſaphat Rex, qui ſane fuit optimus, & officii ſui minimè ignarus, de Regis & ſacerdotis poteſtate ſic ait, 2. Paralip. 19. 11. *Amarias ſacerdos & pontifex veſter, in his, quæ ad* Deum *pertinent, præſidebit: Porro Zabadias filius Iſmael, qui eſt dux in*

domo Iuda, ſuper ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent. Quid clarius? Hæc duo hic opponuntur; Præſidere in his, quæ ad Deum pertinent; Et præſidere his, quæ ad officium Regis pertinent. Illud prius conuenit Sacerdoti ſeu Pontifici; hoc poſterius, Vicario Regis. Atqui primatum habere in Eccleſia, eſt vnum ex iis, quæ ad Deum pertinent: Ergo conuenit Pontifici, non regi, aut Vicario Regis.

14. Tertia ratio. Ille cenſetur habere primatum Eccleſiæ à Deo, qui in rebus ad legem diuinam, & eius interpretationem pertinentibus, conſtitutus eſt ſupremus iudex, cui oporteat obedire, vt ſupra explicatum eſt: Atqui non Rex, ſed ſacerdos conſtitutus eſt talis Iudex à Deo: Ergo non Rex, ſed Sacerdos habet Primatum Eccleſiæ à Deo. Minor patet ex illo Deuteron. 17. 8. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris inter cauſam & cauſam; Et iudicum intra portas tuas videris verba variari: ſurge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus DEVS tuus: Venieſque ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore; quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi*

iudicij

iudicij veritatem. Et facies quodcunque dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius; ſequeriſque ſententiam eorum, nec declinabis ad dextram, neque ad ſiniſtram. Qui autẽ ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino DEO tuo, & decreto Iudicis, morietur homo ille. Hic tria notanda ſunt. Primum, quod ſermo ſit de controuerſiis legalibus, quæ difficultatem habent, & in vtramque partem ab inferioribus Iudicibus trahuntur. Alterum, quod huiuſmodi controuerſiæ non ad Regem, ſed ad ſummum ſacerdotem, tanquam ad legitimum Iudicem deferendæ ſint. Tertium, quod ſub pœna mortis oporteat acquieſcere ſententiæ ſacerdotis. At ſi Rex eſſet ſupra ſacerdotem à Deo conſtitutus, non opus eſſet ſtare iudicio Sacerdotis, ſed liceret ad Regem tanquam ad ſuperiorem iudicem prouocare. At hoc non licet. Non ergo Rex, ſed ſacerdos eſt ſupremus Iudex controuerſiarum legalium à DEO conſtitutus.

15. HVC SPECTAT ILLVD AGGAEI. 2.12. *Hæc dicit Dominus; Interroga Sacerdotes*

legem. Non Regem. Et Malachiæ. 2. 7. *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam; & legem requirent ex ore eius.* Non ex ore Regis, ſed Sacerdotis. Et quare? Cauſa mox additur; *quia Angelus Domini exercituum eſt.* q. d. Sacerdos eſt nuncius ſeu Interpres diuinæ voluntatis. Igitur à Sacerdote petendum eſt, quid Devs fieri à nobis, vel circa nos velit. Quod clarius explicatur Numer. 27. 21. *Pro Ioſue, ſi quid agendum erit, Eleazar ſacerdos conſulat Dominum. Ad verbum eius egredietur & ingredietur ipſe, & omnes filij Iſrael cum eo, & cætera multitudo.* Eodem pertinet illud Leuit. 10. 8. *Dixit quoque Dominus ad Aaron: Vinum, & omne, quod inebriare poteſt, non bibetis tu, & filij tui, quando intratis in tabernaculum teſtimonij; vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum & prophanum, inter pollutum & mundum; doceatisque filios Iſrael omnia legitima mea.* Hic vides, non Regum, ſed Sacerdotum eſſe, diſcernere inter ſanctum & prophanum, & legem Dei docere ac interpretari. Vnde ſicut Azarias pontifex ad Oziam Regem dixit 2. Paralip. 26. 18. *Non eſt tui officij Ozia, vt adoleas incenſum Domino, ſed ſacerdotum, qui conſecrati ſunt ad huiuſce-*

iuſcemodi miniſterium ; ſic etiam potuiſſet dicere ; *Non eſt tui officij Ozia , vt diſcernas inter ſanctum & prophanum, ſed ſacerdotum, qui ad hoc miniſterium à* DEO *conſtituti ſunt.* Et conſequenter, Non eſt tui officii Rex, vt gubernes Eccleſiam, ſed Sacerdotum, quibus iure diuino id cominiſſum eſt. Rurſus, ſicut Ozias Rex, contra imperium Pontificis volens adolere incenſum, lepra percuſſus eſt, ſic etiam, qui vellet ſibi arrogare primatum Eccleſiæ, eadem pœna haud indignus eſſet.

16. OSTENDI HACTENVS, Regem Angliæ nihil præſidij pro ſuo Primatu ſtabiliendo habere poſſe ex Veteri Teſtamento, duplici de cauſa. Primo quia Reges in Veteri Teſtamento non habuerunt primatum Eccleſiæ iure diuino, ſed ſacerdotes, vt tribus rationibus iam probatum eſt. Secundo, Etiamſi habuiſſent, non tamen ſequeretur, etiam Chriſtianos Reges habere, cum Ius Veteris Teſtamenti abrogatum ſit. Contra hanc poſteriorem partem nihil opponit Rex Angliæ. Contra priorem verò multa obiicit, non ex Iure, ſed ex facto petita, vt ſupra vidimus quę ſingillatim diſcutienda ſunt.

I. Obiectio, ex facto Regis Ioſaphat.

17. REducam omnes obiectiones Regis Angliæ ad formam ſyllogiſticam, vt facilius earum vis appareat. Prima eſt hæc; Quicunqne conſtituit Leuitas & Sacerdotes in aliqua ciuitate, habet Primatum Eccleſiæ; Atqui Rex Ioſaphat conſtituit Leuitas & Sacerdotes in Ieruſalem: Ergò habuit Primatum Eccleſiæ. Minor patet ex illo 2. Paralip. 19. 8. *In Ieruſalem quoq; conſtituit Ioſaphat Leuitas & Sacerdotes, & Principes familiarum, &c.*

18. Respondeo. Si textus integrè citaretur, multò fortius argumentum fieret contra Regem, quam pro Rege. Textus enim ſic habet; *In Ieruſalem quoq; conſtituit Ioſaphat Leuitas, & Sacerdotes, & Principes familiarum ex Iſrael, vt iudicium & cauſam domini iudicaret habitatoribus eius. Præcepitq; eis dicens. Omnem cauſam, quæ venerit ad vos fratrum veſtrorum, qui habitant in vrbibus ſuis, oſtendite eis, vt non peccent in dominum. Amarias autem Sacerdos & Pontifex veſter, in his, quæ ad* Devm *pertinent, præſidebit. Porrò Zabadias filius Iſmahel, qui eſt*

Dux

Dux in domo Iuda, ſuper ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent. In quo textu tria notanda ſunt. Primò, quod Ioſaphat Rex, non ſolum Leuitas & Sacerdotes, ſed etiam Principes familiarum conſtituerit in Ieruſalem. Secundò, quod illos omnes in eum finem conſtituerit, vt eſſent Iudices controuerſiarum, quæ in populo oriri ſolent. Tertiò, quod in cõtrouerſiis Eccleſiaſticis, quæ ad DEVM pertinent, Sacerdotes conſtituti ſint Iudices; in ciuilibus verò, quæ ad officium Regis ſpectant, Principes familiarum. Hinc ſumo tale argumentum contra Regem Angliæ; Sacerdotes iure diuino conſtituti ſunt ſupremi Iudices omniũ controuerſiarum, quæ ad Deum & religionem pertinent: Ergo Sacerdotes iure diuino tenent primatum Eccleſiæ: Item; Ea, quæ ad Deum pertinent, diſtincta ſunt ab iis, quæ pertinent ad officium Regis: Ergo Rex, ex officio ſuo, non poteſt immiſcere ſe iis, quæ ad Deum pertinent; Ergo non tenet primatum Eccleſiæ.

19. ARGVMENTVM contrarium facilè ſoluitur. Non enim Ioſaphat Rex conſtituit, id eſt, creauit & conſecrauit Sacerdotes,

dotes, quia hoc ad officium eius non pertinebat; ſed ex iis, qui iam antea creati & conſecrati erant, certos delegit, qui Iudicium Domini exercerent in Ieruſalem; ſicut etiam certos delegerat, qui in aliis ciuitatibus populum docerent, vt habetur 2. Paralip. 17. 7. Vbi notandum eſt, tria ſpectari poſſe in miniſtris Eccleſiæ Veteris Teſtamenti. 1. Electionem ſeu deſignationem perſonæ. 2. Conſecrationem. 3. Applicationem ad certum vſum ſeu exercitium. Electio ſeu deſignatio non fiebat à Rege, ſed à DEO, qui ſolam tribum Leui ad miniſterium ſacrum deputauerat. Conſecratio verò commiſſa erat Aaroni, tanquam ſummo Sacerdoti, & eius ſucceſſoribus. Applicatio verò ad certum officium poterat fieri à Rege; ſicut etiam nunc fieri poteſt. Quo pacto Rex Angliæ diceretur in ſuo regno conſtituere Ieſuitas & Sacerdotes, ſi ex ijs iam antea ordinatis & conſecratis quoſdam aliunde euocaret, quorum alij conciones ad populum haberent, alij Confeſſiones exciperent, alij alijs miniſteriis deputarentur. Et hoc paſſim apud Catholicos in vſu eſt. Nemo tamen propterea
cenſet,

cenſet, eos Principes, qui hoc modo Ieſuitas ad ſe vocant, Primatum Eccleſiæ tenere.

2. Obiectio, ex facto Dauidis & aliorum regum.

20. SECVNDA obiectio eſt hæc; Qui tollunt abuſus & corruptelas Eccleſiaſticas, habent Primatum in Eccleſia: Reges Veteris Teſtamenti ſuſtulerunt abuſus & corruptelas Eccleſiaſticas: Ergò habuerunt Primatum in Eccleſia. Minorem probat Sacellanus Regis Angliæ dupliciter. Primo ex illis verbis 2. Reg 5. 6. *Et abijt Rex & omnes viri, qui erant cum eo, in Ieruſalem, ad Iebuſæum habitatorem terræ, dictumq́ eſt Dauid ab eis; Non ingredieris huc, niſi abſtuleris cæcos & claudos dicentes: Non ingredietur Dauid huc.* Ex quibus verbis ſic argumentatur; Ad Regem Dauidem ſpectabat, de templo cœcum & claudum tollere: Ergo ad eum ſpectabat, omnes abuſus tollere. *Non enim abuſus aliunde exiſtunt, quam vel de inſcitia, quod cæci ſint homines, vel de incuria, quod in officio claudicent.*

eiudicent. Secundo probat exemplo aliorum Regum, qui in ſcriptura reprehenduntur, quod Excelſa non ſuſtulerint. At non reprehenderentur, niſi ad eorum officium pertineret, Excelſa tollere. Quid autem aliud eſt tollere Excelſa, quam tollere ab & corruptelas?

21. Respondeo, generatim cum diſtinctione. Nam aliud eſt, iudicare ſeu decernere, quænam ſint corruptelæ & abuſus in religione: aliud verò, corruptelas & abuſus, quando certò conſtat tales eſſe, tollere & exterminare. Prius pertinet ad officium ſummi Sacerdotis, vt ſupra dictum eſt. Poſterius non modo Regi, ſed etiam cuilibet patrifamilias conceſſum eſt. Quilibet enim in ſua domo poteſt ea emendare, quæ certò conſtat per abuſum irrepſiſſe. Vtrumque oſtendo exemplis Noui Teſtamenti. Inter Chriſtianos quæri ſolet, an ſit abuſus ſeu corruptela, habere & colere imagines, inuocare ſanctos, pro defunctis orare, plura poſſidere beneficia Eccleſiaſtica, voto caſtitatis ſe obſtringere, certis diebus à carnibus abſtinere? de his iudicare, non pertinet ad principes ſæculares, ſed ad prælatos Eccleſiæ.

At poſtquam res iudicata eſt, quilibet Rex in ſuo regno, quilibet magiſtratus in ſua ciuitate, quilibet paterfamilias in ſua domo, poteſt executionem præſtare. Idem factum eſt in Veteri Teſtamento. Deus ſæpe per Prophetas oſtendit, diſplicere ſibi, quod populus adoleret in Excelſis. Itaque diuinitus conſtabat, abuſum ſeu corruptelam eſſe. Rex in ſuo regno poterat tollere hunc abuſum. Imo tenebatur. Nec ideo tamen primatũ habebat in Eccleſia. Non magis quàm ſi Deus per Prophetas oſtenderet, cõnubia fidelium cum gentilibus ſibi diſplicere: & quiſque paterfamilias in ſua domo, ſi quid in hoc genere peccatum eſſet, in poſterum emendaret. An ideo Primatum teneret in rebus ad Religionem pertinentibus? Nequaquã: Sed executor eſſet volũtatis diuinæ. Cur autem potius Reges, quam Sacerdotes in Veteri Teſtamento reprehenſi ſint, quod Excelſa non tollerẽt: ideo factum eſt, quia populus Iudæorum, propter duritiem cordis, non curabat exhortationes & monita Sacerdotum ac Prophetarum: nec aliter, quã vi & authoritate Regis, ab errore ſinebãt

ſe reuocari. Itaq; ſi Rex in hac re negligentior eſſet, meritò à Deo reprehendebatur Hoc generatim.

21 Dvo in particulari explicanda ſunt. Alterum, de abuſu adolendi & ſacrificandi in Excelſis. Alterū, de cœcis & claudis eijciendis. Quod ad prius attinet, tria certa ſunt. Primum eſt, quod ab egreſſu filiorum Iſrael ex Ægypto, tranſacti fuerint 580. anni, antequam templum à Salomone ædificaretur, vt patet ex illo 3. Reg. 6. 1. *Factum eſt ergo quadringenteſimo & 80. anno egreſſionis filiorum Iſrael de terra Ægypti, ædificari cepit domus Domino.* Secundum eſt, quod toto illo tempore, ſecundum legem ordinariam, iuſſi ſint Iſraelitæ offerre ſacrificia in eo loco, in quo eſſet tabernaculum fœderis cum Arca, vt habetur Leuit. 17. 4. Porrò tabernaculum cum Arca non ſemper manſit eodem loco. Nam primis 40. annis fuit cum populo in deſerto. Poſtea, cùm terram promiſſionis ingreſſi eſſent, & eam pacificè poſſiderent, poſitum fuit in Silo, iuxta illud Ioſue 18. 1. *Congregatiq; ſunt omnes filij Iſrael in Silo, ibiq; fixerunt tabernaculum teſtimonij, & fuit eis terra ſubiecta.* Inde ſeparatim arca,

arca, ſeparatim tabernaculum, in diuerſa loca tranſlata ſunt. Arca quidem in eum locum, in quo Iſraelitæ bello victi ſunt à Philiſtinis, vlt. anno Heli ſacerdotis, 1. Regum 4.3. Tunc enim & capta eſt à Philiſtinis; 1. Reg. 4.11. & aſportata in Azotum, 1. Reg. 5.1. Et manſit in eorum regione ſeptem menſibus; 1. Reg. 6.1. Deinde remiſſa eſt ab illis in vrbem Bethſames 1. Reg. 6.12. Poſtea in Cariathiarim; 1. Regum 7. 1. Ibique manſit; donec Dauid confirmato iam regno ſuper Iudam & Iſrael; reduxit eam ex Cariathiarim; 1. Paral. 13. 6. manſitq; in domo Obededom Gethæi tribus menſibus; 1. Paral. 15.25. Tabernaculum autem ex Silo (licet de tempore non ſatis conſtet) tranſlatum fuit in Nobe ciuitatem Sacerdotum, vbi erat, cum Dauid fugiebat Saulem, 1. Reg. 21.1. Inde venit in Gabaon, vrbem Tribus Beniamin, 1. Paral. 21.29. Ibi autem manſit; donec cum Arca illatum eſt à Salomone in Templum; 3. Reg. 8.4.

23. TERTIVM eſt, quod ab eo tempore, quo perfectum fuit Templum Salomonis, non alibi, quàm in illo Templo licuerit offerre ſacrificia, ſecundum legē

que Ioſaphat, quod rectum erat in conſpectu Domini. Veruntamen excelſa non abſtulit. Adhuc enim populus ſacrificabat, & adolebat incenſum in Excelſis. Loquor autem de Excelſis, vbi non eſſet Tabernaculum, quia in Excelſo Gabaon, vbi erat Tabernaculum, licebat immolare, 3. Reg. 3. 4. *Abiit Salomon in Gabaon, vt immolaret ibi: illud quippe erat Excelſum maximum*, id eſt, præferebatur omnibus Excelſis, quod in eo eſſet Tabernaculum à Moſe factum, vt patet 1. Paralip. 21. 29. *Tabernaculum autem Domini, quod fecerat Moſes in deſerto, & altare holocauſtorum, ea tempeſtate erat in Excelſo Gabaon.* Et 2. Paral. 1. 3. *Et abiit cum vniuerſa multitudine in Excelſum Gabaon, vbi erat Tabernaculum fœderis Domini, quod fecit Moſes famulus DEI in ſolitudine.* Vbi obiter notandum eſt, fuiſſe duo Tabernacula. Vnum à Moſe factum, de quo hactenus dixi. Alterum à Dauide, quod ipſe tetendit in Ieruſalem, quando eo deduxit Arcam fœderis, de quo 2. Paralip. 1. 4. *Arcam autem DEI adduxerat Dauid de Cariathiarim in locum, quem præparauerat ei, & vbi fixerat illi Tabernaculum, hoc eſt, in Ieruſalem.* Et 3 Regum 1. 50. *Adonias autem*

timens Salamonem ſurrexit, & abijt, tenuitque cornu altaris. Et cap. 2. 28. *Fugit ergo Ioab in Tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris.* Hæc non poſſunt intelligi de Tabernaculo à Moſe facto, quia illud eo tempore erat in Gabaon; vt ſuprà dictum eſt. Debet ergo intelligi de Tabernaculo à Dauide facto, quod erat in Ieruſalē. Vide Abulenſem l. 3. Reg. cap. 1. q. 41.

25. Hactenvs de abuſu abolendi in Excelſis. Quod ad factum Dauidis attinet, qui dicitur cœcos & claudos eieciſſe, parum, vel nihil ad rem facit. Hiſtoria ſic habet Intellexerat Dauid diuino inſtinctu, vt ex Pſalmis colligitur; Ieruſalem fore templi ac regni Iudæorum ſedem, ac proinde cum exercitu eò profectus eſt, & à Iebuſæis, qui eam colebant, deditionem illius poſtulauit. At illi reſponderunt; *Non ingredieris huc, niſi abſtuleris cœcos & claudos dicentes; Non ingredietur Dauid huc.* Porrò quid cœcorum & claudorum nomine intelligendum ſit, variæ ſunt authorum interpretationes. Nam aliqui putant fuiſſe tantum ſtatuas, ſeu imagines; alij veros homines. Statuas quidem tripliciter. Primò, vt per eas ſuper

per muros poſitas ſignificati fuerint homines otioſi. q. d. Etiam nobis nihil agentibus intrare non poteris, tam ſcilicet munita vrbs noſtra eſt. Secundò, vt per eas ſignificata fuerint ædium faſtigia, quibus illæ affixæ eſſent, q. d. Niſi tranſcenſis ædium noſtrarum faſtigiis, non ingredieris. Tertiò, vt fuerint duæ imagines, quarum altera repræſentauerit Iſaac cœcutientem, altera Iacob claudicantem: Et hæ duæ propterea fuerint ad muros ſeu portas ciuitatis affixæ, vt ſignificarent, Iudæis non licere bello infeſtare Iebuſæos, eo quod parentes eorum, Iſaac & Iacob, percuſſiſſent olim fœdus pacis cum Rege Abimelech, cuius poſteri erant Iebuſæi; interpoſito etiam iuramento, quod in ore illarum imaginum deſcriptum erat. Hæc Rabinorum ſententia eſt; ſed falſa. Primò, quia illud fœdus cum Rege Abimelech non eſt initium à Iacob, ſed ab Abraham, vt habetur Geneſ. 21. 22. *Eodem tempore dixit Abimelech ad Abraham: DEVS tecum eſt in vniuerſis quæ agis. Iura ergo per DEVM, ne noceas mihi & poſteris meis. Dixitq́; Abraham, Ego iurabo.* Et infra. *Percuſſeruntq́; ambo fœ-*

dus. Secundo, quia ſi Iebuſæi voluiſſent pacare animum Dauidis, & militum eius, per aſpectum ſeu memoriam Iſaac & Iacob; non debuiſſent eos in forma cœci & claudi (quæ potius ad contemptum & deriſum ſpectabat) ſed in alia decentiori & auguſtiori repreſentare. Tertio, quia illa verba, quæ ſequuntur in textu *cæcos & claudos, odientes animam Dauid*; nullo modo poſſunt accommodari Iſaac & Iacob; neque præ ſe ferunt deſiderium pacis, ſed odij potius ac contentionis.

26. ALII ergò rectiùs ſentiũt, fuiſſe veros homines: quod ẽt tripliciter intelligi pot. PRIMO, ꝙ fuerint ipſimet Iebuſæi, qui dixerint Dauidi; *Niſi abſtuleris cœcos & claudos*; id eſt, niſi nos abſtuleris, quos tu conuitio militari cœcos & claudos appellaſti, *non ingredieris huc*. SECVNDO, quod fuerint cœci & claudi, nõ corpore ſed animo, id eſt, peccatores & flagitioſi. TERTIO, quod fuerint verè cœci & claudi, quos in contemptum Dauidis poſuerint Iebuſæi in mœnibus q. d. Noſtra ciuitas tã firma & munita eſt, vt nõ egeat aliis defenſoribus, quàm his cœcis & claudis, qui ſufficienter poterunt eam contra tuũ exercitum tueri

ac pro-

ac propugnare. Hæc eſt vera explicatio huius loci, quam ſequitur Ioſeph. l. 7. c. 2. Theodoret. q. 16. 17. Gloſſa interlinearis, Abulenſ. q. 7. & plures alij. Simile quid legimus contigiſſe in vrbe Tyro, quæ cum eſſet fortiſſima, ciues in contemptum obſidentium, poſuerunt Pygmæos in mœnibus, quaſi illi abunde ſufficerent ad eius defenſionem, nec indigerent alio propugnatore. De his loquitur Ezechiel Prophea c. 27. 11. *Sed & Pygmæi, qui erant in turribus tuis* (ô Tyre) *pharetras ſuas ſuſpenderunt in muris tuis per gyrum, &c.*

27. Ex hac autem expoſitione, quæ ſine dubio litteralis & germana eſt, non poteſt colligi, Dauidem auferẽdo cæcos & claudos, voluiſſe oſtendere, quod abuſus & corruptelas Eccleſiæ eſſet ablaturus, vt fingit Sacellanus Regis Anglię. Credo, ne quidem in mentem illi hoc veniſſe, cum ea res geſta eſt. Sed, etſi id facere voluiſſet, non ideo ſequeretur, habuiſſe illum Primatum Eccleſiæ, quia, vt ſupra dixi, quilibet paterfamilias poteſt tollere abuſus & corruptelas, quando certo conſtat, tales eſſe.

3. *Obiectio, ex facto eiuſdem Dauidis.*

28. TERTIA OBIECTIO eſt hæc: Qui perducit Arcam fœderis ad conſtitutum quietis locum, & Arcæ deportandæ præſultat, tenet Primatum Eccleſiæ: Atqui Rex Dauid perduxit Arcam ad conſtitutum quietis locum 1. Paral 13. 12. & Arcæ deportandæ præſultauit, 2. Reg. 6. 14. Ergo habuit Primatum Eccleſiæ. Hoc argumentum magni facit Sacellanus Regis, & vim facit in eo, quod Dauid ſaltauerit ante, non poſt Arcam. Nam *hoc ipſo*, inquit, *ſignificauit ſe Primatum tenere in negotio Arcæ deportandæ* Mira hominis ſubtilitas Cur non ſimiliter vim facit in eo, quod boues Arcam præceſſerint, non ſecuti ſint?

29. Vt autem magis appareat huius augumenti vanitas, tria notanda ſunt. PRIMVM eſt, quod in Arca Domini fuerint hæc tria. *Vrna aurea habens manna, & Virga Aaron, quæ fronduerat, & tabulæ Teſtamenti*, vt expreſsè teſtatur Apoſtolus Hæbr 9. 4. ALTERVM, quod hæc arca,

ça, præſertim quoad manna, quod in ea cuſtodiebatur, fuerit typus ſeu figura noſtræ Euchariſtiæ. Ratio autem figuræ conſiſtit in his. 1. Manna datum eſt Iſraelitis peregrinantibus in deſerto, vt poſſent ad terram promiſſionis peruenire. 2. habuit omnem ſaporem ſuauitatis corporalis (Sap. 15. 20.) 3. fuit cibus de cœlo miſſus (Ioan. 6. 31.) 4. fuit expoſitum dubitationi (Pſalm. 77. 32.) & contradictioni (Num. 21. 5.) 5. licet alii plus, alii minus colligerent, eandem tamen menſuram poſtea habebant (Exodi 16. 18.) Hæc omnia accommodantur Euchariſtiæ. 1. quia datur Chriſtianis in deſerto huius vitæ peregrinantibus, vt poſſint ad vitam æternam peruenire. 2. continet omnem ſaporem ſuauitatis ſpiritualis. 3. eſt cibus de cœlo miſſus. 4. expoſita eſt dubitationi Capharnaitarum, & contradictioni Caluiniſtarum. 5. ſiue ſub magna, ſiue ſub parua hoſtia ſumatur; æquè prodeſt ſumentibus.

30. TERTIVM eſt quod hæc tria diſtinguenda ſint. 1. Arcam ædificare. 2. eam deducere, comitari, vel præcedere. 3. eandem portare vel attingere. Arcam

ædificarunt Bezeliel de tribu Iuda, & Oolias de tribu Dan. Exodi 31. 2. Arcam deduxerunt, & ante eam luſerunt, non ſolus Rex, ſed etiam populus, vt patet ex illo. 1. Reg. 4. 4. *Miſit populus in Silo, & tulerunt inde Arcam fœderis domini exercituum ſedentis ſuper Cherubin*. Et 2. Reg. 6. 5. *Dauid autem, & omnis Iſrael ludebant coram domino in omnibus lignis fabrefactis*. Et infra v. 15, *Dauid & omnis domus Iſrael ducebant Arcam Teſtamenti domini in iubilo*. Et 3. Reg. 8. 5. *Rex autem Salomon, & omnis multitudo Iſrael, gradiebatur cum illo ante arcam*. At nemini licebat eam tangere, propter ſanctitatem (quam & aliunde, & ex eo habebat, quod figura eſſet Euchariſtiæ) niſi ſolis Sacerdotibus. Hinc Oza, quod eam tangere præſumpſiſſet, cum ſacerdos non eſſet, morte à Deo punitus eſt, 2. Reg. 6. 6. Imo ne Leuitis quidem hoc licuit. Nam vt patet Num. 4. iubebantur ſacerdotes velo arcam obuoluere, & vectes per annulos arcæ tranſmittere, ne Leuitæ, qui illam portaturi eſſent, eam attingerent.

31. Ex his patet, quam friuolum ſit argumentum Sacellani Regis, quando ſic infert; Rex Dauid deduxit & præceſſit

Arcam Domini: Ergo habuit Primatum Eccleſiæ. Cur non ſimiliter infert; Omnis multitudo Iſrael gradiebatur ante Arcã: Ergo habuit Primatum Eccleſiæ? Vel ſic; Pueri Chriſtiani præcedunt Euchariſtiã, quando publicè in proceſſione deportatur; Ergo habent Primatum Eccleſiæ. Ineptè omnia. Potius ſic oportebat argumentari; Non licuit Regibus, ſed ſolis Sacerdotibus, attingere Arcam domini: Ergo Sacerdotes præferuntur Regibus, in iis, quæ ad Deum & religionem pertinent.

4. *Obiectio, deſumpta ex facto Salomonis Regis.*

32. QVARTA OBIECTIO eſt talis; Qui ædificat templum, & Deo dedicat, tenet primatum Eccleſiæ: Atqui Rex Salomon ædificauit Templum, & Deo dedicauit, 1. Paral. 28. 6. Et 2. Paral. 6. 10. Ergo Rex Salomon tenuit primatum Eccleſiæ. Hoc argumentum ſic vrget Sacellanus; *Dedicare Deo templa, actus eſt primarius, neque cuiusquam, niſi cuius partes in Religione primæ. At templum à Salomone dedicatum eſt: Ergo.*

NON

33. NON video hic plus ſubtilitatis, quàm in præcedenti argumento. Vt hoc oſtendam, tria notanda ſunt. PRIMVM eſt, quod templum Hieroſolymitanum, de quo agimus, ter dedicatum ſit. PRIMÒ à Salomone. 3. Reg. 8. 1. SECVNDO ab iis, qui è captiuitate Babylonica reuerſi ſunt, 1. Esdræ 6. 16. TERTIO à Machabæis, cùm poſt prophanationem eſſet iterum renouatum & ſanctificatum, 1. Machab. 4. 36. ALTERVM eſt quod dedicare rem aliquam DEO, ſi vim nominis ſpectes, nihil aliud ſit quàm dicare illam cultui diuino, ſeu offerre, & deſtinare illam ad colendum DEVM. Hoc modo (Exodi 35.) dicuntur Iſraelitæ, tam viri, quàm fœminæ, hyacinthum, purpuram, byſſum, coccum, pilos caprarum, pelles arietum, metalla & ligna cetim dedicaſſe Deo, id eſt, obtuliſſe ad cultum diuinum. Eod ẽ ſenſu Salomon dicitur Templum Deo dedicaſſe, id eſt, diuino cultui dicaſſe ſeu mancipaſſe. Hinc non magis colligi poteſt Primatus Salomonis, qui ligna & lapides; quàm fœminarum, quæ aurum, purpuram, & hyacinthum Deo dedicarunt. TERTIVM eſt, quod in hac templi dedicatione

cation e à Salomone facta variæ ceremoniæ vſurpatæ fuerint cum ſolenni lætitia. Nam primo, poſtquam templum ædificatum eſt, congregati ſunt Iſraelitæ ad Regem Salomonem in Ieruſalem. 2. Sacerdotes intulerunt Arcam, tabernaculum, & omnia vaſa ſanctuarii in Templum. 3. Deus, vt oſtenderet ſibi placere, quod agebatur, nebula impleuit templum. 4. Salomon gratiis Deo actis, multa precatus eſt, & præſertim, vt quicunque eſſent oraturi Deum in templo iſto, exaudirentur. 5. Finita hac oratione, victimæ & ſacrificia Deo oblata ſunt. 6. Iterum ſecuta eſt benedictio ſeu gratiarum actio; ac tandem octauo die, populus ad ſua cum gaudio dimiſſus eſt. Hæc omnia habentur 3. Reg. 8.

34. NEQVE hinc collligi poteſt Primatus Salomonis; quod ſic oſtendo. Tria hominum genera ſpectari hic debent. 1. Salomon. 2. Sacerdotes. 3. Populus. Quid quisque horum fecit in hac dedicatione? Salomon orauit, & gratias Deo egit. Sacerdotes portarunt Arcam, Tabernaculum, Vaſa ſanctuarii, & obtulerunt ſacrificia. Populus interfuit, & gratiis Deo a-

ctis,

ctis, lætatus eſt. Si quid ergo pro primatu Salomonis colligendum eſt, ſic colligi debet; Quicunque in templo recens ædificato, orat Deum, vt in eo exaudiantur preces & vota ſupplicantium, is tenet Primatum Eccleſiæ: Atqui Salomon in templo à ſe recens ædificato orauit Deum, vt in eo exaudirentur preces & Vota ſupplicantium: Ergo tenuit primatum Eccleſiæ. At maior propoſitio apertè falſa eſt. Quaſi nemo, niſi qui ſupremam iuriſdictioné in Eccleſia habet, eo modo, quo Salomon, orare poſſit. Multi mercatores, ſuis ſumptibus, templa in honorem Dei erexerunt, & quotidie erigunt. An non liceat ipſis orare, vt Devs accepta ea habeat, & preces ſeruorum ſuorum in iis exaudiat? Omnino ſanè. Imo, plerique clerici, quoties dedicatio alicuius templi occurrit, ſolent orare hoc modo: *DEVS qui nobis per ſingulos annos huius ſancti Templi tui conſecrationis reparas diem, & ſacris ſemper myſteriis repræſentas incolumes; exaudi preces populi tui, & præſta, vt quiſquis hoc templum beneficia petiturus ingreditur, cuncta ſe impetraſſe lætetur. Per dominum noſtrũ IESVM CHRISTVM filium tuum &c.*

Itemq;

Itemq́ hoc modo: *DEVS qui inuiſibiliter omnia contines, templum hôc potentia tuæ inhabitationis illuſtra, & concede, vt omnes, qui huc deprecaturi conueniunt, ex quacunque tribulatione ad te clamauerint, conſolationis tuæ beneficia conſequantur. Per dominum noſtrum &c.* An hinc inferas, ſingulos clericos, qui ſic orant, ſupremos eſſe prælatos in Eccleſia? Nihil minus.

35. PLVS DICAM. Faciamus in aliqua dioeceſi Anglicana templum incendio perire, vel ab hoſtibus deuaſtari. Epiſcopus ſuis ſumptibus curet reſtaurari. Conuocet deinde populum ſibi ſubiectum: Inferat vaſa ſacra: Oret Deum, vt ratum habeat hoc obſequium, & preces ſubditorum exaudiat: Offerat ſacrificium: Benè precetur populo, & gratiis Deo actis, dimittat vnũquemq́; cum gaudio. Quid? An dices hunc Epiſcopum eſſe Primatem Eccleſiæ? Si eſt, quid de Rege fiet? Si non eſt, quid minus fecit, quam Salomon? Imo totum id præſtitit, quod Salomon & ſacerdotes ſimul.

5. Obie-

5. Obiectio, deſumpta ex facto eiuſdem Regis Salomonis.

36. QVINTA OBIECTIO eſt talis: Qui deponit ſummum ſacerdotem ab officio, & alium illi ſubrogat, neceſſario habet iuriſdictionem ſupra ſummum ſacerdotem: Atqui Salomon Rex depoſuit Abiathar ſummum ſacerdotem ab officio, & ſubrogauit illi Sadoc. 3. Reg. 2: 27. Ergo Salomon Rex habuit iuriſdictionem ſupra ſummum Sacerdotem. Hoc eſt præcipuum argumentum pro Primatu Regis. Sed ſanè parui momenti. Ac primum, ſic retorqueri poteſt: Qui deponit regem ab officio, & alium illi ſubrogat, neceſſario habet iuriſdictionem ſupra Regem: Atqui Ioiada ſummus ſacerdos, non ſolum depoſuit, ſed etiam occidit Athaliam reginam; & Ioas in eius locum ſubrogauit. 4. Reg. 11. Ergo Ioiada ſummus ſacerdos habuit iuriſdictionem ſupra Regem.

37. SED ad rem. Hæc obiectio duo ſupponit. Vnum, quod Salomon, quando depoſuit Sacerdotem ab officio, vſus ſit po-

teſtatẹ

teſtate regiâ. Alterum, quod rectè ac legitimè eâ vſus ſit. At neutrum probari poteſt. Imo grauiſſimi Authores conſtanter docent, non regia, ſed prophetica poteſtate vſum eſſe; nec ordinaria via, ſed ex peculiari Dei inſtinctu feciſſe, quod fecit. Ita Cardinalis Bellarminus, Iacobus Gretſerus, & plures alii. Et videtur colligi poſſe ex illis verbis, 3. Reg. 2. 27. *Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non eſſet Sacerdos Domini, vt impleretur ſermo Domini, quem locutus eſt ſuper domum Heli in Silo.* q. d. Olim tempore Heli Sacerdotis prædictum fuit à Deo per Samuelem Prophetam, fore aliquando, vt officium ſacerdotale auferatur à familia Heli, propter peccata filiorum eius, 1. Reg. 2. 31. Vt ergo hæc prophetia impleretur, Salomon diuino inſtinctu, tanquam verus Propheta, abſtulit ſacerdotium ab Abiathar, qui erat ex familia Heli.

38. Quod ſi ita eſt, facile apparet, nullius momenti eſſe obiectionē Regis Angliæ. Nam nihil aliud ex facto Salomonis colligi poterit, quàm Prophetas accipere aliquando extraordinariam poteſtatem à Deo etiam ſupra Sacerdotes; quod

E nihil

nihil ad rem facit. Non enim diſputamus de poteſtate Prophetarũ, ſed Regũ. Nec ſtatus controuerſiæ eſt, an Prophetæ ex peculiari Dei inſtinctu poſſint aliquando punire Sacerdotes; ſed, an Reges ordinaria ſua poteſtate poſſint id facere? Hæc valde diſtincta ſunt. Et alterum cum altero minimè connexum eſt. Non enim ſequitur; Salomon Rex ex peculiari Dei inſtinctu, ſubmouit Abiathar Sacerdotẽ ab officio Sacerdotali: Ergo Iacobus Rex, ordinaria ſua poteſtate, poteſt idem facere. Non magis, quam ſi dicam; Nathan ex peculiari Dei inſtinctu reprehendit Dauidem Regem: ergo quilibet ſubditus in Anglia, poteſt ordinaria via reprehendere Iacobum Regem.

39. Sed demus (quod tamen probari non poteſt) Salomonem in ſubmouendo Sacerdote, vſum eſſe poteſtate regia; quid quæſo hinc efficitur contra nos? Nihil ſanè, niſi prius conſtet legitimè ea vſum eſſe. Hoc autem nec in Scripturis ſacris diſertè exprimitur; nec ex iis euidenter deduci poteſt. Aliud enim eſt, factum alicuius recenſeri; aliud, probari ſeu commendari. Legimus quidem in

Scriptura, Raziam gladio & præcipitio ſeipſum occidiſſe. Legimus, à Saule Sacerdotes Domini; ab Abimelech ſeptuaginta fratres; ab Athalia, ſemen regium; ab aliis alios interfectos eſſe. At non legimus, hæc omnia iuſtè ac legitimè contigiſſe. Idem dico de Salomone. Legimus, ab eo depoſitum eſſe Abiathar ſacerdotem. At nõ legimus, rectè ac legitimè id factũ eſſe. Vel ergo probandũ eſt Regi Angliæ, factũ eſſe legitimè; vel nihil cõtra nos cõcludit.

40. Dicet fortè; Abiathar grauiter peccauerat contra Salomonem Regẽ, ac proinde dignus erat, qui puniretur. Potuit ergo Salomon authoritate regia illum punire. Reſpondeo. Nõ ſequitur. Eſto enim; peccauerit Abiathar propter iniquã conſpirationem, & dignus propterea fuerit, qui officio ſubmoueretur. An ideò à Salomone ſubmoueri legitimè potuit? Id minimè conſequens eſt. Non enim quilibet reus à quolibet puniri poteſt, ſed ab eo duntaxat, qui in illum habeat legitimam poteſtatem ac iuriſdictionẽ. Hanc autem habuiſſe Reges Iudæorum in Sacerdotes, nondum probatum eſt. Imo ex ipſis Iudæis contrarium probari

poteſt. Semper enim perſuaſum ipſis fuit, Reges non habere vllam iuriſdictionem in eos, qui miniſterio diuino deputati ſunt. Hoc ſatis colligitur ex illo, 1. Reg. 22. 16. *Dixit Rex Saul: morte morieris Abimelech, tu & omnis domus Patris tui. Et ait Rex emiſſariis, qui circumſtabant eum; Conuertimini, & interficite Sacerdotes Domini; nam manus eorum cum Dauid eſt. Noluerunt autem ſerui Regis extendere manus ſuas in Sacerdotes Domini.* Ex quibus verbis patet, Regem Saulem mandaſſe ſuis famulis, vt interficerent Sacerdotes Domini, eo quod conſpiraſſent cum Dauide contra ipſum Regem. Porro famulos Regis, qui erant Iudæi, & optimè norant eminentiam Sacerdotum ſupra Reges, non voluiſſe id facere, etiamſi Rex mandaſſet. Nam certo perſuaſum illis erat, non poſſe Regem legitimè id mandare, nec Sacerdotes imperio Regis ſubiacere. Quod etiam aduertens Rex, homini barbaro ac gentili imperauit, vt quod famuli facere renuiſſent, ipſe imperterritus exequeretur. Quod etiam factum eſt. Subiungitur enim in textu; *Et ait Rex ad Doëg: Conuertere tu, & irrue in Sacerdotes.*

Conuer-

Conuerſusq́; Doëg Idumæus irruit in Sacerdotes.

41. Hinc ita concludo; Saul & Salomon fuerunt pares in poteſtate regia; nec plus iuris habuit Salomon in Sacerdotes, quàm Saul, ex ea præcisè parte, qua Reges erant. Atqui Saul, quâ Rex, non habuit legitimam poteſtatem puniendi Sacerdotes: ergo nec Salomon. Maior per ſe nota eſt. Minor patet ex dictis, quia famuli Saulis non recuſaſſent imperium ſui Regis, ſi putaſſent illum habere legitimam poteſtatem in Sacerdotes. Libenter enim parebant illi in perſequendo Dauide. Quod ergo nollent parere in occidendis ſacerdotibus, qui adhærebãt Dauidi; nõ aliunde prouenire potuit, quàm quod putarent, Regẽ habere poteſtatem in Dauidẽ, non autem in Sacerdotes. Idem ergo de Salomone, quâ Rex erat, ſtatuendum eſt. Si enim Sauli non licuit punire Sacerdotes Domini; nec Salomoni potuit licere. Vterque enim, quâ Rex, pari poteſtate fuit præditus.

42. Dices; Non rectè hoc ſequitur. Fuit enim aliunde, diſpar cauſa vtriuſq; ue. Nam Sacerdotes à Saule interfecti, erant

innocentes. Abiathar autem, quem Salomon puniuit, erat reus læſæ maieſtatis. Quis porro neſciat, aliud eſſe, interficere innocentes, quod fecit Saul; aliud, punire reos, quod fecit Salomon? Eſto igitur; non rectè ac legitimè fecerit Saul; rectè tamen ac legitimè fecit Salomon. Reſpõdeo. Hæc diſparitas non obſtat. Tametſi enim Sacerdotes, qui iubebantur interfici à Saule, reipſa fuerint innocentes; nihilominus famuli Saulis, putabant eſſe nocentes, ac reos læſæ maieſtatis: Nec tamen putabant licere Regi, etiam nocentes Sacerdotes interficere. Hoc inde conſtat; quia parebant Regi in perſequendo Dauide, vt dictum eſt: & ideo parebant, quod exiſtimarent Dauidem iniuſtè aſpirare ad regnum, ac proinde læſæ maieſtatis reum eſſe. Alias ſanè non parituri. Cum ergo audiſſent à Saule, Sacerdotes adhærere Dauidi, quid aliud ſuſpicari poterant, quam eos etiam nocentes ac reos eſſe? Et tamen obtemperabant Sauli in proſequendo Dauide, non autem in necandis Sacerdotibus. Nec alia de cauſa, quam quod verè putarent, Regem habere

bere poteſtatem puniendi & coercendi 348
laicos, non autem Sacerdotes.

43. Ex his abundè ſatisfactum eſt argumento Regis, quod, vt compendio repetam, quæ dicta ſunt, dupliciter formari poteſt. Primo, in hunc modum; *Salomon poteſtate prophetica legitimè puniuit Sacerdotem: Ergo Rex Iacobus, poteſtate regia, idem præſtare poteſt.* Secundo ſic; *Salomon poteſtate regia legitimè puniuit Sacerdotem: Ergo Rex Iacobus idem præſtare poteſt.* In priori forma, negatur conſequentia; in poſteriori, antecedens. Nec à Rege Angliæ vnquam probari poterit.

6. Obiectio ex facto Ioſiæ Regis.

44. SEXTA obiectio eſt hæc. Qui librum legis è tenebris erutum, populo recitari facit, & fœdus inter Deum populumque redintegrat, habet Primatum Eccleſiæ: Vtrunque fecit Rex Ioſias, 4. Regum 22. & 23. Ergo habuit Primatum Eccleſiæ.

Hoc argumentũ vrget Sacellanus Regis

in hunc modum, *Libro reperto, indixit Rex conuentum, in eo iubet recitari librum, recitato fœdus nouum init cum Domino, populum quoque ad fœdus adiurauit. Tum præcipit ipſi Pontifici, reliquiſque ſecundi ordinis ſacerdotibus, vt eÿciant è templo, atque exurant vaſa omnia, quæ Baali ſacra fuerant, vt excelſa demoliantur. Mandauit poſt de Paſchate nouo faciendo; denique de religione tota in integrum reformauda.*

45. Multæ ſunt partes huius argumenti. PRIMA, quod Rex, reperto libro legis Moſaicæ, conuocarit populum, vt eum illi prælegeret. Fateor, Sed Helcias Pontifex, qui librum repererat, eo fine miſerat Regi, vt id faceret. SECVNDA, quod Rex iuſſerit recitari librum Legis. Eſto. Etiam fœminæ apud aduerſarios legunt Biblia, aut ancillis recitari iubent. TERTIA, quod recitato libro, fœdus nouum inierit cum Deo, id eſt, quod promiſerit Deo, ſe velle cuſtodire omnia præcepta, quæ ſcripta erant in libro Legis. An non cuilibet, etiam priuato homini, hoc licitum eſt? Optarim ſanè, ſingulos Chriſtianos ita affectos eſſe, vt inito cum Deo fœdere, promitterent ſe legem ſeuaturos.

QVARTA, quod populum hortatus ſit, vt idem præſtaret. At hoc non ſoli Regi, ſed cuilibet concionatori licitum eſt apud ſuos auditores. Niſi quod aduerſarij dicant, Legem ſeruatu impoſſibilem eſſe; In quo multum diſcrepant à Ioſia, quem tantopere laudant. QVINTA, quod præceperit Pontifici & ſacerdotibus ſecundi ordinis, vt proijcerent de templo Dei omnia vaſa, quæ facta fuerant Baal, & aliis falſis Diis. Merito ſanè; quia hoc ad illos pertinebat. Nec tam præcepit, quàm eos officij ſui cõmonuit. SEXTA, quod mandauerit Paſcha celebrari, quod diu fuerat intermiſſum. At à DEO præceptm erat, vt celebraretur. Poterat ergo Rex vrgere executionem. SEPTIMA, quod totam religionem iuſſerit in integrum reformari. Bonum factum. Nec tamen iudicium de Reformaiione, ſed executio ad Regẽ pertinebat; iudicio reſeruato Sacerdotibus.

7. Obiectio ex facto Ezechiæ Regis.

46. SEPTIMA OBIECTIO; Ezechias Rex confregit ſerpentem æneum,

quamuis & diſerto DEI mandato erectum, & Chriſtum dominum ſuo modo figurantem. 4. Reg. 18. 4. Ergò tenuit Primatum in Eccleſia. Hic duo dicenda ſunt. 1. Ex qua cauſa vel occaſione id fecerit Ezechias. 2. Qua authoritate fecerit. De priori, ſic res habet. Serpens æneus ab initio, in bonum vſum erectus fuit mandato Dei, iuxta illud Numer. 21. 8. *Locutus eſt Dominus ad Moſen: Fac ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno: qui percuſſus aſpexerit eum, viuet. Fecit ergo Moſes ſerpentem æneum, & poſuit eum pro ſigno: quē cum percuſſi aſpicerent, ſanabantur.* At poſtea, progreſſu temporis, abiit in abuſū, quia filii Iſrael adolebant ei incenſum, vt habetur. 4. Reg. 18. 4. idq; propterea, quod meminiſſent, olim ex ſolo illius aſpectu ſanatos fuiſſe, quotquot à ſerpentibus morſi erant in deſerto: & putarent, ſe tunc quoque præſidii aliquid ab eo ſperare poſſe. Hunc abuſum volens tollere Ezechias, non alia via commodius id facere potuit, quàm ſerpentem ipſum, qui erat occaſio idololatriæ, tollendo & confringendo. At qua authoritate id fecit? Non alia, quàm diuina. Devs enim, non ſolum Regi, ſed cuilibet è populo man-

mandauerat, vt auferrent omnem cultũ idololatriæ, Deut. 7. 5. *Aras eorum ſubuertite & confringite ſtatuas, lucosq́ ſuccidite, & ſculptilia comburite, quia populus ſanctus es Domino Deo tuo.* Quid ergò myſterii hic eſt, quod Ezechias confregerit ſerpentem æneum, quod quilibet alius facere potuiſſet?

47. DICES; Serpens æneus, & DEI mandato factus erat, & CHRISTVM figurabat. Quid tum? Si ideò aliis non licuit eum confringere, cur Regi licuit? aut ſi Regi licuit, cur aliis non item? Nuſquã legimus, Regi peculiare quid conceſſum fuiſſe circa ſerpentem, quod aliis ſimiliter conceſſum non ſit. Et quid dicemus de arca Noë? Nonne, & mandato DEI facta fuit, & CHRISTI Eccleſiam figurauit? Omnino. An ideo ſoli Regi permiſſum fuit, illam diſſoluere, poſt peractum diluuium? Nemo dixerit.

8. Ob-

8. Obiectio, ſumpta ex titulis Regum Veteris Teſtamenti.

48. REx Angliæ, ſicut hactenus ex facto Regũ Veteris Teſtamenti conatus eſt aſtruere primatum ſuum in Eccleſia; ita nunc ad titulos eorum conuertitur. Sunt autem hi. 1. Reges vocantur *Filij altiſſimi. 2. Dij. 3. Vncti Domini. 4. in ſolio DEI ſedentes. 5. Famuli DEi. 6. Angeli DEI. 7. Facti iuxta cor Dei. 8. Lumina Iſraelis 9. Nutritij Eccleſiæ.* Ergo habent Primatum in Eccleſia.

49. Videamus, quid lateat in his titulis. Primvs eſt, Reges, inquit, vocantur filii altiſſimi, iuxta illud 2. Regum 7. 14. *Ego ero ei* (Salomoni) *in patrem, & ipſe erit mihi in filium.* Sed quæro, an non omnes pii ac fideles ſint filii Dei, qui ex Christi inſtitutione dicunt, *Pater noſter, qui es in cælis?* An non de omnibus piis ac fidelibus intelligendum ſit illud 1. Ioan. 3. 1. *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij DEI nominemur & ſimus?* Nihil dubito. Cur ergo Rex Angliæ hunc titulum

tulum, quem CHRISTVS & Apoſtoli volunt omnibus bonis communem eſſe, ſolis Regibus arrogare vult? Et Sacellanus, qui tantopere fauet ſuo Regi, an ſe filium DEI eſſe non putat? An in tota Anglia, ſolum Regem eo priuilegio gaudere cenſet? Niſi dicat, omnes quidem pios, ſed Reges peculiari quodam modo filios Dei eſſe. Etiàmne improbos? Si ſoli probi ſunt, iam non ſanè, quà Reges, ſed quà probi, filii DEI ſunt.

50. SECVNDVS TITVLVS; Reges vocantur Dii, pſalm. 81. 6. *Ego dixi, dÿ eſtis.* Et Exodi 22. 8. *Si inuenitur fur, duplum reddet, ſi latet fur, Dominus domus applicabitur ad DEOS.* Mira res. Solent aduerſarii grauiter accuſare Catholicos, quod Pontificem Romanum appellent Deum. Et ipſi ſuos Reges impune appellari ſic volunt. Imò ſacræ Scripturæ teſtimoniis abutuntur. Nam illud, *Ego dixi, Dÿ eſtis*, non de ſolis Regibus, ſed de Prophetis quoque intelligendum eſſe, diſertè explicat CHRISTVS Ioan. 10. 34. cum ait, *Nònne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia ego dixi, Dÿ eſtis? Si illos dixit Deos, ad quos ſermo DEI factus eſt, &c.* Similiter illud, *Dominus domus*

appli-

applicabitur ad Deos, non de Regibus, qui tunc nulli erant, ſed de Iudicibus intelligendum eſſe, quis neſcit? Si ergo non ſoli Reges, ſed etiam alii vocari poſſunt Dii; quid eſt, quod ex hoc titulo colligit Rex Angliæ, Reges, & non alios, eſſe Primates Eccleſiæ?

51. Tertivs Titvlvs; Reges vocantur Chriſti, ſeu vncti Domini. 1. Reg. 24. 11. *Non extendam manum meam in Dominum meum quia Chriſtus Domini eſt.* Fateor. At non ſoli Reges, ſed etiam Sacerdotes in Veteri Teſtamento vngebantur. Et quanquam hoc neget Sacellanus Regis, ita tamen clarum eſt, vt negari, niſi impudenter, non poſſit. Teſtimonia ſcripturæ paſſim obuia ſunt. Exodi 29. 7. *Oleum vnctionis fundes ſuper caput eius, atq; hoc ritu conſecrabitur.* Et Leuit. 4. 3. *Si Sacerdos, qui vnctus eſt, peccauerit.* Et Leuit. 8. 12. *Fundens oleum ſuper caput Aaron, vnxit eum & conſecrauit.* Et Num. 3. 3. *Hæc nomina filiorum Aaron Sacerdotum, qui vncti ſunt, & quorum conſecratæ manus, vt ſacerdotio fungerentur.* Et 2. Machab. 1. 10. *Qui eſt de genere Chriſtorum Sacerdotum.* Imò etiam Prophetæ vngebantur. 3. Reg. 19. 16. *Iehu filium Namſi*

vnges

 352

vnges regem ſuper Iſrael; Eliſeum autem filium Saphat, vnges Prophetam prò te. Hinc ita concludo; Vtriq́ue, tam Sacerdotes, quàm Reges, in Veteri Teſtamento, vocabantur *Vncti Domini*: Ergò ſi ſolus ille titulus ſpectetur, vel vtrique, vel neutri habebant Primatum Eccleſiæ. Si vtriq́;, cur de Sacerdotibus negat Rex Angliæ? Si neutri, cur de Regibus affirmat? Addo. Vel ſermo eſt de externa vnctione, vel de interna. Si de externa, communis ea fuit Regibus, Sacerdotibus & Prophetis, vt dictum eſt. Si de interna, nemo fidelium excluditur. Omnes vncti ſunt. 2. Cor. 1. 21. *Qui vnxit nos DEVS.* Et 1. Ioan. 2. 20. *Vos vnctionem habetis à Sancto.*

52. QVARTVS TITVLVS; Reges dicũtur in ſolio DEI ſedere. 2. Paral. 9. 8. *Sit Dominus DEVS tuus benedictus, qui voluit te ordinare ſuper thronum ſuum, Regem Domini DEI tui.* Sed conſtat duplex eſſe regnum: vnum terrenum, alterum ſpirituale. Duo igitur ſolia, duo throni diſtinguendi ſunt. Reges ſedent in ſolio regni terreni: Epiſcopi in ſolio Eccleſiæ, quod eſt regnum ſpiritale. Act. 20. 28. *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epi-*

Epiſcopos regere Eccleſiam DEI. Nec Regibus, ſed Apoſtolis dictum eſt à Christo Matth. 19. 28. *Cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael.* En, Apoſtoli Regum iudices erunt; non Reges Apoſtolorum.

53. Qvintvs Titvlvs, Reges vocantur ſerui Dei. 2. Paral. 6. 15. *Qui præſtitiſti ſeruo tuo Dauid, patri meo, quæcunque locutus fueras ei.* Ita eſt. Sed an Soli Reges ſunt ſerui Dei? An non etiam Apoſtoli & Epiſcopi? Act. 4. 29. *Et nunc Domine, da ſeruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum.* Act. 16. 17. *Iſti homines ſerui Dei excelſi ſunt, qui annunciant vobis viam ſalutis.* Roman. 1. 1. *Paulus ſeruus IESV CHRISTI.* An non omnes pii Chriſtiani? Roman. 6. 22. *Nunc autem liberati à peccato, ſerui autem facti Deo.* Occurrit Sacellanus, omnes quidem pios ac fideles vocari ſeruos Dei, ſed tamen Regibus per quandam eminentiam conuenire hunc titulum. Audio. Sed in quo conſiſtit hæc eminentia? An quia Reges ſunt magis pii, quam cæteri fideles? At non ſemper id verum eſt. An quia ſeruiunt Deo in altiori gradu, quam

cæteri

cæteri? Hoc ipſum eſt in quæſtione. Ego contendo Apoſtolos & Epiſcopos ſeruire in altiori gradu. Seruiunt DEO in regno Chriſti, quod *non eſt de hoc mundo.* Sunt *diſpenſatores myſteriorum DEI.* 1. Corin. 4. 1. Et q̄ amplius eſt, ſunt *adiutores DEI.* 1. Cor. 3. 9. Imo ſunt Patres ſeu *gentiores* filiorum DEI, 1. Corinth 4. 15. Sunt *fundamenta*, ſupra quæ reliqui ædificati ſunt, Epheſ. 2. 20. Denique, ſi plura expetantur, ſunt ſupra conditionem ſeruorum Dei, Ioan. 15. 14. *Iam non dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit, quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia, quæcunq; audiui à Patre meo, nota feci vobis.*

54. SEXTVS TITVLVS; Reges vocantur Angeli Dei, 2. Reg. 14. 20. *Tu autem Domine mi Rex, ſapiens es, ſicut habet ſapientiam Angelus DEI, vt intelligas omnia ſuper terram.* Sed quid hinc colligi poteſt? Non aliud, quam ex omnibus Iudæorum Regibus, ſolum Dauidem vocatum fuiſſe Angelũ Dei, idq; à muliere; non ob regiam poteſtatem, ſed ob ſingularem ſapientiã, qua erat præditus. Quid ſi ego plus adferam pro Sacerdotibus? Non de vno tantùm ſed de omnibus dictum eſt illud Ma-

Malach. 2. 7. *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirēt ex ore eius, quia Angelus domini exercituum eſt.* Nunc expendamus, vter rectius concludat, Rex Angliæ; an ego. Regis illatio eſt hæc; Dauid habuit tantam ſapientiam, vt Angelo ſimilis eſſe videretur: Ergo omnes Reges ſunt tales: quiſq; igitur Rex in ſuo regno Primatum Eccleſiæ tenet. ineptè. Hæc autem mea eſt; Omnes Sacerdotes ſummi in Veteri Teſtamento, vocati ſunt Angeli Dei, quia Dei voluntatem certò & infallibiliter aliis annunciabant, quod non poterant Reges: Ergo Sacerdotes in rebus ad Deum pertinentibus erant ſupra Reges.

55. Septimvs Titvlvs; Reges dicuntur facti iuxta cor Dei; 1. Reg. 13. 14. *Quæſiuit Dominus ſibi virum iuxta cor ſuum.* Eſto hoc. Quid tum? An quia Dauid Rex fuit vir iuxta cor Dei, omnes Reges tales ſunt? Imò, contrares habet. Saul Rex, quia non erat vir ſecundum cor Dei, à regno excluſus eſt: Dauid autem, quia erat talis, Sauli ſubrogatus. Sic enim loquitur Scriptura; *Dixit Samuel ad Saul; ſtultè egiſti, nec cuſtodiſti mandata Domini DEI tui, quæ præcepit tibi.*

tibi. Quodſi non feciſſes, iam nunc præparaſſet Dominus regnum tuum ſuper Iſrael in ſempiternum: ſed nequàquam regnum tuum vltra conſurget. Quæſiuit Dominus ſibi virum iuxta cor ſuum, vt eſſet Dux ſuper populum ſuum. Nec vllius momenti eſt diſtinctio Sacellani, cùm ait, Regem dupliciter dici poſſe iuxta cor Dei. 1. quo ad perſonam Regis. 2. quoad officium ſeu magiſtratum Omnes Reges, etiam malos, licet priori modo nō ſint iuxta cor Dei, poſteriori tamen eſſe. Sed, ſi hoc ſufficit, omnes etiam Sacerdotes & Epiſcopi ſunt ſecundum cor Dei. Imo magis, quàm Reges. Nam Deus in Veteri Teſtamento ſponte & ex proprio beneplacito conſtituit magiſtratum ſacerdotalem: regium autem, non niſi ex importuna Iudęorum poſtulatione cōceſſit, vt habetur 1. Reg. 8 5. Igitur Sacerdotum magiſtratus magis fuit ſecūdum cor Dei, quàm Regum.

56. OCTAVVS titulus: Reges vocantur Lucernæ Iſraelis, 2. Reg. 21. 17. *Tūc iurauerunt viri Dauid, dicentes: Iam non egredieris nobiſcum in bellum, ne extinguas lucernam Iſrael.* Fateor. Sed etiam Apoſtoli vocantur à Chriſto *Lux mundi*, Matth. 5. 14. Et Epi-

ſcopi ſeptem Eccleſiarum Aſiæ, vocantur *ſeptem ſtellæ*, Apoc. 1. 20. Si ergo Reges ideo habent primatum in Eccleſia, quia appellantur *Lucernæ*; cur non ſimiliter Apoſtoli & Epiſcopi habeant primatum, cùm appellentur *ſtellæ*, & *lux mundi*? Non enim hic titulus minor eſt, quam ille. Hinc formo tale dilemma: Hæc propoſitio, *Qui vocatur Lucerna, Lux, Stella, habet primatum Eccleſiæ*: vel vera, vel falſa eſt. Si vera, ſequitur Apoſtolos & Epiſcopos habere primatum Eccleſiæ, quod Rex Angliæ negat. Si falſa, ſequitur Regem Anglię ex falſo fundamento procedere.

57. Nonvs titulus: Reges vocãtur Nutritii Eccleſiæ, Iſai. 49. 23. *Et erunt Reges nutritii tui, & Reginæ nutrices tuæ.* Sed adde quod ſequitur: *Vultu in terram dimiſſo adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.* Loquitur Propheta de futura Chriſti Eccleſia; & dicit, fore aliquando tempus, quando Reges & Reginæ gentiles conuertentur ad fidem Chriſti, & ſic magno incremento augebunt Eccleſiam, eamq́; tanquam ſponſam Chriſti venerabuntur. At hinc nõ efficitur Reges & Reginas fore primates Eccleſiæ, ſed potius filios & ſub-

ſubiectos. Et ſanè, ſi vim faciamus in voce, *Nutritius*, quis magis nutriuit Eccleſiam Chriſti, quam Apoſtoli & eorum ſucceſſores, qui per vniuerſum orbem prædicarunt Euangelium, & omnes gentes, cum ſuis Regibus & Reginis, Eccleſiæ Chriſti aggregarunt?

58. Hactenvs de titulis. Ex quibus ſic concludo; Apoſtoli & Epiſcopi non habent minores titulos, quam Reges; imò ſæpe maiores: ſi ergo ex titulis debeat colligi Primatus Eccleſiæ, non minus Apoſtoli & Epiſcopi, quam Reges, erunt primates in Eccleſia; imo multo magis. Vtrunq; oſtendo Inductione. 1. Reges vocantur *filii Altiſſimi*. Non minus Apoſtoli. 2. Reges vocantur *Dii*. Etiam Sacerdotes & Iudices Eccleſiaſtici. 3. Reges vnguntur. Etiam Sacerdotes. 4. Reges ſedent in ſolio terreno: At Apoſtoli & Epiſcopi in cœleſti. 5. Reges ſunt *ſerui DEI*. At Apoſtoli, *iam non ſerui, ſed amici*. 6. Reges ſunt *Angeli DEI*. Nec minus Sacerdotes. Imo toti generi Sacerdotum id conuenit: non toti Regum. 7. Reges ſunt *iuxta cor DEI*. Multò magis Sacerdotes & Apoſtoli 8. Reges ſunt *lucernæ Iſraelis*: At Apoſto-

li *lux mūdi*. 9. Reges ſunt *nutritii* Eccleſiæ. At Apoſtoli Patres Nutritiorum.

Concluſio totius capitis.

59. HOc capite oſtenſum eſt, nullum extare Ius diuinum Veteris Teſtamenti pro primatu Regum: extare tamen pro primatu Sacerdotū. Nec aduerſarios vllum Ius pro ſe hactenus allegaſſe, ſed ex ſolis Regum factis & titulis argumentatos eſſe. Hanc autem argumentandi rationem non ſolùm infirmam eſſe, ſed etiam magis nobis, quàm ipſis patrocinari. Hæſi autem diutius in hoc capite, quia ſi ſemel probatum ſit, ex Veteri Teſtamēto nihil adferri poſſe pro Primatu Regis: conſequenter oſtenſum erit, Reges nullo modo eſſe Primates Eccleſiæ. Nam Sacellanus Regis Angliæ fatetur, fundamentū illius Primatus in ſolo Veteri Teſtamento quæri oportere: & nullum illius in Nouo veſtigium aut exemplum exiſtere. Nihilominus tamen, vt ſeruemus ordinem ſuperius aſſignatum, etiam de Nouo Teſtamento aliquid dicendum eſt.

CAPVT III.

An Rex iure diuino Noui Teſtamenti habeat primatum Eccleſiæ?

1. IVs diuinum Noui Teſtamēti à Chriſto conditum eſt. Is enim, ſicut veteres ritus, ceremonias, ſacrificia, totam denique ſynagogam abrogauit: ita noua ſacramenta, nouum ſacrificium, nouos miniſtros, nouam Eccleſiam inſtituit: Et præcepta dedit, quibus omnia, quæ ab ipſo inſtituta eſſent, legitimè gubernari & conſeruari poſſent. Nunc ergò quæſtio eſt, quid in hac tota Oeconomia ſua ſtatuerit de Primatu Eccleſiæ? An eum voluerit eſſe apud Reges & Principes ſæculares, an verò apud Apoſtolos & eorum ſucceſſores?

2. REPETO quod ſupra monui, hunc Primatum conſiſtere in exteriori Iuriſdictione, cuius potiſſimi actus ſunt hi. 1. Regere eccleſiam. 2. Synodos conuocare. 3. Iiſdem præſidere. 4. Lites finire & controuerſias fidei decidere. 5. Leges & conſtitutiones condere. 6. Contumaces ex-

communicare: aut alio modo punire delinquentes. 7. Miniſtros Eccleſiæ conſtituere & deponere. Et ſi qui ſimiles. Igitur inueſtigandum eſt, quinam hanc Iuriſdictionem in Eccleſia à Chriſto acceperint? Apoſtoli & eorum ſucceſſores, an Reges & Principes ſæculares? Id autem ex quadruplici capite inueſtigari poteſt. 1. ex verbis Christi, quibus ſuam mentem in hac re declarauit. 2. ex teſtimoniis Apoſtolorum, qui ſine dubio Christi mentē aſſecuti ſunt. 3. ex praxi, quæ illo tempore in Eccleſia ſeruata eſt. 4. ex aliis circumſtantiis.

3. Si verba Christi ſpectemus, res in promptu eſt. Legamus Euangelium. Mox inueniemus Petro dictum eſſe, Ioan. 21. 22. *Paſce oues meas*. Et Matth. 16. 18. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorum.* Et Lucæ 22. 32. *Tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* At nuſquam legimus, Tiberio, Pilato, vel Herodi dictum eſſe: *Paſcite oues meas. Eccleſiæ meæ primatum tenete.*

4. Et quid eſt, *Paſce oues meas?* Conſtat ex Euangelio, Christvm eſſe Paſtorem

rem: Eccleſiam, ouile: Chriſtianos, oues. Igitur tantundem eſt, ac ſi dixiſſet: In hoc paſtorali officio vicariam operam mihi præſta. Ouile meum tibi commendo: paſce, quotquot in eo ſunt, oues. Vel clarius: Eccleſiam meam tibi commendo: dirige & guberna fideles, quotquot in Eccleſia ſunt. Vno verbo, Vicarius meus eſto. Quid vnquam ſimile dictum eſt Regi vel Imperatori? Imò eos ipſos, ſi oues CHRISTI ſunt, Petro commiſſos eſſe, neceſſe eſt, cui totum ouile commiſſum eſt. Rectè enim Epiphanius in Ancorato: *Hic eſt, qui audiuit, Paſce oues meas, cui creditum eſt ouile.* Et Eucherius Lugdunenſis in Vigilia S. Petri: *Prius agnos, deinde oues ei commiſit, quia non ſolum paſtorem, ſed paſtorum paſtorem eum conſtituit. Paſcit igitur Petrus agnos, paſcit & oues; paſcit filios, paſcit & matres: regit & ſubditos, & prælatos Omnium igitur paſtor eſt, quia præter agnos & oues in Eccleſia nihil eſt.*

5. Iam, quid aliud eſt, Petro, non Regi aut Imperatori, datas eſſe claues Eccleſiæ, quàm datam eſſe poteſtatem & officium gubernandi Eccleſiam? Hoc ipſa Metaphora planè ſignificat. Et confirmat vſus.

Solent enim, qui in familia vel vrbe præſunt, accipere claues in ſignum imperii & Iuriſdictionis. Vnde Dominus apud Iſaiã cap.22. cum vellet ſignificare, ſe poteſtatẽ ſummi ſacerdotis translaturum à Sobna in Eliacim, vſus eſt metaphora clauium. Sic enim ait. *Vade, & ingredere ad eum, qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpoſitum templi, & dic ad eum; Quid tu hic? Expellam te de ſtatione tua, & de miniſterio tuo deponam te: & vocabo ſeruum meum Eliacim, & induã illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eũ, & poteſtatem tuam dabo in manu eius: Et dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius: & aperiet, & non erit, qui claudat: & claudet & nõ erit qui aperiat.* Eadem metaphora vtitur ſcriptura ad ſignificandum principatum Christi, Apoc. 3. 7. *Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet clauem Dauid: qui aperit & nemo claudit: claudit & nemo aperit.* Hinc Gregorius l. 4. epiſt. 32. *Cunctis Euangelium ſcientibus liquet, quod voce dominica, omnium Apoſtolorum principi Petro totius Eccleſiæ cura commiſſa eſt. Ipſi quippe dicitur, Tibi dabo claues regni cœlorum.*

6. Et quis vſus harum clauium eſt? ſoluere & ligare: aperire & claudere, id eſt, exer-

exercere triplicem poteſtatem: Vnam intromittendi in Eccleſiam, & eiiciendi, prout quiſque meretur. Alterã, ſoluendi vincula peccatorum, legis, voti, iuramẽti. Tertiam, ligandi per præcepta & pœnas. Vno verbo: exercere ſupremam iuriſdictionem in domo DEI, quæ eſt Eccleſia.

7. Igitur ex verbis CHRISTI, perſpicuè conſtat, Petro & eius ſucceſſoribus, non item Regi commiſſũ eſſe ouile, concreditas oues, conceſſas claues. Videamus nũc, quid Apoſtoli hac de re dicant. Sanè D. Paulus, tametſi nõ ſemel, ſed ſæpè, de ſtructura & regimine Eccleſiæ Chriſti loquatur, nuſquã tamẽ Reges, & Principes ſæculares, ſed vbiq; Apoſtolos & Epiſcopos, nominare ſolet. Proferã tria ipſi⁹ teſtimonia. PRIMVM eſt Act. 20.28. *Attẽdite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſãctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiã Dei.* Verba aperta ſunt. Qui ergo conſtituti ſunt præſides & Rectores Eccleſię Chriſti? Epiſcopi. A quo cõſtituti ſunt? à Spiritu ſancto. Reges ergo vel conſtituti non ſunt; vel à Spiritu ſancto nõ ſunt. *Alterũ* eſt, Eph 2.20. *Superædificati ſuper fundamentũ Apoſtolorũ & Prophetarũ, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu*

Hic

Hic in ſtructura Eccleſię nullum fundamentum eſt, præter Chriſtum, Apoſtolos & Prophetas. At ſi Reges ad illā ſtructuram pertinerent, & quidem magis, quam Apoſtoli & Prophetę, ſine dubio dicendum eſſet: *Superædificati ſuper fundamentum Regum, Apoſtolorum & Prophetarū.* At Reges omiſſi ſunt: & tamen ſtructura perfecta eſt. Tertivm eſt Eph. 4. 11. *Et ipſe dedit quosdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterii in ædificationem corporis Chriſti.* Hic tria ſpectanda ſunt. 1. Ædificatio Eccleſiæ. 2. Opus miniſterii. 3. conſummatio ſanctorum. Senſus ergo eſt: Chriſtus volens ſuos fideles, qui in illum credituri ſunt, perducere ad conſummationem, id eſt, ad ſanctitatem & vitam æternam: ædificauit pro iis Eccleſiam, & in ea conſtituit Miniſtros, qui fidelibus præeſſent, eoſq; ad finem ſuum conſequendum, docendo & gubernando iuuarent. Et quos illos? Apoſtolos, Prophetas, Euangeliſtas, Paſtores, Doctores. Nulla fit Regum mentio.

8. Ex his Teſtimoniis ſic concludo. In

Eccle-

359

Eccleſia Chriſti eſt legitimus quidam ordo, ſeu, vt alii vocant, diſpoſitio & Hierarchia, in qua alii prælati, alii ſubditi ſunt: alii Paſtores, alii oues: alii in fundamento, alii ſupra fundamentum: alii Doctores, alii Diſcipuli. Vel ergo Reges includuntur in hac hierarchia, tanquam Primates, vel tanquam ſubditi. Si hoc poſterius, ſalua res eſt Si illud prius, neceſſe eſt, maiori poteſtate præditos eſſe, quam Apoſtolos & Epiſcopos. Nam ſi vel parem cum illis, vel inferiorem poteſtatem haberent, non rectè dicerentur eſſe primates Eccleſiæ. Si ergo maiorem habent, ea ſine dubio à CHRISTO ipſis conceſſa eſt. At vbi & quibus verbis? Aut vbi Apoſtoli in ſuis ſcriptis & actis illius poteſtatis à CHRISTO conceſſæ meminerunt? In teſtimoniis citatis nihil inuenio. Omnes ſilent de Regibus: loquuntur de Apoſtolis. Solus Rex Angliæ cum ſuo Sacellano, dicit rem ita habere. *An à vobis*, inquit Apoſtolus, *Verbum Dei proceſſit? aut in vos ſolos peruenit?* 1. Corinth. 14. 36.

9 VENIO ad praxin Eccleſiæ, quæ tempore Apoſtolorum ſeruata eſt. Ea, ſine

ſine dubio, fallere non poteſt. Quis ergò tunc Eccleſiam gubernauit? Apoſtoli. (Act. 20 28.) Quis primam Synodum, quæ Hieroſolymis celebrata eſt, indixit? Apoſtoli. (Act. 15. 6.) Quis huic ſynodo cũ authoritate præſedit? Apoſtoli. Quis ſententiam dixit? Apoſtoli. Quis legem de abſtinentia ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine & ſuffocato ſanciuit? Apoſtoli. Quis Corinthium inceſtuoſum excommunicauit? Paulus Apoſtolus (1. Corinth. 5. 3.) Quis accuſationẽ aduerſus presbyteros, tanquam legitimus Iudex admiſit? Timotheus Epiſcopus. (1. Timoth. 5. 19.) Quis Ananiam & Saphiram in cauſa Eccleſiaſtica puniuit? Petrus Apoſtolus (Act. 5. 3.) Nullæ hic partes Regum; nullum veſtigium.

10. Dicet forte Rex, eo tempore nullos fuiſſe Reges Chriſtianos, qui Eccleſiã gubernare, & hæc officia præſtare potuiſſent. Rectè quidem. Sed nec erant Apoſtoli aut Epiſcopi Chriſtiani, antequam Christvs eos vocaret, & deſignaret. Sicut ergò nouos Apoſtolos & Epiſcopos in noua Eccleſia inſtituit: cur non etiam nouos Reges, qui Eccleſię pręeſ-

ſent?

ſent? Et ſicut Paulum Eccleſię perſecutorem, ſubito in vas electionis immutauit: cur non ſimili modo egit cum Tiberio Imperatore, vel Herode Rege?

11. HINC iam ſumo nouum argumentũ ex circũſtantiis in hunc modũ: Si CHRISTVS voluit Reges eſſe Primates Eccleſiæ, & ſupra Apoſtolos & Epiſcopos iuriſdictionẽ exercere: cur non ſtatim ab initio, ſicut certos Apoſtolos elegit, ſic etiam certos Reges deſignauit, qui Eccleſię pręſiderent? Cur non ſtatim, ſicut Apoſtolos inſtruxit, quo pacto prædicarent Euangeliũ, adminiſtrarent ſacramenta, & Eccleſiam propagarent: ſic etiã Reges edocuit, qua ratione Apoſtolis, & Doctoribus in regimine Eccleſiaſtico præeſſent, ſynodos conuocarent, controuerſias dirimerent, contumaces excõmunicarent? Cur deniq; ſicut Apoſtolis, præter priuatã inſtructionem, promiſit Spiritum ſanctum, cuius inſtinctu cætera omnia cognoſcerent, quæ ad ipſorũ miniſterium pertinebant: ſic non etiã Regibus promiſit eundem Spiritũ, qui eos in ſuo officio perfectius omnia edoceret? Nihil horum factũ.

12. CONCLVDO, Reges ex inſtitutione Chri-

Chriſti non habere Primatum Eccleſiæ; quia nec verba Chriſti, nec teſtimonia Apoſtolorum, nec praxis primæ Eccleſiæ, nec circumſtantiæ rerum, vlla ratione id ſignificant. Omnia Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus patrocinantur. De illis dictum eſt. Act. 20. 28. *Spiritus ſanctus poſuit vos regere Eccleſiam Dei.* Et 1. Corinth. 4. 1. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Et 2. Corinth. 5. 20. *Pro Chriſto Legatione fungimur.* Et Lucæ 10. 16. *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Et plura in eandem ſententiam.

Obiectio.

13. Sed multa obiicit *Rex* Angliæ in ſua Apologia, his verbis: *Quid in Nouo Teſtamento? Omnis anima iis (Regibus) ſubiici iubetur, idq; propter conſcientiam. Orandum quidem & pro omnibus, ſed præcipuè pro Regibus & in authoritate conſtitutis, vt ſub iis piam ac pacatam, honeſtamq; vitam degamus. Magiſtratus Dei adminiſter eſt ad vlciſcendos facinoroſos: innocentes autem, atq; probos remunerandos. Omnibus quidem obtemperandum eſt ſuperioribus poteſtatibus, ſed potiſſimũ prin-*

principibus, & in eminentia collocatis. Reddite vnicuiq; quod ſuum eſt: timorem, cui timor: amorem, cui amor iure debetur. Date Cæſari, quæ Cæſaris ſunt; Deo quæ Dei ſunt. Regnum meum non eſt de hoc mundo. Quis me conſtituit iudicem ſuper vos? Reges gentium dominantur eorum. Vos autem non ſic. Hactenus Rex.

14. Sed facilis ſolutio. Ac primū, vt generatim dicam, quod res eſt: Hæc teſtimonia, partim ad quæſtionem, de qua agitur, non faciunt: partim, quatenus à Chriſto & Apoſtolis prolata ſunt, pertinent ad Reges & Imperatores Ethnicos, cuiuſmodi erant Tiberius, Caius, Claudius, Nero; & ſimiles. Certū autem eſt, Chriſtū & Apoſtolos non voluiſſe ſuis teſtimoniis ſignificare, Reges & Imperatores Ethnicos habere Primatum in Eccleſia. Qui enim ſunt extra Eccleſiam, quomodo Primates ſint in Eccleſia? qui ne quidem membra, quomodo caput? qui hoſtes Christi, quomodo Vicarii?

15. Speciatim ſic reſpondeo. Illud Rom. 13. 1. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*; nihil omnino contra nos facit. Habet enim hunc facilem & obuium ſenſum; *Omnis homo, qui ſub poteſtate eſt, debet*

obedire ſuo ſuperiori, in rebus, in quibus ſuperior eſt. Quis hoc neſcit? Nego autem Reges eſſe ſuperiores in rebus Eccleſiaſticis, ac ſpiritualibus. Hoc probandum erat. Ex hoc autem loco probari non poteſt.

16. Illud etiam 1. Timoth. 2. 2. *Orandum pro omnibus, ſed præcipuè pro Regibus, & in authoritate conſtitutis, vt ſub iis piam ac pacatam vitam degamus*; partim malè citatum, partim malè intellectum eſt. Non enim addit Apoſtolus illam particulam, *præcipuè*, nec illam item, *ſub ijs*; ſed illis relictis, ſic habet; *Obſecro igitur primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus: pro Regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate.* Hinc ſanè non efficitur, Reges habere Primatum in Eccleſia. Nec Apoſtolus eo loco præfert Reges aliis hominibus, ſed ęqualiter de omnibus loquitur, vt patet ex ſequentibus, vbi rationẽ reddit, cur pro omnibus orandũ ſit, *quia*, inquit, *hoc acceptũ eſt coram Saluatore noſtro Deo, qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Vnus enim DEVS, vnus & mediator Dei & hominũ*

homo

homo Chriſtus Ieſus, qui dedit redemptionẽ ſemetipſum pro omnibus. At Deus æquè vult omnes ſaluos fieri: Et CHRISTVS æquè pro omnibus mortuus eſt, æquè pro omnibus ſemetipſum tradidit. An Rex Angliæ putat, pro ſe magis, quã pro Apoſtolis & Epiſcopis, mortuũ eſſe CHRISTVM? aut Deum magis velle, vt Rex ſaluus fiat, quàm eius Sacellanus? Non ita eſt. Addo: D. Paulum ibi loqui de Regibus gentilibus, qui ad agnitionem veritatis nondum venerant. Vult enim orationes fieri pro illis, vt conuertantur, & ſalui fiant. At quæ hæc conſequentia eſt; *Orandum eſt pro Regibus ethnicis, vt ad fidem Chriſti conuertantur: Ergo Reges ethnici primatum tenent in Eccleſia Chriſti?* Planè abſurda eſt.

17. Illud vero, Rom. 13. 4. *Magiſtratus Dei adminiſter eſt ad vlciſcendos facinoroſos*: vel vt vulgata lectio habet: *Dei miniſter eſt vindex in iram ei, qui malum agit*: nihil ad rem facit. Fatemur, Reges portare gladium, & habere poteſtatẽ puniendi peccata ſubditorum: & in ea re iuſtitiæ diuinæ miniſtros eſſe. At negamus hanc poteſtatẽ extendi ad cauſas & tribunal Eccleſiaſticũ. In hoc tribunali præſidẽt Apoſtoli & Epiſcopi. Illi, vt oſtenſũ eſt, conuocant ſynodos;

ſententiam dicunt; litem dirimunt; nouas conſtitutiones ſanciunt; contumaces excommunicant; & ſimiles Eccleſiaſticæ Iuriſdictionis actus ex officio exercent. Reges procul ſunt ab hoc tribunali.

18. Eiuſdem momenti eſt illud; *Omnibus quidem obtemperandũ eſt ſuperioribus, ſed potiſſimũ Principibus & in eminentia conſtitutis.* Omnino ſic res habet. Sed addendum eſt, alios eſſe ſuperiores in tẽporalibus; alios in Eccleſiaſticis. In vtroque genere reperiri Principes, quibus obtemperandum ſit. In hoc quidem Pontifices: in illo autẽ Reges. Igitur Pontificibus potiſſimũ obtemperandũ eſſe in rebus Eccleſiaſticis; Regib9. verò in politicis. Quis hoc neget?

19. Porro ex illo Rom. 13. 7. *Reddite vnicuique, quod ſuum eſt: timorem, cui timor: & amorem, cui amor iure debetur:* non video, quomodo Primatus regum in Eccleſia ſtabiliri poſſit. Non magis, quam ſi dicam; Reddite parentibus amorem & timorem, qui illis iure debetur: Ergo parentes ſunt Primates Eccleſiæ. Cur non ſic potius; Reddite Pontifici timorem & amorem, qui illi iure debetur: Ergo Pontifex eſt primas Eccleſiæ?

20. Iam

20. Iam illud, Matt. 22. 21. *Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo*; omnino extra ſcopũ eſt, vt ex Euangelio conſtat. Quærebant Iudæi à Chriſto, an tenerentur Cæſari Romano, qui tunc gentilis erat, tributum dare, necne? Chriſtus, inſpecto numiſmate, in quo Cæſaris effigies erat impreſſa, reſpondit: *Date Cæſari, quæ Cæſaris ſunt*: id eſt, date illi tributum, quod ei debetur. An hinc ſequitur, Cæſarem gentilem eo tempore habuiſſe Primatum Eccleſiæ Chriſti in imperio Romano? aut Chriſtum voluiſſe dicere, obediendum eſſe gentili Cæſari in rebus ad Eccleſiam pertinentibus? Nihil minus. Niſi quis putet hanc collectionem eſſe legitimam; Chriſtiani in Turcia habitantes debent Imperatori Turcarum pendere tributũ, quod iure exigit: Ergo debent illum agnoſcere Primatem in rebus Eccleſiaſticis. Hoc Angli, qui in Turcia ſunt, non conceſſerint.

21. Multo minus ad cauſam facit illud, Ioan. 18. 36. *Regnũ meum non eſt de hoc mundo*. Quid enim? An quia Chriſtus, ſecundum humanitatem, non eſt Rex temporalis, ſed ſpiritalis; ideo Reges temporales

habent Primatū in ſpiritalibus? Contrarium potius colligendum erat hoc modo; Regnum temporale diſtinctū eſt à ſpiritali: ſicut ergo Chriſtus & Apoſtoli adminiſtrant ſpiritale; ita Reges & Imperatores tēporale. Itemque, ſicut Chriſtus, qua rex ſpiritalis, nō vult ſe immiſcere regno temporali: ita Iacobus, qua rex temporalis eſt, non debet ſe immiſcere regno ſpiritali.

22. Eodem ſpectat illud Lucæ 12. 14. *Quis me conſtituit iudicem aut diuiſorem ſuper vos?* Ex quo, ſi aliquid concludi debet ad rē, ſic debet: Chriſtus non eſt conſtitutus aliorū Iudex in controuerſiis tēporalibus, qualis eſt, de diuidenda inter fratres hæreditate. Ergo Rex Angliæ eſt conſtitutus Iudex in ſpiritalibus. At quæ hæc illatio eſt? Iam ante dixi, ſic potius inferendū eſſe. Chriſtus in cauſa temporali dixit, *Quis me conſtituit Iudicem ſuper vos?* Ergo ſimiliter Rex Angliæ in cauſa ſpiritali debet dicere, *Quis me conſtituit Iudicem ſuper vos?*

23. Deniq; illud. Lucæ 22. 25. *Reges gentiū dominantur eorū, vos autē non ſic*; quid prodeſt ad primatū, de quo agimus? Nihil ſanè. Senſus eſt: Reges gentiles ſolent eſſe ambitioſi, & multa per tyrannidē facere,

ac ſuis potius, quã ſubditorum commodis ſtudere. Vos autẽ (mei Apoſtoli) nolite eos imitari, ſed cum modeſtia & fraterna dilectione Eccleſiã adminiſtrate, ſicut & ego facio. Eodẽ ſenſu ac ſpiritu dixit Petrus in priori epiſtola canonica c. 5. 3. *Paſcite, qui in vobis eſt, gregẽ Dei, prouidentes nõ coactè, ſed ſpontaneè ſecundũ Deum: neq; turpis lucri gratia, ſed voluntariè: neq; vt dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo.* Hinc iã inferat Rex Angliæ, Apoſtoli non debent eſſe ambitioſi & crudeles, ſicut Reges ethnici: Ergo Rex Angliæ tenet Primatũ Eccleſiæ. Quid abſurdius? Sic potius; Chriſtiani non debent eſſe ambitioſi, more gentiliũ: Ergo Rex Angliæ, cum Chriſtianus ſit, non debet ambire Primatum Eccleſiæ, quem multis iam ſæculis Pontifex Romanus legitimè & quietè vſurpauit.

24. Ex dictis duo colliguntur. VNVM eſt, nos ex nouo Teſtamẽto, variis teſtimoniis & argumentis perſpicuè demõſtraſſe, Reges ſæculares non habere Primatum & ſupremã Iuriſdictionem in Eccleſia Chriſti. ALTERVM nullũ teſtimoniũ à Rege, vel Sacellano allatum eſſe, quod non potius cõtra, quã pro ipſo faciat. Nunc ad ius Canonicum & ciuile tranſeamus.

CAPVT IV.

An Rex iure ciuili vel Canonico, habeat Primatum Eccleſiæ.

1. NEutro ſanè. De canonico, res clara eſt. Multi extant Canones in contrarium. Ex iis paucos accipe. *Primus* eſt Nazianzeni ad Imperatores Conſtantinopolitanos, apud Gratianũ.d. 10.can.7. *Libenter accipitis, quod lex Chriſti ſacerdotali vos ſubiicit poteſtati, atque iſtis tribunalibus ſubdit. Dedit enim & nobis poteſtatem: dedit & principatum multo perfectiorem principatibus veſtris.* Ex hoc canone tria habemus. 1. quod principatus Epiſcoporum ſit multo perfectior, quam Regum. 2. quod Reges in rebus Eccleſiaſticis, ſubiecti ſint Epiſcopis. 3. quod hæc ſubiectio à Chriſto ſit ordinata. Quid clarius?

2. SECVNDVS eſt Adriani Papæ.d. 63.ca.1. *Nullus laicorũ Principũ ſe inſerat electioni aut promotioni Patriarchæ, Metropolitæ, aut cuiuslibet Epiſcopi; ne videlicet inordinata & incõgrua fiat electio, vel confuſio, vel contentio: præſertim cùm nullã in talibus poteſtatẽ quenquã*

pote-

poteſtatiuorum, vel cæterorum Laicorum habere conueniat. Ex hoc canone etiam tria diſcimus. 1. quod nullus Princeps ſæcularis (qualis eſt rex Angliæ) debeat ſe inſerere promotioni aut electioni Epiſcoporum. Quanto minus debet præeſſe & præſidere? 2. quod talis electio, cui ſe inſerit Princeps ſæcularis, ſit inordinata, & confuſa. 3. Quod in ſimilibus cauſis Eccleſiaſticis nullam poteſtatem habeat Princeps ſæcularis. Multo minus Primatum.

3 TERTIVS eſt, ex 6. Synodo. act. 2. diſt in. 63. can. 7. *Omnis electio Epiſcopi à Principibus facta, irrita maneat, ſecundum Regulam, quæ dicit: Si quis Epiſcopus, ſæcularibus poteſtatibus vſus, Eccleſias per ipſos obtinuerit, deponatur: & ſegregentur ab Eccleſia omnes, qui illi communicant.* Sanè ſecundum hunc canonem, omnes Epiſcoporum electiones irritæ ſunt in Anglia, quotquot à Rege factæ ſunt. Vbi ergo Primatus Regis in cauſis Eccleſiaſticis?

4. QVARTVS eſt Gregorii ad Hermannum Epiſcopum Metenſem, d. 96. can. 9. *Quis dubitet ſacerdotes Chriſti, Regũ & Principum omnium fidelium Patres & Magiſtros cenſeri? Nonne miſerabilis inſaniæ eſſe cognoſcitur,*

ſcitur, ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubiugare, & iniquis obligationibus illum ſuæ poteſtati ſubiicere, à quo credit, non ſolum in terra, ſed etiam in cœlis ſe ligari poſſe & ſolui? Omnino ſic res habet. Miſerabilis inſania eſt, Reges ſæculares vſurpare ſibi Primatũ in Eccleſia, & ſubiugare ſibi Epiſcopos, quorum filii & diſcipuli eſſe debent.

5. Qvintvs eſt Gelaſii Papæ ad Anaſtaſium Imperatorem, d.96. can.10. *Duo ſunt, Imperator Auguſte, quib. principaliter hic mundus regitur, authoritas ſacra Pontificum, & regalis poteſtas. In quibus tanto grauius eſt pondus Sacerdotum, quanto etiam pro ipſis Regib. in diuino ſunt reddituri examine rationẽ.* Et infra; *Noſti itaq; ex illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam redigi poſſe voluntatem.* Facto quidem poſſunt; iure non poſſunt.

6 Sextvs eſt Ioannis Papæ diſt.96. can. 11. *Si Imperator Catholicus eſt: filius eſt, nõ Præſul Eccleſiæ. Quod ad religionẽ competit, diſcere ei conuenit nõ docere.* Et paulo poſt: *Ad Sacerdotes. n. Deus voluit, quæ Eccleſiæ diſponenda ſunt, pertinere, nõ ad ſæculi poteſtates: quas, ſi fideles ſunt, Eccleſiæ ſuæ Sacerdotibus voluit eſſe ſubiectas.* Et infra: *Imperatores Chriſtiani*

ſubdere

ſubdere debent executiones ſuas Eccleſiaſticis Præſulibus, non præferre. Igitur, ſi Rex Angliæ Catholicus eſt; filius eſt, non Præſul Eccleſiæ. Si fidelis eſt; Eccleſiæ ſacerdotibus ſubiectus eſt. Si Chriſtianus eſt; debet ſe ſubdere Epiſcopis, non præferre.

7. SEPTIMVS eſt Marcelli Papæ, 11.q.1.cã. 3. *Clericũ cuiuslibet ordinis, abſq; Pontificis ſui permiſſu, nullus præſumat ad ſecularem iudicẽ trahere. Nec laico quenquã clericũ liceat accuſare.* Nimirũ clerici pertinent ad tribunal Eccleſiaſticum, non ad politicum ſeu ciuile. Vnde recte Valentianus, Theodoſius, & Arcadius Imperatores; *Continua lege ſancimus, vel nullus Epiſcoporum, vel eorũ, qui Eccleſiæ ſeruiunt, ad iudicia iudicum protrahatur. Habent enim illi ſuos iudices.*

8. OCTAVVS eſt Greg. ad Mauritiũ Impe. 11.q.1.can.40 *In diuinis eloquiis Sacerdotes aliquãdo Dii, aliquãdo Angeli vocãtur.* Et paulò poſt; *Quid igitur mirũ, ſi illos veſtra Pietas dignetur honorare, quib. in ſuo eloquio honorem tribuẽs, eos aut Angelos, aut Deos ipſe ẽt appellat Deus?* Vide, q̃ ſupra dicta ſunt. c.2.n.53.& 57.

9. NONVS eſt Innocentii 3. in Decretalibus, de maioritate & obediẽtia, can. 6. *Nõ negamus, quin præcellat Imperator in temporalibus,*

ralibus, illos duntaxat, qui ab illo accipiũt temporalia: ſed Pontifex in ſpiritualib. excellit quæ tanto ſunt temporalibus digniora, quanto anima præfertur corpori. Et infra; *Noſſe debueras, quod fecit Deus duo luminaria magna in firmamento cœli: luminare maius, vt praeſſet diei, & luminare minus, vt præeſſet nocti. Vtrunq; magnum, ſed alterum maius. Ad firmamentum igitur cœli, hoc eſt, vniuerſalis Eccleſiæ, fecit DEVS duo magna luminaria, id eſt, duas inſtituit dignitates, quæ ſunt, Pontificalis authoritas, & Regalis poteſtas. Sed illa, quæ præeſt diebus, id eſt, ſpiritualibus, maior eſt: quæ verò carnalibus, minor: vt quanta eſt inter Solem & Lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoſcatur.*

10. Sufficiant hi pauci Canones. Nam plures citare, fortaſſe ſuperuacaneũ eſt: præſertim cum probabile ſit, Regem Angliæ non tanti eos facere, vt eorum iudicio ſtare velit. Quanquam immerito. Omnes enim Cathedræ Academicę in Anglia, in quibus Iuris vtriuſque Doctores antiquo ritu legitimè promouentur, non minorem iuris Canonici, quàm ciuilis authoritatem eſſe, luculento teſtimonio ſunt.

11. Ex iure ciuili occurrit illud Iuſtiniani Imperatoris, in Authentica conſtit. 123. *Si Eccleſiaſticum negotium ſit, nullam communionem habento ciuiles magiſtratus cum ea diſceptione, ſed religioſiſſimi Epiſcopi ſecundũ ſacros Canones finem imponunto.* Præclara conſtitutio. Decernit Imperator politicos & ſæculares Principes non debere adeſſe, multo minus præſidere, in negotiis & diſceptationibus Eccleſiaſticis. Quare? quia vult in ea re ſeruari ſacros Canones, quibus cautum eſt, vt Epiſcopi, non autem Principes, tractent controuerſias ad Eccleſiam pertinentes. Si Rex Angliæ eâ mente eſſet, quâ hic Imperator fuit, ſine dubio, Primatum Eccleſiæ Epiſcopis relinqueret, non ſibi arrogaret. Plura in hanc ſententiam vide in ſeq. cap.

Capvt V.

An Rex, conſenſu doctorum hominum habeat Primatum Eccleſiæ?

1. EXcepto Sacellano, & quibuſdam aliis adulatoribus, reclamãt omnes

corda-

cordati & docti viri: Epiſcopi, Pontifices; Reges, Imperatores, alii. Seligam paucos, ne moleſtus ſim; & incipiam à primitiua Eccleſia.

2. S. Ignativs, Ioannis Euãgeliſtæ diſcipulus, in Epiſtola ad Philadelphienſes, ſic habet. *Principes ſubditi eſtote Cæſari, milites Principibus, Diaconi Presbyteris: Presbyteri verò & diaconi, atq; omnis clerus, ſimul cum omni populo, & militibus, atq; Principibus, ſed & Cæſare obediant Epiſcopo: Epiſcopus verò Chriſto; ſicut Patri Chriſtus: & ita vnitas per omnia ſeruetur.* Vox digna viro Apoſtolico. Omnes, inquit, obediant Epiſcopo: Etiamne Cæſar? Omnino. Quidni & Rex?

3. Hosivs Cordubenſis Epiſcopus, qui interfuit primo Concilio Nicæno, Conſtantinum Imperatorem ſic affatus eſt; *Deſine quæſo Imperator, ne te miſceas Eccleſiaſticis, neq; nobis in hoc genere præcipe, ſed potius ea à nobis diſce. Tibi Deus imperium commiſit, nobis, quæ ſunt Eccleſiæ, concredidit. Et quemadmodum, qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ: ita & tu caue, ne quæ ſunt Eccleſiæ, ad te trahens, magno crimini obnoxias fias.* Refert hæc verba

Atha-

Athanaſius in epiſtola ad ſolitariam vitam agentes. 368

4. S. AMBROSIVS epiſt. 33. ad Marcellinã ſororem ſuam, ſcribit ſe Valentiniano Imperatori dixiſſe; *Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea, quæ diuina ſunt, imperiale aliquod Ius habere. Noli te extollere, ſi vis diutius imperare. Eſto Deo ſubditus. Scriptum eſt enim, quæ Dei, Deo; quæ Cæſaris, Cæſari. Ad Imperatorem palatia pertinent: ad Sacerdotem, Eccleſiæ. Publicorum tibi mœnium Ius commiſſum eſt, non ſacrorum.* Idem planè Ambroſii, qui & Hoſii, ſpiritus; eadem dicendi libertas; idem zelus. Vtinam Sacellanus, & ſimiles, qui in Anglia ſunt, eodem ſpiritu, in ſimili cauſa vterentur. Sed pauent; nec expendunt illud Chriſti, apud Matth. 10. 19. *Cum ſteteritis ante Reges, nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini Dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini. Non enim vos eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis.*

5. Hoſio & Ambroſio, in ea re, ſimilis eſt ATHANASIVS (magnæ apud Regem Angliæ authoritatis) qui in Epiſtola citata, grauiter reprehendit Conſtantium Imperatorem, quod Eccleſiaſticam Iuriſdi-

riſdictionem ſibi vſurparet, ideoque eum vocat *Antichriſtum, Apoſtatam, fidei deſertorem, canem, carnificem, filium perditionis, peſtem, belluam,* quæ ex membris humanis & animo ferino conflata eſt. Eundem cum Achabo, Antiocho, & Herode comparat, aſſerens malorum omnium eſſe voraginē & gurgitem, omnis impietatis caput, hæreticorum incitamentum, acerbitatis radicem, blaſphemiæ propugnatorem; religionis euerſorem, & quæ ſimilia ſunt. Addit denique inauditum eſſe, quod Reges & Imperatores miſceant ſe cauſis ad Eccleſiam pertinentibus, & inter alia ſic habet: *Quando à condito æuo auditum eſt, quod iudicium Eccleſiæ, authoritatem ſuam ab Imperatore accepit? aut quando vnquam hoc pro iudicio agnitum eſt? Plurimæ antea Synodi fuere, multa iudicia Eccleſiæ habita ſunt: ſed neq; Patres iſtiuſmodi res Principi perſuadere conati ſunt, nec Princeps ſe in rebus Eccleſiaſticis curioſum præbuit.*

6. Conſpirant alii Patres. S. Martinvs Turonenſis Epiſcopus, Maximo Imperatori in faciem dixit; *Nouum eſſe & inauditum nefas, quod cauſam Eccleſiæ, Iudex ſæculi iudicaret:* vt eſt apud Sulpitium lib.

2, ſacræ

2.ſacræ hiſtoriæ in fine. Et *Leontius* Epiſcopus Tripolitanus, teſte Suida, ad Conſtātium Imperatorem; *Miror, quomodo ad alia vocatus, aliis rebus te immiſceas. Militaribus enim & politicis rebus præfectus, in his, quæ ad ſolos Epiſcopos pertinent, praeeſſe vis.* Et *Cyrillus* Hieroſolymanus catecheſi 17. *Ad hodiernam vſque diem cernimus mundanos Principes regi & inſtrui ab Eccleſiaſticis.* Omitto reliquos.

7. Nec alia Regum & Imperatorum fuit ſentētia. Submiſerūt ſe Epiſcopis & Pontifici; neq; cauſas Eccleſiaſticas ad ſe pertinere arbitrati ſunt. VALENTINIANVS ſenior Imp. cum importunè rogaretur, vt permitteret haberi Concilium, in quo de quibuſdam rebus fidei decerneretur, reſpondit: *Mihi, qui vnus è numero laicorum ſum, non licet, eiuſmodi negotiis me interponere. Sacerdotes & Epiſcopi, quibus hæc curæ ſunt, vbicunq; ipſis liberum fuerit, conueniant.* Refert Sozomenus lib. 6. hiſto. cap. 7. Nicephorus lib. 11. c. 30. Ruffinus libr. 1. c. 2. Baronius tom. 4. Annalium anno 364.

8. Eodem ſenſu & affectu THEODOSIVS Iunior in Epiſtola ad ſynodum Epheſinam; *Candidianum Comitem ad hanc ſa-*

cram veſtram ſynodum abire iuſſimus: ſed ea lege & conditione, vt cum quæſtionibus & controuerſiis, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quicquam commune habeat. Nefas enim eſt, qui ſanctiſſimorum Epiſcoporum catalogo adſcriptus non eſt, eum Eccleſiaſticis negotiis & conſultationibus ſe immiſcere.

9. BASILIVS Imperator in oratione, quam habuit in octaua ſynodo generali, quæ tempore Adriani Papæ, Conſtantinopoli celebrata eſt, in cauſa Photii Patriarchæ; *De vobis autem laicis, tam qui in dignitatibus, quam qui abſolutè verſamini, quid amplius dicam, non habeo, quam quod nullo modo vobis licet de Eccleſiaſticis cauſis ſermonem mouere, neque penitus reſiſtere integritati Eccleſiæ, & vniuerſali ſynodo aduerſari. Hæc enim inueſtigare & quærere, Patriarcharum, Pontificum, & Sacerdotum eſt, qui regiminis officium ſortiti ſunt, qui ſanctificandi, ligandi, & ſoluendi poteſtatem habent: qui Eccleſiaſticas adepti ſunt claues: non noſtrûm, qui paſci debemus, qui ſanctificari, qui ligari, vel à ligamentis ſolui egemus.* Nihil clarius dici potuit. Nimirum intellexit Imperator, non Reges, ſed Epiſcopos, Eccleſiæ regimen ſortitos eſſe; ideoque non illos,

ſed

ſed hos oportere ſtatuere, quæ ad controuerſiam Eccleſiaſticam inter Photium & Ignatium ſpectare putabantur.

10. Simile exemplum habemus in Conſtantino Magno, qui, cum Donatiſtæ non contenti Epiſcopali iudicio, ad ipſũ cauſam Eccleſiæ detuliſſent, ita exclamaſſe fertur; *O rabida furoris audacia: Sicut in cauſis gentilium fieri ſolet, appellationem interpoſuerant.* Ita refert Optatus Mileuitanus lib. 1. contra Parmenianum. De eodem Imperatore ſcribit Auguſt. epiſt. 165. *Conſtantinus non eſt auſus de cauſa Epiſcopi iudicare.* An Rex Angliæ maior Conſtantino? Sacellanus ita vult.

CAPVT VI.

An Rex titulo præſcriptionis habeat Primatum Eccleſiæ?

1. HOc planè videtur ipſe velle. Nam in *monitoria præfatione* diſertè ait; aliquos ex ſuis anteceſſoribus vſurpaſſe Primatum Eccleſiæ in Anglia: neque paſſos eſſe, vt Pontifex vllam iuriſdictionem

ibi exerceret, ſed ipſos eam ſibi vendicaſſe. Itaque nihil noui ſe facere, eundem Primatum vſurpando.

2. Sed valde friuolum hoc eſt. Nam ſi ſic liceret argumentari, facile erit omnes pene abuſus excuſare. Oſtendam ſimili exemplo. Rex Achaz in Veteri Teſtamento, colebat falſos Deos, & veri Dei cultum negligebat 4. Reg. 16. 3. Qværam, an rectè id fecerit, nec ne? Dicet rectè ſe feciſſe: & ſic probabit. *Aliqui ex meis anteceſſoribus coluerunt falſos deos: Ergo nihil noui à me fit. Iure igitur facio.* Quid abſurdius? Et tamen ſic agit Rex Angliæ. Oſtendit paucos è multis, qui obedientiam Pontifici recuſarunt; & eorum exemplo inobedientiam ſuam excuſari vult. Sed fruſtra. Cùm enim Ius diuinum clarum & liquidum eſt, quid prodeſt in contrarium niti, etiamſi infinita in contrarium proferantur exempla? At ſupra oſtenſum eſt, Eccleſiæ Primatum ad Epiſcopos, non autem ad Reges, diuino iure pertinere. Hoc ius nullâ præſcriptione, nulla conſuetudine humana aboleri poteſt. A Deo, qui homine maior eſt, vim ſuam habet.

Ergò

Ergò quamdiu DEVS vult, vim ſuam retineat, neceſſe eſt.

3. ADDO, ſi ex factis Regum volebat argumentari Rex, ſic potius cõcludendum ei erat: *Multo plures ex meis anteceſſorib. venerati ſunt authoritatem Pontificis, quàm reſpuerunt: Ergo & ego venerari eam volo, non reſpuere.* Nec dubium, quin ita ſit. Teſtes ſunt Lucius, Eduinus, Oſvvaldus, Sigbertus, Penda, Ina, Eduardus, Henricus 2. & complures alii. Extant illorum acta. Ex iis hæc accipe.

4. EDVARDVS in epiſt. ad Nicolaum 2. Pontificem, circa annum Chriſti 1060 ita ſcribit: *Summo vniuerſalis Eccleſiæ Patri Nicolao, Eduardus gratia Dei Anglorum Rex debitam ſubiectionem & obedientiam.* Pauca, ſed ponderoſa verba. Agnoſcit illum *Patrem*; & quidem *ſummum Patrem*: nec vnius alicuius particularis, ſed *vniuerſalis* Eccleſiæ *Patrem*. Quid amplius? Debitam ſubiectionem & obedientiam illi promittit. An hoc faceret, ſi ſupra Pontificem putaret eſſe Regiam maieſtatem?

5. Nec aliter HENRICVS 2. in epiſtola ad Alexandrum 3. quæ habetur apud Petrum Bleſenſem Secretarium, epiſt. 136.

Veſtræ, inquit, *magnitudini promitto, me veſtræ diſpoſitioni in omnibus pariturum*. Itemque; *DEVS extulit vos in eminentiam officij paſtoralis, ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius*.

6. Regem Regina imitata eſt, pari animo, pari ſubiectione. Aleonoram dico, Henrici Regis vxorem. Scripſit illa tres epiſtolas ad Cœleſtinum Papam, in quibus vocat eum *Principem Sacerdotum, Vicarium crucifixi, ſucceſſorem Petri, Chriſtũ Domini, DEVM Pharaonis, orbis Epiſcopum*. Et inter alia ſic addit; *Non Rex, non Imperator à iugo veſtræ iuriſdictionis eximitur*. Et rurſum; *Chriſti crux antecellit Cæſaris Aquilas: gladius Petri gladio Conſtantini, & Apoſtolica ſedes præiudicat Imperatoriæ poteſtati*. Quid clarius? Extant hæ Epiſtolæ apud eundem Bleſenſem, Epiſt. 144. 145. & 146.

7. Hinc iam ſatis apparet, quid olim ſenſerint Reges Angliæ de primatu Romani Papæ. Auſim addere, vix vllos in orbe Chriſtiano extitiſſe Reges, qui tam bene de Pontifice meriti ſint, quàm Anglicani. Parum putarunt, ſi in Eccleſiaſtico regimine illi parerent. Ipſum regnũ, etiam in temporalibus, feudatarium illi fece-

fecerunt. Fatetur hoc Henricus 2. in Epiſt. ad Alexandrum 3. iam citata, his verbis; *Veſtræ Iuriſdictionis eſt regnum Angliæ: & quantum ad feudatarij iuris obligationem, vobis duntaxat obnoxius teneor & obſtringor.*

8. Multò fuſius id perſequitur Polydorus Virgilius libro 4. hiſtoriæ Anglicanæ, vbi de INA Rege ſic ſcribit: *Officia eius Regis, pietatis plena, infinita produntur: & illud inprimis, quod Regnum ſuum Romano Pontifici vectigale fecerit, ſingulis argenteis nummis, quos denarios vocant, in ſingulas domos impoſitis. Fecit idem, eius exemplo, vt opinor, ductus, Offa Merciorum Rex, qui non multo poſt id tempus regnauit. Fuit is annus ſalutis circiter 740. Hoc vectigal, prout quidam ſcribunt, auxit poſtea Atulphus Rex, qui vt proximo libro demonſtrabitur, totius ferè Inſulæ imperium tenuit. Omnis Anglia hoc tempore (* nimirum ſub Henrico 8.*) iſtuc vectigal pietatis & religionis cauſa, Romano Pontifici pendit domeſticatim collatum, & nummi illi argentei vocantur vulgo denarij D. Petri, quos Pontificius quæſtor, quem non inſcienter collectorem nuncupant, exigit. Nos hanc olim quæſturam aliquot per annos geſſimus, eiusq́;*

muneris obeundi cauſa, primum in Angliam venimus.

9. Magnum teſtimonium. Ex quo colligimus, Reges Angliæ, non alia, quam pietatis & religionis cauſa, ſuum regnum feciſſe Pontifici vectigale. Sanè ſi Rex Iacobvs volebat ſuorum anteceſſorum veſtigiis inſiſtere: cur hos Reges, qui à pietate & religione commendantur, imitatus non eſt? cur, inquam, ab horum pietate & religione tam longè abcedit? Cur, cum illi, tam in temporalibus, quàm Eccleſiaſticis, Pontifici ſe ſubmitterent; ipſe in vtriſq; illum abiicit & contemnit? Et quod magis mirum eſt, cur aliis quoque Regibus, vt idem faciant, conatur perſuadere?

10. Ex dictis ſic infero; ſi in hoc negotio, præſcriptioni locus eſſet, ea nobis potius faueret, quam Regi. Ab antiquis enim temporibus, vt iam oſtenſum eſt, vſq; ad Henricum 8. Eliſabethæ parentem, tota Anglia quotannis ſolita eſt Romano Pontifici dare vectigal, in recognitionem ſupremæ ipſius Iuriſdictionis eccleſiaſticæ: Ergo hoc ſuo facto, tam longa conſuetudine præſcripto, ſatis teſtatur, Pontificem

cem eſſe Primatem Eccleſiæ vniuerſalis, atque adeo Anglicanæ.

CAPVT VII.

An Rex ex propria doctrina poßit Primatum ſuum defendere?

1. INuenio duo principia in libello Regis, quæ ſi vera ſunt, Primatum ſuum tueri non poteſt. VNVM eſt (in quo conuenit cum Bellarmino) quod, qui habet Primatum Eccleſiæ, poſſit creare & deponere Epiſcopos: dare illis iuriſdictioné & auferre. Vnde Bellarminus, quia vult Pontificem habere primatum totius Eccleſiæ, conſequenter dicit, Pontificem in tota Eccleſia poſſe id facere. Rex vero, quia putat vnumquemque Regem in ſuo regno, & Imperatorem in ſuo Imperio, habere primatum Eccleſiæ: conſequenter dicit, vnumquemq, Regem in ſuo regno, & Imperatorem in ſuo Imperio poſſe creare Epiſcopos & deponere : dare Iuriſdictionem & auferre. Quod autem Rex Angliæ ita ſentiat, patet ex ipſius

verbis. Sic enim habet in monitoria præfatione: *Primum illud videamus, quàm longè Imperatores atque Reges, qui ſuperioribus ſæculis religioſè Chriſtianeq́; vixerunt, ab eo abſuerint, vt Ius in ſe aliquod Pontifici eſſe crederent: cùm contrà, Papas ipſi creauerint, in ordinem redegerint, adeoq́; de ſede deiecerint.* Quibus verbis conatur oſtendere, Pontifices olim non habuiſſe Primatum Eccleſiæ ſuprà Reges & Imperatores: ſed hos potius habuiſſe ſupra illos. Quare? quia potuerunt creare, in ordinem redigere, & de ſede deiicere Pontifices. Et paulò poſt: *Sed & per ætates complurimas certum ius ac inuiolatum apud Imperatores manſit, Romanos Pontifices creandi.* Et in Apologia id confirmat exemplo Regum Veteris Teſtamenti, *qui,* inquit, *exauthorauerunt ſummum Pontificem, aliumq́; in eius locum ſubrogauerunt. In ſumma, cuncta moderati ſunt, quæ ad Eccleſiaſticum regimen quoquo modo pertinuerunt.* Eodem modo loquitur Sacellanus Regis in Tortura Torti. *Ad regem,* inquit, *pertinet, Pontificem exauthorare, & in locum Abiathari Sadocum ſurrogare. Facit hoc, credo, ad primatum Regis.*

2. Alte-

2. Alterum Principium Regis eſt (in quo diſſentit, non ſolum à Bellarmino, ſed etiam à ſeipſo, vt videbimus) quod Epiſcopi omnem ſuam iuriſdictionem immediatè accipiant à Deo. Sic enim habet in monitoria præfatione: *Epiſcopos eſſe in Eccleſia debere, tanquam Inſtitutionem Apoſtolicam, ac ordinationem: proinde diuinam, contra Puritanos, contraq́ Bellarminum ſemper ſenſi, qui negat Epiſcopos à DEO immediatè ſuam Iurisdictionem accepiſſe. Sed nihil mirum, à Puritanis eum ſtare, cùm Ieſuitæ nihil aliud, quàm Puritanopapiſtæ ſint.* Hic duo obiter notanda ſunt. Vnum eſt, quod ſermo ſit de Iuriſdictione exteriori, de qua etiam quæſtio noſtra eſt. Hanc enim Bellarminus vult immediatè conferri à Pontifice; non autem poteſtatem ordinis, vel Iuriſdictionis interioris, vt patet l. 4. de Pontifice cap. 24. & 25. Alterum eſt, quod Bellarminus, cum agitur de hac iuriſdictione Epiſcoporum, nullo modo conſentiat cum Puritanis, vt hic falſo illi affingitur. Nam Puritani duo docent. 1. Hanc iuriſdictionem conferri à populo vel magiſtratu ſæculari. 2. Æqua-

Æqualem eſſe in Epiſcopis & aliis Eccleſiæ miniſtris. Tollunt enim omnem ordinum diſtinctionem, & hierachiam Eccleſiaſticam; & in omnibus volunt eſſe æqualitatem & paritatem. Hoc fatetur Rex in monitoria præfatione, his verbis; *Et quo ſtudio in Epiſcoporum & Eccleſiaſticæ hierarchiæ defenſionem ſemper incubui, eodem in confuſam illam Anarchiam & Parilitatem Puritanorum inuectus ſum.* Et infra; *Egone Puritanus, qui ſuam Epiſcopis dignitatem reſtitui, & æqualitatem illam popularē repreſſi?* At Bellarminus in vtroque puncto ab iis diſſidet. Nam Primo, non vult iuriſdictionem Eccleſiaſticam conferri à populo, vel magiſtratu ſæculari: ſed immediatè à Pontifice, mediatè verò à Deo, vt diſertè fatetur lib. 4. de Pontifice c. 25. in ſolutione quartæ obiectionis. *Vtrumq;*, inquit, *tam ordo, quam iuriſdictio, à Deo confertur: ſed ordo immediatè, iuriſdictio mediatè.* Secvndo, vult Epiſcopos in hac poteſtate & iuriſdictione, ſuperiores eſſe aliis Sacerdotibus, qui Epiſcopi non ſunt; & quidem iure diuino. Sic enim habet lib. 1. de Clericis ca. 14. *Eccleſia Catholica diſtinctionem agnoſcit, & docet iure diuino*

Epiſco-

345

Epiſcopatum presbyterio maiorem eſſe, tum ordinis poteſtate, tum etiam Iuriſdictione. Et hoc probat authoritate Concilii Tridentini, & variis argumentis. Itaque toto, quod aiunt, cœlo diſtat à Puritanis. Sed hæc obiter. Nunc ad rem.

3. Ex his ergo duobus principiis, quæ ex libello Regis deſumpta ſunt, conficio hunc ſyllogiſmum, contra Regem: Qui habet Primatum Eccleſiæ, poteſt dare & auferre Iuriſdictionem Epiſcopalem, quibus vult, iuxta ſecundum Principium: At Rex Angliæ non poteſt dare & auferre Iuriſdictionem Epiſcopalem, quibus vult: Ergo Rex Angliæ non habet Primatum Eccleſiæ in Anglia. Minorem probo ex primo principio, quia Epiſcopi omnē ſuam iuriſdictionem accipiunt immediatè à Deo: Ergo non accipiunt illam immediatè à Rege: Ergo Rex non poteſt illam immediatè dare: Ergo nec auferre.

4. Hinc duo infero. PRIMVM eſt, quod Rex ſibi ipſi contrarius ſit. Nam vno loco dicit, iuriſdictionem Epiſcopalem immediatè accipi à Deo: altero, eandem dari & auferri immediatè à Rege; quæ duo non cohærent. Vel ergo Rex non po-

teſt

teſt illam dare & auferre; & ſic non habet primatum Eccleſiæ: vel ſi poteſt, falſum eſt, quod contra Bellarminum dixit, Iuriſdictionem Epiſcopalem immediatè à Deo conferri. Poſterius eſt, quod Bellarminus, quem Rex oppugnat, conſequenter locutus ſit; quod Rex facere non potuit. Dixit enim Pontificem habere Primatum Eccleſiæ, & poſſe dare & auferre Iuriſdictionem Epiſcopalem. Dixit etiam hanc Iuriſdictionem eſſe quidem à Deo, non tamen immediatè ab eo conferri, ſed mediante Pontifice. Hæc autem optimè cohærent.

5. Ex omnibus, quæ hactenus diſputata ſunt, ita concludo; Rex Angliæ, nec iure naturali, nec iure diuino Veteris Teſtamenti, nec iure diuino Noui Teſtamenti, nec iure ciuili aut canonico, nec conſenſu doctorum hominum, nec titulo legitimæ præſcriptionis, nec ex principiis propriæ doctrinæ, poteſt habere Primatum Eccleſiæ in Anglia: Ergo nullo modo poteſt eum legitimè habere. Faceſſant igitur Sacellanus & ſimiles adulatores, qui contrarium illi perſuadent.

CAPVT VIII.

Quod ſit ergo officium Regis circa Eccleſiam?

1. OStendi hactenus prolixè, Reges & Principes ſæculares non habere Primatum ſeu iuriſdictionem exteriorem in Eccleſia, ac proinde ſua authoritate nō poſſe Eccleſiam regere, ſynodos conuocare, lites & controuerſias fidei dirimere, Eccleſiæ miniſtros creare vel deponere, contumaces excommunicare; ſed hæc omnia ad Epiſcopos & Eccleſiæ prælatos diuino ac humano iure pertinere. An igitur Regibus in regimine Eccleſiaſtico nihil reliquum eſt? An planè ab hac cura excluſi & immunes ſunt? Dicam paucis, quod res eſt: & dabo Cæſari, quæ Cæſaris ſunt: Deo, quæ Dei.

2. Ac PRIMVM illud ſtatuendum eſt contra Politicos, Reges & Principes Chriſtianos non ita debere ſua regna ac prouincias adminiſtrare, vt omnem religionis & Eccleſiæ curā abiiciant, tanquā nihil ad ſe pertinentem, & vſurpent illud Donatiſtarū: *Quid Imperatori cum Eccleſia?* quod

quod tantopere reprehendit Auguſtinus lib. 2. contra literas Petiliani cap. 92. Hoc enim & ſacris literis, & bonorum Regum exemplis, & rationi ipſi contrarium eſt. Laudantur in ſacris literis Dauid, Ezechias, Ioſaphat, Aſa & Ioſias, quod cultum ac religionem Dei, vel promouerint, vel reſtaurarint. Eorum exemplum in nouo Teſtamento imitati ſunt Conſtantinus Magnus, Thedoſius, Arcadius, Honorius, Carolus Magnus, Ludouicus, & alii. Contra verò, non ſolum reprehenſi, ſed etiam puniti ſunt, qui religionem & fidē contempſerunt, vt Ieroboam, Achab, Achaz, Amon. Et ratio eſt, quia Reges, qui in ſublimi poteſtate poſiti ſunt, ſicut ipſi ab inferioribus iure honorantur; ſic Deum ipſum, à quo poteſtatem conſecuti ſunt, & cui iure naturæ ſubiiciuntur, merito honorare debent, & ipſius gloriam ac maieſtatem vbique propagare. Vnde AGAPITVS ad Iuſtinianū Imperatorem: *Honore quolibet ſublimiorem cum habeas dignitatem, O Imperator: honora ſuper omnes, qui hac te dignatus eſt, DEVM: quoniam iuxta ſimilitudinem cœleſtis regni, tradidit tibi ſceptrum terrenæ poteſtatis, vt homines edoceres*

doceres iuſti cuſtodiam, & eorum, qui quaſi ca-nes aduerſus ipſam rabiunt, inſectareris latra-tum, tum ipſius obtemperando legibus, tum ſubditos tibi regendo pro iure.

3. SECVNDO ſtatuendum eſt, eoſdem Reges & Principes Chriſtianos, nullo modo in ſuis regnis ac prouinciis debere admittere libertatem fidei ac Religionis, ſi impedire eam poſſint. Hæc enim liber-tas planè illicita, & Chriſtianæ doctrinæ contraria eſt. Nam vt alibi dixi, multa in Euangelio ſunt, ex quibus conſtat, CHRI-STVM vnam fidem mandaſſe; variam ac multiplicem prohibuiſſe. AC PRIMO, voluit vnam tantum eſſe Eccleſiã, vnum ouile, vnum paſtorem, vnum baptiſmum. Hæc autem ſine vnitate fidei conſiſtere non poſſunt. SECVNDO, voluit diſcipu-los ſuos attendere à falſis prophetis: at in multiplici religione neceſſe eſt, alios eſſe veros, alios falſos prophetas. Ergo, ſi hi excludendi ſunt; fides vna retinenda eſt, varia explodenda. TERTIO, voluit Ec-cleſiam ſuam eſſe perpetuam, cui omnes inferorum poteſtates reſiſtere non poſ-ſint. At perpetua eſſe non poteſt, ſi vna omnium fides non ſit; quod ipſe teſtatur

Lucæ 11. 17. *Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur.* Apoſtoli diſertis verbis idem confirmant. Rom. 16. 17. *Rogo autem vos fratres, vt obſeruetis eos, qui diſſenſiones & offendicula, præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt; & declinate ab illis.* Galat. 1. 8. *Licet nos aut Angelus de cælo Euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit.* 1. Corinth. 1. 10. *Obſecro vos fratres, vt id ipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata.* 1. Corinth. 14. 33. *Non enim eſt diſſenſionis DEVS, ſed pacis.* Epheſ. 4. 5. *Vnus dominus, Vna fides, Vnum baptiſma.* Heb. 13. 9. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* Vides, quam ſeriò, quam ſolicitè & grauiter hortetur Apoſtolus, vt vnitatem fidei retineamus. Quod non faceret, ſi libertas indulgeri poſſit. Plura in hanc ſententiam dicta ſunt in Diſputatione, *De fide hæreticis ſeruanda,* ca. 10. Nunc illud ſolum addo ex Auguſtino epiſt. 66. *Quæ eſt peior mors animæ, quam libertas erroris?*

4. Quid ergo facient Reges circa Eccleſiam & religionem, ſi neque curam illius omnino reiicere, nec etiam libertatem indulgere poſſunt? Dicam verbo.

Debent

348

Debent illam tueri ac defendere, non vt *Domini*, ſed vt *miniſtri* : neque vt *Iudices*, ſed vt *executores*. Hoc olim fecerunt Chriſtiani Principes: Hoc verbo teſtati ſunt. *Carolus* Magnus, vt alios omittam, apud Sigonium l. 4 de regno Italiæ, ſic ait; *Si Eccleſiarum Dei ſeruis magnificentiam noſtram impertimus, eorumq́ſtudiis libenter obſequimur: id nobis ad Auguſtalis excellentiæ culmen proſicere credimus.* Si, inquit, obſequimur Eccleſiarum Dei ſeruis. Obſequium offert; non arrogat ſibi primatum. Vult eſſe *miniſter* in defenſione Eccleſiæ, non *Dominus*.

5. Idem *Carolus*, cùm à *Leone* Papa coronam Imperii accepit, hac formula iuriſiurandi vſus eſt; *In nomine Chriſti ſpondeo atque polliceor ego N. Imperator coram Deo & B. Petro Apoſtolo, me protectorem ac defenſorem fore huius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, in omnibus, quatenus diuino fultus fuero adiutorio, prout ſciero poteroq́.* Refert Sigonius loco citato.

6. Et iam pridem vſu receptũ eſt in *Francia, Hiſpania, Anglia, Polonia, Hungaria*, vt ſimili iuramento obſtringant ſe Reges,

& nominatim promittant, defenſuros ſe Eccleſiam ac religionem, eiuſq; prælatis debitam reuerentiam & ſubiectionem præſtituros. Neq; hoc quicquam derogat ipſorum maieſtati: imo perhonorificum eſt. Rectè AMBROSIVS epiſt 32. ad Valentinianum Iuniorem; *Quid eſt*, inquit, *honorificentius, quam vt Imperator dicatur filius Eccleſiæ? Imperator enim bonus, intra Eccleſiam, non ſupra Eccleſiam eſt.* Et Theod. Italiæ Rex ad Ioannem Pontificem: *Sum quidem Iudex Palatinus, ſed veſter non deſinam eſſe diſcipulus. Nam tunc iſta rectè gerimus, ſi à veſtris regulis minimè diſcedamus.*

7. Non ibo longius in hoc genere. Satis, opinor, iam conſtat, quam curam circa Religionis & Eccleſiæ defenſionem habere debeant Reges & Principes ſæculares. Hoc addo, non deeſſe exempla huius rei, etiam hoc tempore, præſertim in Francia, Hiſpania, Polonia, Belgio, Germania, Italia.

Secun-

Secunda Pars Refutationis.

DE ERRORIBVS ET PARADOXIS REGIS Angliæ.

REx in monitoria præfatione, *Catholicæ fidei defenſorem* ſe appellat: quo titulo HENRICVS octauus, propter defenſã contra Lutherum Eccleſiam Romanam, à LEONE Pontifice ornatus fuit. At quo iure, IACOBVS, Henrici ſucceſſor, eundem ſibi vendicet, non video. Primo, quia longe aliter agit, quam Henricus. Non enim defendit Romanam Eccleſiam contra Lutherum, vt ille: ſed eam cum Luthero oppugnat. Secundo, quia in ſua præfatione, vbi hunc titulum vſurpat, multos habet errores circa fidem, multa paradoxa. ERRORES ſunt hi. 1. Damnandam eſſe interceſſionem Sanctorum, Miſſam priuatam, communionem ſub vna ſpecie, Tranſubſtantiationem, adoratio-

nem Chriſti in Euchariſtia, theſaurum Eccleſię. 2. Reliquiarum & imaginum cultum eſſe intolerabilem idololatriam. 3. Nullum eſſe Purgatorium, nec ſatisfactiones pro defunctis. 4. Petrum non fuiſſe Vicarium Chriſti, nec habuiſſe primatum Eccleſiæ. 5. Papam eſſe Antichriſtum. 6. Veram crucem Chriſti, in qua ipſe pependit, non eſſe adorandam. De his & ſimilibus, quia ſæpè à noſtris refutati ſunt, nihil dicam.

2. PARADOXA ſunt hæc. 1. Spiritum ſanctum eſſe VICARIUM CHRISTI. 2. Regem eſſe Vicarium Dei, tam in Eccleſiaſticis, quam in temporalibus. 3. Henoch & Heliam ante CHRISTI aduentum fuiſſe in cœlo cum corporibus glorificatis. 4. Non habendos eſſe pro Chriſtianis, qui credunt Henoch & Heliam ab Antichriſto interficiendos. 5. per duos teſtes in Apocalypſi, intelligi Vetus & Nouum Teſtamentum. 6. Beatam Virginem MARIAM ita perfundi gaudio cœleſti, vt de nobis non poſſit cogitare. 7. Vnumquemque debere ſuper certâ ſuâ ſcientiâ fundamentum fidei collocare. 8. Si Conciliũ generale conuocandum eſſet, excludi debere

bere Ieſuitas & Puritanos. De his nouis, & vix vnquam auditis Paradoxis, breuiter agendum eſt hoc ordine.

1. *De Vicario Chriſti.*
2. *De Vicario Dei.*
3. *De Henoch & Helia, an ſint in cœlo?*
4. *De Henoch & Helia an ſint interficiēdi?*
5. *De duobus teſtibus. Apoc. 11.*
6. *De Beata Virgine Maria.*
7. *De fundamento Fidei.*
8. *De concilio generali conuocando.*

CAPVT I.

De Vicario Chriſti.

1. CHRISTVM eſſe Monarcham & ſupremum caput Eccleſiæ, fatetur Rex. Et rectè. Nam ſcriptura apertè id docet. Epheſ. 1. 23. *Ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam.* Et Epheſ. 5. 23. *Vir caput eſt mulieris: ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ.* Et Coloſſ. 1. 18 *Ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ.* Et alibi ſæpius.

2. Quæſtio eſt, an habeat aliquem Vicarium, qui illius vices in Eccleſiæ regimine ſuppleat? Catholici docent, Pe-

trum & ſucceſſores eius id præſtare. LVTHERANI & CALVINISTÆ negant, quia alioqui ſequeretur, inquiunt, Eccleſiam habere duo capita, nempe CHRISTVM & Pontificem : ac proinde monſtroſam eſſe. REX ANGLIAE, in monitoria præfatione, vtriſque ſe opponit. Vult quidẽ aliquem eſſe Vicarium CHRISTI in Eccleſia, quod eſt contra Lutheranos & Caluiniſtas: non tamen eſſe Petrum cum ſuis ſucceſſoribus, quod eſt contra Catholicos: ſed eſſe Spiritum ſanctum, quod eſt nouum commentum.

3. Hic primum quæro, propriè an impropriè loquatur Rex, cum hoc ait? Si propriè, errat; ſi impropriè decipit. Vtrumque oſtendo. Et incipio à poſteriori. Nam ſi impropriè loquitur, erit hic ſenſus; *Petrus non eſt impropriè Vicarius CHRISTI: Spiritus ſanctus eſt impropriè Vicarius CHRISTI.* At hoc non venit in controuerſiam inter nos & aduerſarios. De Vicario propriè dicto, vtrinque diſputamus. Igitur rex, qui relicto ſtatu controuerſiæ, aliud reſpondet, quam quod in quæſtione eſt, non ſyncerè agit cum Lectore, ſed fallit ac decipit.

4. Si autem propriè loquitur, erit hic ſenſus; *Petrus propriè non eſt Vicarius Chriſti: Spiritus ſanctus propriè eſt Vicarius Chriſti.* At hic duplex error eſt. Alter de Petro, quem alio loco refutabimus: alter de Spiritu ſancto, qui hoc vno argumento refelli poteſt. Vicarius proprè loquendo, minor ſeu inferior eſt eo, cuius eſt Vicarius: ſi ergo Rex dicit, ſpiritum ſanctum eſſe propriè Vicarium Chriſti, neceſſe eſt eum dicere, ſpiritum ſanctum eſſe minorem Chriſto. Hæc autem eſt hæreſis Macedoniana. Rex ergo hæreticus eſt, ſi hoc dicit. Quod autem Vicarius propriè loquendo, minor ſit eo, cuius eſt Vicarius, certum eſt ex communi hominum vſu & conceptu, non ſolum apud Catholicos, ſed etiam apud aduerſarios. Nam quando Caluinus ait, *Chriſtũ eſſe vicariũ Dei patris:* Caluiniſtæ interpretantur hoc de Chriſto ſecundum humanitatem, non autem ſecundum diuinitatem. Et quare obſecro? Ne cogantur concedere, Chriſtum ſecundum diuinitatem minorem eſſe Patre, quæ eſt hæreſis Ariana. Supponunt ergo Vicarium propriè loquendo, minorem eſſe eo, cuius eſt Vicarius. Vide Con-

radum Vorſtium Caluiniſtam in ſua Apologia diſp. 2. §. 57.

5. Addam duo dilemmata. *Vnum*; Vel Spiritus ſanctus eſt propriè Vicarius CHRISTI ſecundum humanitatem, vel ſecundum diuinitatem. Si prius, ſequitur Spiritum ſanctum eſſe minorem CHRISTO homine, quod eſt valdè abſurdum. Si poſterius, ſequitur CHRISTVM ſecundum diuinitatem eſſe caput Eccleſiæ, quod etiam abſurdum eſt. Nam quatenus eſt caput Eccleſiæ, non habet regnum temporale, vt fatetur Rex Angliæ, ex illo Ioan. 18. 36. *Regnum meum non eſt de hoc mundo*. Habet autem regnum temporale, quatenus eſt DEVS: Ergo quatenus DEVS eſt, non eſt caput Eccleſiæ. Vnde Auguſtinus l. 1. Trinit. cap. 12. *Chriſtus ſecundum formam Dei, primogenitus omnis creaturæ: ſecundum formam ſerui, caput corporis Eccleſiæ*.

6. ALTERVM: Vel Spiritus ſanctus eſt propriè Vicarius CHRISTI in externo regimine Eccleſiæ, vel in interno. Non prius, quia non apparet fidelibus in externa & viſibili ſpecie: nec facit ea viſibiliter, quæ fecit CHRISTVS in mortali carne.

carne. Non n. adminiſtrat Sacramenta: non habet conciones in publico; non increpat ſubditos delinquentes. Nec poſterius, quia licet hæc omnia faciat occulta quadam vi, nempe per internam illuminationem, ſanctificationem & increpationem: id tamen non ſufficit, vt propterea dicatur eſſe propriè Vicarius Chriſti. PRIMO, quia etiam in Veteri Teſtamento illuminabat Prophetas, ſanctificabat Patriarchas, increpabat peccatores: Et tamen non erat tunc propriè Vicarius Chriſti. SECVNDO, quia is propriè cenſetur fungi officio Vicarii, qui præſtat ea nomine Principis, quæ à Principe, cum præſens eſt, præſtari ſolent. At Chriſtus, cum præſens erat, viſibiliter adminiſtrabat Eccleſiam: Ergo Spiritus ſanctus, qui hoc non facit, non eſt propriè Vicarius Chriſti. TERTIO, quia illuminatio, ſanctificatio, & increpatio, cum ſint opera Trinitatis ad extra (vt loquuntur Theologi) non magis conueniunt Spiritui ſancto, quam aliis perſonis: Ergo nulla cauſa eſt, cur in huiuſmodi operibus, Spiritus ſanctus ſit potius Vicarius

rius

rius Filii, quam Pater, aut Filius ſit vicarius Spiritus ſancti.

7. DICET fortè Rex, iſta opera eſſe quidem toti Trinitati communia; ſed tamen per quandam accommodationem tribui Spiritui ſancto, iuxta illud tritum axioma: *Potentia Patri, Sapientia Filio, Sanctificatio Spiritui Sancto appropriatur.* At hæc reſponſio ſeipſam deſtruit. Nam illuminatio propriè pertinet ad Sapientiam. Si ergo Sapientia Filio accommodatur, vt in reſponſione dicitur: neceſſe eſt, illuminationem quoq; Filio accommodari, quod eidem reſponſioni repugnat. Et ſic ſola ſanctificatio erit propria Spiritui ſancto. At hinc vlterius ſequitur, Spiritum ſanctum non eſſe Vicariũ Chriſti in ſanctificando. Si enim ſanctificare eſt proprium Spiritus ſancti, iam in eo opere nõ agit vices alterius, ſed ſuas. Quomodo ergo alterius Vicarius dici poteſt? Aut ſi poteſt, cur non ſimiliter Pater eſt Vicarius aliarum Perſonarum in creando, & Filius in illuminando?

8. Nec video, quid pro Rege adferri poſſit, niſi fortè illud Ioan 15.26. *Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre.*

tre. Hinc enim videtur colligi, Spiritum ſanctum miſſum eſſe à *Chriſto*, vt vicarius ei eſſet. At non rectè inde colligitur. Non enim à ſolo Filio, ſed à Patre quoq; miſſus eſt, iuxta illud Ioan. 14. 26. *Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater, in nomine meo, ille vos docebit omnia.* Si ergo propter miſſionem à Filio, dicendus eſſet Vicarius Filii; cur non ſimiliter propter miſſionem à Patre dici poſſet Vicarius Patris? quod tamen Rex non vult.

9. Occurri poteſt, non ideò præciſè Vicarium appellari, quia mittitur: ſed quia mittitur, vt ſuppleat locum mittentis. Tametſi ergò mittatur à Patre & filio, non tamen vtriuſq; appellari Vicarium, ſed ſolius Filii, quia non mittitur, vt ſuppleat locum vtriuſq;, ſed ſolius Filii. At hoc iam refutatum eſt. Oſtendi enim, nec in externo, nec in interno regimine, propriè ſupplere illius locum. Si ergo nec ratione miſſionis, nec ratione officii, poteſt appellari Vicarius Chriſti: nulla ratione appellari ita poteſt. Et hoc ipſum eſt, quod contendimus.

10. Loquor autem propriè. Negari enim non poteſt, Spiritum S. impropriè ſaltem

vocari aliquo modo poſſe Chriſti Vicarium, quia poſt mortem & diſceſſum Chriſti, multa per inſpirationem docuit Apoſtolos, quæ Chriſtus volebat eos ſcire. Et hoc ſenſu dixit Tertullian. in lib. de præſcriptionib. c 13. *Regula fidei eſt, Chriſtum in cælos receptum ſedere ad dextram Patris: miſiſſe vicariam vim Spiritus S. qui credentes agat.*

CAPVT II.

De Vicario Dei.

1. REx Angliæ, ſicut ait Spiritum ſanctum eſſe Vicarium CHRISTI in Eccleſia, non tamen in politia temporali, quam CHRISTVS non habuit; ſic vult vnumquemq; Regem in ſuo regno, Vicarium eſſe DEI, non modo in temporalibus, ſed etiam in Eccleſiaſticis; & quidem ſuprà Epiſcopos & Pontifices. Hinc in ſua monitoria præfatione ait: *Noſtrum eſt prouidere, qui in terris Dei vicarij ſumus.* Itemque; *Nam neq; me Pontifice vlla ex parte inferiorem eſſe credo, pace illius dixerim.*

2. Vnde ſequitur, duos eſſe Vicarios in Anglia, nempe Spiritum ſanctum & Iacobum

bum Regem: hunc quidem DEI: illum 384
autem CHRISTI: alterum in ſæcularibus & Eccleſiaſticis ſimul: alterum in ſolis Eccleſiaſticis. Quod dupliciter refelli poteſt. PRIMO, Quia inde efficitur, Regem Angliæ maiorem eſſe Spiritu ſancto, ratione officii. Hoc ſic oſtendo. Qui eſt Vicarius DEI in ſæcularibus & Eccleſiaſticis ſimul, maior eſt eo, qui eſt in ſolis Eccleſiaſticis. At Rex dicit, ſe in vtroque genere eſſe Vicarium DEI: & Spiritum ſanctum in altero tantum eſſe Vicarium CHRISTI: Ergo in officio Vicarii, facit ſe maiorem Spiritu ſancto.

3. SECVNDO: Si Rex in Primatu Eccleſiæ ſupra Apoſtolos & Epiſcopos ponendus eſt, quæro, quem ordinem & locũ in hierarchia eccleſiaſtica ſortiri debeat? An immediatè poſt CHRISTVM? At ſic eſſet ſupra Spiritum ſanctum, quem Chriſti Vicarium eſſe vult. An potius poſt Spiritum ſanctum, & tamen ſupra Apoſtolos & eorum ſucceſſores, ita vt medius inter hos & illũ ſit? At Spiritus ſanctus immediatè docet Apoſtolos, & illis immediatè promiſſus eſt, vt fatetur Rex his verbis: *Nec Chriſtus, antequam in cælum aſcenderet,*

polli-

pollicitus eſt, ſe Petrum, qui Apoſtolos dirigeret ac doceret, relicturum; ſed Spiritum ſanctum ſe in eum finem miſſurum eſſe prædixit.

CAPVT III.

De Henoch & Helia, an ſint in cœlo?

1. REx docet Henoch & Heliam per multa annorum millia fuiſſe in cœlo cum corporibus glorificatis. Sic enim ait; *Vt autem illi* (Henoch & Helias) *qui tot millia annorum cœli fuerunt incolæ, mortalitatis legibus ſoluti redeant in hanc vitam, ſicut commentitium eſt figmentum, ita naturæ planè repugnat ſanctificatorum corporum.* Vnde ſequitur, ſi tot annorum millia fuerunt in cœlo, & cœleſti beatitudine: fuiſſe ibi ante Chriſti mortem & aſcenſionem. At hoc falſum planè eſt, & apertè contra Scripturam: quod tripliciter oſtendo.

2. PRIMO: Scriptura docet, cœlum manſiſſe clauſum toto tempore Veteris Teſtamenti, vſque ad Chriſti paſſionem. Hebr. 9. 6. *In priori tabernaculo ſemper intro-*

troibant Sacerdotes, ſacrificiorum officia conſummantes: in ſecundo autem ſemel in anno ſolus Pontifex, non ſine ſanguine, quem offert pro ſua & populi ignorantia. Hoc ſignificante Spiritu ſancto, nondum propalatam eſſe ſanctorum viam, adhuc priori tabernaculo habente ſtatum; id eſt, Quod in Veteri Teſtamento non liceret ſacerdotibus ingredi ſancta ſanctorum; per hoc ſignificabat Spiritus ſanctus, viam cœlorum nondum fuiſſe tunc apertam & patefactam. Simile eſt illud Hebr. 10. 19. *Habentes itaque fratres fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti, quam initiauit nobis viam nouam & viuentem per velamen, id eſt, carnem ſuam.* Quid clarius? Ait Christvm ſuo ſanguine paraſſe nobis viam nouam ad cœlum, quod antea adiri non poterat. Ad quod attendens D. Hieronymus in epiſt. ad Dardanum, ſic ſcribit; *Sanguis Chriſti, clauis paradiſi eſt.* Ex his ita concludo; Toto tempore Veteris Teſtamenti vſque ad mortem Chriſti clauſum & inacceſſibile fuit cœlum, propter peccatum Adami: Ergo illo tempore, Henoch & Helias ingreſſi non ſunt.

3. Secvndo; non ſolum conſtat ex

ſcriptura, cœlum fuiſſe clauſum vſq; ad mortem CHRISTI, vt iam dictum eſt; ſed etiam CHRISTVM fuiſſe primum, qui illud ingreſſus eſt. Hebr. 6. 26. *Vſq; ad interiora velaminis, vbi præcurſor pro nobis introÿt Ieſus.* Hic dicitur CHRISTVS intraſſe interiora velaminis, id eſt, cœlum, tanquam præcurſor reliquorum omnium. At non fuiſſet præcurſor, ſi Henoch & Helias ante illum intraſſent.

4. TERTIO; Ex ſcriptura conſtat, omnibus ſemel moriendum eſſe, iuxta illud Hebr. 9. 27. *Statutum eſt hominibus ſemel mori.* Et Pſ. 88. 49. *Quis eſt homo, qui viuet, & non videbit mortem?* q. d. Nemo. At Henoch & Helias nondum mortui ſunt. Ergo adhuc moriendum illis eſt: Ergo non ſunt in cœlo cum glorioſo & immortali corpore. Maior negari non poteſt. Minorem concedit Rex. Et meritò. Nam de Henoch fatetur Apoſtolus Heb 11. 5. cum ait: *Henoch tranſlatus eſt, ne videret mortem.* De Helia ſatis conſtat, quia viuus à conſpectu Heliſęi in curru ſublatus eſt per aërem, cùm ſimul ambo ſermocinarentur. 4. Reg. 2. 11.

5. Nec habet Rex quicquam pro nouo

ſuo

ſuo Paradoxo, niſi fortaſſe illud Eccleſiaſtici 44. 16. *Henoch placuit Deo & translatus eſt in paradiſum.* Et illud 4. Regum 2. 12. *Aſcendit Helias per turbinem in cœlum.* Ex quibus locis videtur colligi, ambos in cœlum Empyreum translatos eſſe. At certè id non colligitur. Nam illud: *Translatus eſt in paradiſum*; poteſt explicari, vel de paradiſo terreſtri, in quo fuit Adam; vel de quouis alio amœno loco, qui nomine Paradiſi in Scriptura ſignificari ſolet. Similiter illud: *Aſcendit per turbinem in cœlum:* rectiſſimè de cœlo aerio accipitur, ſicut & illud Pſal. 8. 9. *Volucres cœli, & piſces maris.* Non ergo magis conuinci poteſt Heliam, quàm volucres, eſſe in cœlo beatorum.

6. In quem ergo locum translati ſunt, inquies, ſi non in cœlum beatorum? Aliqui exiſtimant in paradiſum terreſtrem, ex quo Adam expulſus eſt, vt D. Thomas 3. p. q. 49. art. 5. ad 2. vbi ait: *Henoch raptus eſt in paradiſum terreſtrem, vbi cum Helia ſimul creditur viuere, vſque ad aduentum Chriſti.* Alii, quia putant paradiſum illum, tempore diluuii, fuiſſe aquis obrutum & deſtructum; dicunt eos in alio quodam

amœno loco verſari. Nihil certi eſt, niſi quod in cœlo beatorum non ſint. Nec mirum eſt, nos hoc ignorare. Multa alia ignoramus. Neque nos ſoli. An non fatetur Apoſtolus de ſeipſo, neſcire ſe, in corpore, an extra corpus, raptus fuerit in paradiſum? An non teſtatur Scriptura, neminem vnquam cognouiſſe, quo loco ſepultus ſit Moyſes? An non Diuus Auguſtinus l. 2. de peccato Originali cap. 23 proponit varias quæſtiones, quas ait à nobis certo definiri non poſſe? Inter quas etiam eſt illa, de qua nunc agimus, *vbi locorum ſint Henoch & Helias?* itemq; illa, *Vbi fuerit Mathuſalem tempore diluuij: cùm conſtet non fuiſſe in arca Noe?* Et ſanè dicant, qui omnia ſcire ſe arbitrantur, ſi Helias raptus fuit in cœlum beatorum, vt ipſi volunt; quis fuerit baiulus litterarum, quas, poſtquam raptus eſt, ſcripſit ad Regem Iuda? vbi chartam & atramentum nactus ſit? an currus & equi, quibus eò vectus eſt, adhuc maneant in cœlo? & quo pabulo ibi veſcantur?

7. AT obiici poteſt: Si duo illi viri, Henoch & Helias, non ſunt in cœlo cum corpore immortali: neceſſe eſt eos alibi

 viue-

viuere in corpore mortali. Si ita eſt, ſine cibo & potu eſſe non poſſunt. Quomodo ergò ſuſtentantur? Diu. Auguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſis. cap. 3. inſinuat tres ſolutiones. PRIMA eſt, ſi potuit DEVS efficere, vt Iſraelitarum veſtes & calceamenta per 40. annos non fuerint attrita in deſerto; cur nequeat efficere, vt amici ipſius conſeruentur ab interitu, ſine cibo & potu? *Altera*, ſi Helias per 40. dies potuit ambulare ſine nutrimento, ante raptum; cur non per totidem annos & ſæcula, poſtquam raptus eſt? *Tertia*, ſi Adam in paradiſo fuiſſet conſeruatus ex ligno vitæ, niſi peccaſſet; cur non Henoch & Helias, qui putantur eſſe in eodem loco, & veſci de eodem ligno?

CAPVT IV.

An Henoch & Helias ſint interficiendi ab Antichriſto?

1. RExait ſe non habere pro Chriſtianis [illegible] credunt Henoch & Heli-

Heliam verè interficiendos eſſe ab Antichriſto. *Hoc*, inquit, *qui credat, (DEVM teſtor) non modo pro magni nominis Theologo, ſed ne pro Chriſtiano quidem habeam.* At hoc credunt antiqui Patres. An igitur pro Chriſtianis habendi non ſunt? Nimis rigida hæc cenſura eſt. Si diceret, ſe non credere, Henoch & Heliam interficiendos eſſe ab Antichriſto; eſſet aliquo modo tolerabile. At dicere, non habendos pro Chriſtianis, qui id credunt; quid aliud eſt, quàm affirmare habendos eſſe pro Ethnicis & infidelibus?

2. Sanè antiqui Patres, qui id credunt, meliori fundamento nixi ſunt, quàm Rex, qui id negat. Nam hic non alio niti poteſt, quàm quod putet Henoch & Heliam eſſe in cœlo beatorum cum corpore glorioſo & immortali. Inde enim ſequitur, non amplius mori aut interfici poſſe. At hoc fundamentum apertè falſum eſt, vt paulò antè ex Scriptura oſtendi. PATRES verò, qui contrarium ſentiunt, fundantur in illo Apocalypſ. 11. 3. *Dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis.* Et infrà; *Et cum finier[illegible] te[illegible]imonium ſuum,*

[illegible]*eſtiæ*

beſtia quæ aſcendit de abyſſo, faciet aduerſus eos bellum, & vincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Aegyptus, vbi & Dominus eorum crucifixus eſt. Et infrà: *Et poſt tres dies & dimidium, ſpiritus vitæ à DEO intrauit in eos & ſteterunt ſuper pedes ſuos, &c.* Ex quibus verbis tria colligi poſſunt. 1. Tempore Antichriſti venturos duos teſtes, qui amicti ſaccis, Chriſti fidem & doctrinam publicè profiteantur. 2. Eos hoc nomine ab Antichriſto interficiendos. 3. Poſt tres dies & dimidium reuocandos ad vitam, & in cœlum aſcenſuros.

3. Quod autem hi duo teſtes futuri ſint Henoch & Helias, probant Patres ex antiqua traditione, & variis Scripturæ teſtimoniis. Et loquuntur de hac re, tanquam certa & explorata. Arethas in illum locũ ſic ſcribit: *Fertur ex traditione Præconum Chriſti, quod inuariabiliter in Eccleſia recipitur, ipſum quoq; Henoch venturum cum Helia Theſbite. Venient enim ambo, vt proteſtentur iis, qui tunc erunt, ne fallacibus Antichriſti ſignis fidem adhibeant.* Et Tertullianus in lib. de anima. cap. 28. *Translatus eſt Henoch*

& Helias, nec mors eorum reperta eſt, dilata ſcilicet. Cæterùm morituri reſeruantur, vt Antichriſtum ſanguine ſuo extinguant. Et Diu. Ambroſius; in 1. Cor. 4. *Henoch & Helias vltimo tempore futuri ſunt Apoſtoli. Mitti enim habent ante CHRISTVM ad præparandum populum DEI, & muniendas omnes Eccleſias ad reſiſtendum Antichriſto: quos & perſecutiones pati, & occidi, lectio Apocalypſis teſtatur.* Et D. Hieronymus in Epiſt. 148. ad Marcellam: *De Henoch autem & Helia, quos venturos Apocalypſis refert, & eſſe morituros, non eſt iſtius temporis diſputatio.* Et D. Auguſtinus lib. 20 de Ciuitate DEI. cap. 29. *Per hunc Heliam magnum mirabilemq; Prophetã, vltimo tempore, Iudæos in Chriſtum credituros eſſe, celeberrimum eſt in ſermonibus cordibusque fidelium* Vocat fideles: & Rex non habeat eos pro Chriſtianis? Similia ſcribunt Gregorius, Proſper, Iſidorus, & alii.

4. Nunc quæro, ſi omnes hi Patres, & quoquot eorum ſententiam ſecuti ſunt, non fuerunt Chriſtiani, vt Rex vult: quinam ergo fuerunt Chriſtiani eo tempore, quo illi vixerunt? Vel aliqui, vel nulli, neceſſe eſt. Si nulli, nulla fuit Eccleſia

CHRI-

CHRISTI. Vnde ergo nos nati & educati in CHRISTO ſumus? Si aliqui, quinam illi fuerunt, ſi prædicti Patres non fuerunt?

5. OBIICIET Rex, non omnes antiquos Patres ita ſenſiſſe. Aliquos per duos illos teſtes intellexiſſe Heliam & Ieremiam; nonnullos Heliam & Moſen. Fateor. Sed non iuuat hoc cauſam Regis. *Primò*, quia Patres, qui nobiſcum ſentiunt, multò plures ſunt, & maiorem authoritatem habent. Eos autem damnare, & nolle pro Chriſtianis agnoſcere, magna temeritas eſt. *Secundò*, quia reliqui, qui pauciſſimi ſunt, non damnant horum ſententiam; vt Rex facit: ſed ſolum putãt ſuam eſſe probabilorem. *Tertiò*, illi ipſi, qui aliter ſentiunt, tametſi negent Henoch, aiunt tamen Heliam interficiendum eſſe. Ergo ſaltem ex ea parte, non minus, quam alii, damnantur à Rege, & pro Chriſtianis haberi non poſſunt. An igitur omnes pro Ethnicis cenſeri debẽt, & ſolus Rex Chriſtianus eſt?

6. Sed video, quid reſpondeat. Nimirum ſe, cùm dixit pro Chriſtianis haberi non poſſe, qui credunt Henoch & Heli-

am interficiendos ab Antichriſto: de iis tantum intellexiſſe, qui hoc tempore viuunt: non de antiquis Patribus: Eos, tametſi in eodem errore fuerint, excuſari poſſe per ignorantiam. Sic enim habet: *Sed nimis anxiè ſtudioſeq́; hanc futilem & ſanè anilem fabulam* (nempe de Henoch & Helia interficiendis) *refutaui, cui tantum abeſt, vt credam: vt contra, iſto tam erudito ſæculo, hoc qui credat (DEVM teſtor) non modo pro magni nominis Theologo, ſed ne pro Chriſtiano quidem habeam. Veteribus autem Theologis, ſi qui in hac parte errauerint, æquior ſum, propter rationem, quam ſuprà memoraui.* Eſt autem hæc ratio, quam ſuprà memorauerat: *Mirum non eſt, ſi ſæpius Patres hic errent, & minus rectè multa Apocalypſis myſteria intelligant, propterea quod liber ille eorum temporibus adhuc obſignatus fuit: & licet myſterium iniquitatis iam tum ageretur, ille tamen homo peccati nondum erat reuelatus. In omnibus enim obſcuris prophetiis certiſſima eſt regula, nunquam eas ſatis intelligi poſſe, vſque dum compleantur.*

7. Igitur Rex ita ſentit. 1. Prophetias non poſſe intelligi, niſi quando completæ ſunt.

tæ ſunt. 2. Prophetiam Apocalypſis de Antichriſto & duobus teſtibus, non fuiſſe completã eo tempore, quo vixerunt antiqui Patres: ac proinde non mirũ eſſe, ſi ab eis intellecta non fuerit: Et hoc modo errorem eorum excuſari poſſe. 3. Eandem Prophetiam hoc tempore completã eſſe: nunc enim veniſſe Antichriſtũ, & manifeſtum eſſe, quod ſit Pontifex Romanus; & tamen nuſquam apparere Henoch & Heliam: ideoque anilem fabulam eſſe, quicquid antiqui Patres de Henoch & Helia commenti ſunt. 4. Qui hoc tempore, in tam clara luce, adhuc credunt venturos Henoch & Heliã, non poſſe haberi pro Chriſtianis: multò minus pro Theologis. Hæc ſumma eſt.

8. SED primùm quæro, quis Regem Angliæ conſtituerit Iudicem ſuprà antiquos & recentes Theologos in cauſa fidei ac religionis? Laici de eiuſmodi rebus iudicare non debent, ſed Epiſcopi, vt ſupra oſtenſum. Deinde Iudicium hoc, non modo vſurpatum, ſed etiam temerarium eſt. Omnes enim Theologi, quotquot nunc ſunt, & olim fuerunt, eo manifeſtè damnantur. Veteres quidem erroris: mo-

moderni autem impietatis. Solus Rex cum ſuo Sacellano innocens eſt. Solus ipſe, nec errauit cum antiquis Patribus; nec cum modernis Theologis Chriſtiano nomine indignus eſt. Deniq; quis ſpiritus reuelauit Regi, prophetiam Apocalypſis iam completam eſſe? aut vnde illi conſtat, veniſſe iam pridem Antichriſtũ, & ſub nomine Romani Pontificis, orbi Chriſtiano dominari? Hæc noua portenta ſunt: ſæpe quidem audita: ſed accurate à noſtris refutata.

CAPVT V.

De duobus teſtibus, Apoc. 11.

1. REx Angliæ, vt oſtenſũ eſt, damnat eos, qui per duos teſtes, quorum ſit mentio in Apocalypſi, putant intelligendos eſſe Henoch & Heliam: & eorum ſententiam non aliter, quam *Iudaicam & anilem fabulam, aut otioſum ſomnium* interpretatur. Quid ergo ipſe ſentit? Audite Regis ſapientiam. *Iam*, inquit, *illa anili fabula refutata de duobus illis teſtibus Henoch atque Helia, reſtat, vt meam coniecturam interponam, doceamq́; quoſnam illos teſtes eſſe arbi-*

arbitrer. Arrigite aures, populi. Rex Angliæ mira dicturus eſt. Interponet ſuam, non ſententiam, ſed coniecturam. Non enim inter Patres & Epiſcopos, qui in Conciliis rem definire ſolent: ſed inter Mathematicos ſeu coniectores videtur cenſeri velle. Audite ergo, quid coniectet. *Per duos*, inquit, *hoſce teſtes, intelliguntur Vetus ac Nouum Teſtamentum*. Hoc ſic probat: illi duo teſtes interficiendi ſunt ab Antichriſto, & poſtea iterum à Deo reſuſcitandi: atqui ſacra ſcriptura Veteris ac Noui Teſtamenti à Pontifice fuit corrupta, neglecta, & quodammodo interfecta; & poſtea à LVTHERO & CALVINO fuit iterum in priſtinum honorem reſtituta. Ergo coniectura Regis Angliæ veriſſima eſt. Magnum, ſi diis placet, argumentum.

2. Dicam, quod res eſt. Tota hæc Regis interpretatio merito ſuſpecta eſſe debet. 1. quia noua & hactenus inaudita eſt. 2. quia nititur mera coniectura, & quidem vnius tantum hominis. Niſi forte Sacellanus coniecturæ ſocius ſit. 3. quia non poteſt eſſe à Spiritu ſancto. 4. quia corrumpit ſacram ſcripturam; imo interficit.

Hinc

Hinc ſumo quatuor argumenta. *Primum* eſt. Omnis noua doctrina, quæ nunquam antea tradita eſt, & communi antiquorum Patrum conſenſui repugnat, meritò ſuſpecta eſſe debet apud fideles: atqui doctrina Regis de duobus teſtibus eſt planè noua, nunquam antea tradita, & communi antiquorum Patrum conſenſui repugnat: Ergo merito ſuſpecta eſſe debet apud fideles. Et hic habet locum Illud D. Hieronymi in epiſtola ad Pammachium & Oceanum; *Quisquis aſſertor es nouorum dogmatum, quæſo te, vt parcas humanis auribus; parcas fidei, quæ apoſtolico ore laudata eſt. Cur poſt quadringentos annos* (dicam ego, poſt mille ſexcentos) *docere nos niteris, quod ante neſciuimus? vſq; in hanc diem, ſine veſtra iſta doctrina Chriſtianus mundus fuit.*

3 *Alterum.* Illa doctrina, quæ nititur merâ coniecturâ, & quidem vnius tantũ hominis, non debet anteponi doctrinæ plurimorum Patrum, quæ iam pridem à Chriſtianis recepta eſt: Atqui doctrina Regis de duobus teſtibus, id eſt, duobus Teſtamentis, nititur merâ coniecturâ, & quidem ſolius Regis (aut forte Sacellani) doctri-

doctrina autem Patrum de Henoch & Helia, vel ſaltem de Moſe & Helia, iam pridem recepta eſt à Chriſtianis : Ergo huic altera anteponi non debet. *Porrò* in ſcripturis inuenio duplices coniectores: quorum alii à ſpiritu ſancto; alii ab alio ſpiritu inſtructi, diuinare ſeu coniectare ſolent. Prioris generis fuerunt Ioſeph, & Daniel. Gen. 40. 22. & Dan. 2. 24. Poſterioris, arioli, magi, & malefici apud Chaldæos, Dan. 2. 2. Si conſtaret Regem Angliæ coniectorem eſſe prioris generis, par illi fides haberetur, quæ olim Ioſepho & Danieli. At nondum hoc conſtat.

4. *Tertium.* Illa doctrina non poteſt eſſe à ſpiritu ſancto, quæ ex mera vnius hominis pendet coniecturâ. Atqui doctrina Regis pendet ex merâ vnius hominis cōiecturâ, vt ipſe fatetur : Non ergo poteſt eſſe à ſpiritu ſancto. Maiorem ſic explico. Duplex poteſt eſſe coniectura, ſeu inſpiratio, vt dictum eſt : Vna à ſpiritu ſancto; altera aliunde. Prior ſemper eſt vera, certa, indubitata; poſterior ſæpe falſa, incerta, lubrica. Prior tribuitur ſoli Deo, aut ſpiritui ſancto, non autem homini; poſte-

poſterior contra, homini, non Deo tribuitur. Hoc patet ex ſcriptura. Nam Ioſeph, Daniel, & alii prophetæ diuini, quotieſcunq; ex Dei inſpiratione aliquid locuti ſunt, aut reuelarunt: à Deo ſe habere profeſſi ſunt Gen. 40. 8. *Qui dixerunt, Somnium vidimus, & non eſt, qui interpretatur nobis. Dixitque ad eos Ioſeph; Nunquid non Dei eſt interpretatio? referte mihi, quid videritis.* Et Gen 41. 15. *Cui ille ait. Vidi ſomnia, nec eſt, qui ediſſerat: quæ audiui te ſapientiſſimè coniicere. Reſpondit Ioſeph: Abſque me, Deus reſpondebit proſpera Pharaoni.* Et Dan. 2. 27. *Reſpondens Daniel coram Rege ait: Myſterium, quod Rex interrogat, ſapientes, magi, arioli, & aruſpices nequeunt indicare Regi, Sed eſt Deus in cœlo reuelans myſteria qui indicauit tibi Rex Nabuchodonoſor, quæ ventura ſunt in nouiſſimis temporib.* Et generatim loquendo, omnes prophetæ ſoliti ſunt dicere: *Verbum Domini quod locutus eſt per os meum.* Longè aliter Rex Angliæ. Non ait ſe loqui verbum Dei, nec coniecturam ſuam à Spiritu ſancto eſſe contendit, ſed ingenuè fatetur, quod res eſt, ſui capitis coniecturam eſſe, ideoq; non certam, ſed tantum probabilem haberi

beri vult. Sic enim loquitur: *Reſtat vt meam coniecturam interponam.* Et paulo poſt: *proponam probabiles coniecturas.* Concludo igitur coniecturam Regis non eſſe à ſpiritu ſancto; ſed aliunde.

5. *Quartum.* Is cenſetur corrumpere & occidere ſacram ſcripturam, qui eam alio ſpiritu interpretatur, quam quo inſpirata eſt: At Rex Angliæ interpretatur ſcripturam Apocalypſis ex merâ ſuâ coniecturâ: Ergo interpretatur alio ſpiritu, quam quo inſpirata eſt. Minor patet eſt dictis. Maior nititur tribus principiis. *Primum* eſt, quod ſacra ſcriptura à ſpiritu ſancto dictata & inſpirata ſit. 1. Timoth. 3. 16. *Alterum,* quod eodem ſpiritu, quo dictata & inſpirata eſt, debeat intelligi ſeu explicari, & non alio. *Tertium,* quod Vita ſcripturæ conſiſtat, non in cortice verborum, ſed in vero & germano ipſius ſenſu. Igitur, qui vero ſenſu neglecto, alium quęrit, cenſetur vitam auferre, quod eſt, Scripturam interficere. At qui illam interpretatur ex mera hominis coniectura, & non ex Spiritu ſancto, is neglecto vero ſenſu, alium quærit: Ergo cenſetur vitam auferre, ſeu interficere. Hoc autem fa-

cere Regem Angliæ, ſatis iam oſtenſum eſt

6. Præter hæc 4. argumenta, adhuc vnum addo ex conceſſione Regis in hunc modum; Concedit Rex, vt ſupra viſum eſt, hãc propoſitionem; *Quamdiu prophetia Apocalypſis de Antichriſto & duobus teſtibus ab eo interficiendis, fuit obſignata, & nondum opere completa: non eſt mirum, ſi Patres errarint in eius intelligentia & explicatione. At nunc poſtquam completa eſt, adeo planam, facilem, & certam habet intelligentiam, vt qui adhuc dubitet, pro Chriſtiano haberi non poſſit.* Iam ſubſumo. Atqui ipſemet Rex, poſt completam prophetiam (vt ipſe quidem vult) adhuc dubitat de tota re: Ergo Rex, ſuo iudicio, pro Chriſtiano haberi non poteſt. Minorem probo, quia per ſolam coniecturam probabilem colligit, nomine duorum teſtium intelligi oportere Vetus & Nouum Teſtamentum. Hæc autem coniectura non facit rem certam & exploratam. De Antichriſto verò ſic loquitur; *Sanè, quod ad definitionem Antichriſti, nolo rem tam obſcuram & inuolutam, tanquam omnibus Chriſtianis ad credendum neceſſariam vrgere.* Hic diſertè fatetur,

tur, eſſe rem adhuc obſcuram & inuolutam. Quomodo ergo paulo ante dixit, prophetiam de Antichriſto completam eſſe, & adeo certam, vt hoc erudito ſæculo dubitare nemo poſſit? Hæc non cohærent. Mitto alia abſurda, quę in Regis interpretatione paſſim occurrunt.

CAPVT VI.

De Beata Maria Virgine.

1. REx in præfatione monitoria, partim benè, partim malè ſentit de B. Virgine MARIA. Benè quidem, cum fatetur veram eſſe Dei matrem, & ſupra omnes beatorum hominum ac ſpirituum ordines ad cœleſtem gloriam elatam, excepto CHRISTO. Malè verò, cum addit, eam ſe noſtris rebus ac negotiis non immiſcere, neque ad noſtras preces attendere, eo quod tota gaudio cœleſti perfuſa ſit. *In cælis*, inquit, *in æterno ſanctarũ animarũ receptaculo, in æternã eſt felicitatẽ collocata, nunquã à tantis gaudiis vlla terrenarum rerũ cura aut ſolicitudine auocanda.* Vis argumẽti

 vide-

videtur eſſe huiuſmodi; Qui in æterna felicitate ac gaudio collocati ſunt, non poſſunt inde auocari, & noſtris orationibus attendere: At B. Virgo in æterna felicitate & gaudio collocata eſt: Ergo non poteſt inde auocari, & noſtris orationibus attendere.

2. Vt verum fatear, nouus hic error eſt. Lutherani & Caluiniſtæ, qui hactenus negarunt Sanctorum inuocationem, eo fundamento nixi potiſſimum ſunt, quod putarent, Sanctos ignorare, quæ apud nos fiunt. Rex alio nititur. Ait, propter nimium gaudium, quo repleti ſunt, non poſſe attendere ad ea, quæ petimus. Qui error, multo, quàm Lutheranorum & Caluiniſtarum, grauior eſt. Nam inde ſequitur, nec CHRISTVM Mediatorem Dei & hominum, nec Angelos cuſtodes poſſe attendere ad ea, quæ circa nos ſunt; imo CHRISTVM minus, quàm Angelos poſſe id præſtare: quæ ingens blaſphemia eſt. Hoc autem ſequi, ſic oſtendo; Qui in æterna felicitate & gaudio collocati ſunt, non poſſunt noſtris rebus ac negotiis attendere, vt vult Rex: Atqui CHRISTVS ſecundum humanitatem, &

Angeli cuſtodes, ſunt in æterna fælicitate 395
& gaudio collocati, quod nemo negauerit: Ergo CHRISTVS & Angeli non poſſunt noſtris rebus & negotiis attendere. Rurſum; ſi gaudium cœleſte obſtat, quo minus beati poſſint ad res noſtras attendere, ſanè, quo quis maiori gaudio perfuſus eſt, eo minus poterit attendere. At CHRISTVS ſecundum humanitatem maiori gaudio perfuſus eſt, quam Angeli: Ergo minus poteſt ad res noſtras attendere, quàm Angeli. Quæ hæc portenta ſunt?

3. Hinc ſatis, opinor, patet, quam vim habeat argumentum Regis. Quaſi verò CHRISTVS, B. VIRGO & Angeli cuſtodes, aliiq; Sancti in cœlo, non poſſint attendere noſtris rebus, niſi à cœleſti gaudio auocentur. Vtrunq; præſtare poſſunt, & frui cœleſti gloria, & ſimul res noſtras procurare. Nec pugnant inter ſe, beatum eſſe, & aliorum curam ſuſcipere. Alioqui; quomodo DEVS ipſe, qui omnium rerum, etiam minimarum, diligentiſſimam curam habet, beatus eſſe poſſit? Quomodo CHRISTVS, qui teſte Apoſtolo,

 ſtolo,

ſtolo, *quotidie interpellat pro nobis*, pleno gaudio perfrueretur?

4. *Addit Rex*, Inuocationem Sanctorum, *inter nouitios, & ante quingenteſimum CHRISTI annum inauditos articulos*, referendam eſſe. Itane verò? Quid ſi ego oſtendam, Sanctorum inuocationem maximè floruiſſe primis quingentis annis? Nec hoc difficile eſt. Patres, qui illis annis vixerunt, prolixè id teſtantur. E multis paucos accipe. Gregorius Nazianzenus oratione in Cyprianum ſic ait; *Tu ab alto nos reſpice, noſtrumq́; ſermonem ac vitam dirige.* Auguſtinus lib. 7. de baptiſmo contra Donatiſtas cap. 1. *Adiuuet nos Cyprianus orationibus ſuis.* Athanaſius in ſermone de Deipara; *Inclina aurem tuam in preces noſtras, & ne obliuiſcaris populi tui.* Et infra; *Ad te clamamus, recordare noſtri ſanctiſſima Virgo.* Et iterum: *Intercede hera & domina, & regina, & Mater Dei pro nobis.* Baſilius orat. in quadraginta martyres: *Qui aliqua premitur anguſtia, ad hos confugiat: qui rurſus lætatur, hos oret: ille, vt à malis liberetur; hic, vt duret in rebus lætis.* Gregorius Nyſſenus orat. in S. Theodorum: *Intercede ac deprecare pro patria apud com-*

mu-

munem Regem & Dominum. Timemus afflictiones, expectamus pericula, non longe abſunt ſceleſti Schytæ; bellum aduerſum nos parturientes: vt miles pugna pro nobis: vt martyr, pro conſeruis vtere libertate loquendi.

5. Hi Patres (& multi alii, quos recenſere promptum eſt) vixerunt primis quingentis annis in Eccleſia, & titulo ſanctitatis ac doctrinæ perſpicui ſunt. Hi ipſi ſanctos in cœlo exiſtentes inuocarunt. Quomodo ergo audet dicere Rex, Inuocationem ſanctorum primis quingentis annis in Eccleſia inauditam eſſe? Nimium credit ſuo Sacellano, qui contra conſcientiam perſuadet illi, quod vult. Optandum eſſet, vt Rex ipſe legeret antiquos Patres, & non pateretur ſe amplius illudi.

CAPVT VII.

De fundamento Fidei.

1. REx in monitoria præfatione dicit, debere vnumquemq; ſcrutari ſcripturas, & ſuper ſuâ certâ ſcientiâ fundamentum Fidei collocare. Sic enim loquitur: *Cum Paulo opto, vos omnes fieri*

tales, hac vna in re qualis & ego ſum: in primis, vt velitis ſcripturas peruolutare, ex his credendi normam petere, neq́; ſuper aliorum incertis opinionibus, ſed veſtra ipſorum certa ſcientia, fidei fundamenta collocare. Quid hoc aliud eſt, quàm dicere, debere vnumquemque facere ſe Iudicem dogmatum fidei: non credere Eccleſiæ vel cuicunq; alteri, ſed ſuo proprio iudicio acquieſcere?

2. Hæc doctrina omnium pernitioſiſſima eſt, & non ſolum repugnat ſcripturis, Patribus, & communi Chriſtianorum conſenſui, ſed etiam ipſum Regem & anteceſſores eius ſine dubio condemnat. Hanc poſteriorem partem ſic oſtendo. *Rex* Angliæ & alii Principes Proteſtantes, vel habent poteſtatem cogendi ſuos ſubditos ad fidem, quam ipſi putant eſſe veram, vel non habent. Si habent, ergo ſubditi tenentur illos ſequi & obedire: Ergo falſum eſt, vnumquemque debere ſuper ſuâ certâ ſcientiâ fundamentum fidei collocare. Non enim ſubditi ſuper ſuâ ſcientiâ, ſed ſuper ſcientiâ Regum & Principum collocare debent fundamentum fidei, ſi verum eſt, Reges & Prin-

Principes habere poteſtatem, ſuos ſubditos ad fidem compellendi. Si autem non habent hanc poteſtatem, cur eam paſſim vſurpant? Cur *Eliſabetha*, coegit ſubditos ad Caluiniſmum? Cur *Iacobus*, interpoſito iuramento, idem facit? Cur Principes proteſtantes in Germania eos imitantur? Non enim quærunt ex ſubditis, quid quiſq; ex ſuâ certâ ſcientiâ ſtatuat de rebus fidei & religionis; ſed ipſi pro ſuo arbitrio & authoritate, etiam inuitis ſubditis, & ſæpe reclamantibus, ſua dogmata, coniecturas, & ceremonias proponunt, imagines confring t, crucem Chriſti eliminant: omnia ſa ra, aſtante & dolente populo, execrantur.

3. Hinc concludo, Regem Angliæ, vel in doctrina, vel in facto errare. Docet vnumquemque debere collocare fundamentum Fidei ſuper certâ ſuâ ſcientiâ. At hoc non permittit ſuis ſubditis, vt faciant. Vel ergo hic, vel ibi errat. Ego in vtroque illum errare ſentio. Nã neq; Rex ipſe, neq; ſubditi debent eſſe Iudices controuerſiarum. Quis ergo? Non alius, quam Prælatus Eccleſiæ. Hoc etſi probatum ſæpè ſit, conabor etiam hic probare.

398

CAPVT VIII.

De Concilio Generali conuocando.

1. REx in monitoria præfatione dicit, ſi Concilium generale indicendum eſſet, in quo omnes Chriſtiani *ad aliquem in religione conſenſum adduci poſſent*, oportere conuocari omnes Chriſtianos Principes & Eccleſiaſticos, *excluſis Ieſuitis & Puritanis*. Hos enim fatetur ſe odiſſe; magis tamen Puritanos, quam Ieſuitas. Quamuis enim iſto loco vtroſq; coniungat, & communi titulo appellet *nouitios & furioſos incendiarios*; alibi tamen ſatis oſtendit, ſe Puritanis infeſtiorem eſſe, quam Ieſuitis. Sic enim loquitur: *Egòne Puritanus, qui à Puritanis non ſolum à Natiuitate continuo vexatus fui: verum etiam in ipſo matris vtero propemodum extinctus, antequam in lucem editus eſſem? Ego, qui in meo ad Filium libro, multo acrius ac vehementius in Puritanos quam Pontificios inuectus ſum? cui etiam cum ſecundò ederetur, prolixam in odium Puritanorum Præfationem Apologeticam præpoſui?*

2. Igitur

2. Igitur ex mente Regis, hæc tria ſeruari oportet. *Primo*, vt indicatur Concilium Generale: *Secundo*, vt tractetur de conſenſu fidei ac religionis. *Tertio*, vt excludantur Ieſuitæ & Puritani. Hinc oritur mihi triplex quæſtio. Prima, quinam Chriſtiani adfuturi ſint in illo generali Concilio, ſi Ieſuitæ & Puritani excludi debeant? Altera, quis futurus Concilii Præſes ſeu Iudex? Tertia, quis conſenſus in fide & Religione ſperari poſſit? De ſingulis obiter dicam.

3. Primum ergo quæro, quinam adfuturi ſint excluſis, Ieſuitis & Puritanis? Ratio dubitandi eſt, quia ſi de fide & religione agitur (ſicut reuera agitur) omnes Catholici, quotquot per orbem Chriſtianum diſperſi ſunt, cum Ieſuitis in fide & religione conſentiunt. Et ſimiliter omnes vbiq; puri Caluiniſtæ, cum Puritanis. Si ergo Ieſuitæ & Puritani, titulo fidei ac religionis excludendi eſſent; omnes Catholicos & puros Caluiniſtas eodem tit. excludi oporteret. Faciamus ergo ſic eſſe. Excludantur Pontifex, Imperator, Reges Hiſpaniæ, Galliæ, Poloniæ, Hungariæ: Archiduces Auſtriæ, Principes Electores,

Mogun-

Moguntinus, Treuirenſis, Colonienſis, 399
Palatinus; Duces Bauariæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Franconiæ, Italiæ: Et omnes eorum ſubditi. His omnibus excluſis, qui tandem ſunt, qui Concilio generali intereſſe poſſint? Nimirum ſoli Anabaptiſtæ, Lutherani, & non puri, ſeu Anglicani Caluiniſtæ. At hi omnes, reſpectu aliorum, quos excluſos vult Rex, pauculi omnino ſunt. Quomodo ergo generale Concilium dici poterit, vbi tam paucis præſentibus, maior pars Chriſtiani orbis abfutura eſt?

4. Et quis huic generali (ſi diis placet) Concilio præſidebit? quis omnium controuerſiarum, quæ in diſceptationem veniunt, ſupremus Iudex conſtituetur? Sine dubio Rex Angliæ, vel Daniæ, vel Princeps aliquis Lutheranus. At non ferent hoc Anabaptiſtæ, qui omnem magiſtratum execrantur. Sed nec fieri poterit, vt vnus aliquis ſit Iudex omnium. Nam, vt ſupra dictum eſt, Rex Angliæ vult vnumquemque debere ſuper certâ ſuâ ſcientiâ fundamentum fidei ſuæ collocare. Singulos ergo, qui in Concilio adfuturi ſunt, Iudices eſſe, neceſſe eſt. Sin-

guli

guli ſuper certâ ſuâ ſcientià, non ſuper alterius iudicio vel arbitrio, fidei ac Religionis fundamentum collocabunt. Et quis tunc conſenſus ſperari poterit?

5. Rem exemplo declarabo. Conuocetur Concilium, quale vult Rex. Adſint Anabaptiſtæ, Lutherani, & qui in Anglia cum Rege ſentiunt. Moueatur controuerſia, *An infantes, cùm adoleuerint, iterum baptizandi ſint?* Affirment Anabaptiſtæ; negent cæteri. Præſes, quiſquis futurus eſt, litem dirimat. Quid facto opus? Audiantur primùm Anabaptiſtæ. Eorum, ſine dubio, vox hæc erit; *Domine Rex: Fundamentum fidei de baptiſmo infantium, ſuper certâ noſtrâ ſcientiâ collocandum eſt, vt tu ipſe ais. At certò nobis conſtat, infantes, cùm adoleuerint, iterum baptizandos eſſe. In hac ſcientia fundamentum fidei noſtræ immotum ſtat. Vos ſi vultis, aliter ſentite & facite; per nos licet.* Quid iam Lutherani cum ſociis? Sic illi: *Domine Rex: noſtra certa ſcientia planè contraria eſt. Scimus infantes, ſi ſemel baptiſmo luſtrati ſunt, non iterum luſtrandos eſſe. In hoc pedem figimus.* His vtrinque auditis concludet Rex: *Vnuſquiſque*

abun-

abundet in ſuo ſenſu. Ite domum ſaturæ, venit Heſperus, ite capellæ.

Epilogus.

QVæ hactenus contra Sereniſſimum Angliæ Regem (quem ſemper & vbique honoris cauſâ nominatum volui) à me diſputata ſunt: ad duo capita reuocari poſſunt. Priori oſtenſum eſt, Regem in ſuo regno, nullo penitus iure, Primatum Eccleſiæ vſurpare poſſe. Poſteriori, noua quædam paradoxa & falſa dogmata, quæ in illius Libro reperta ſunt, ſuccinctâ veritate, refutaui. In vtroq; eâ, quâ potui & debui, modeſtiâ, perpetuo vſus. Itaq; ſpero, non modo quemcunq; Lectorem, ſed ipſum quoque Sereniſſimum Regem, æquo lubentiq; animo, quidquid à me veritatis ſtudio conſcriptum eſt, accepturum eſſe.

FINIS.